

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ

ทรงโต้แย้ง

“เค้าโครงการเศรษฐกิจ”

ของ

นายปรีดี พนมยงค์

คำนำ

ปัญหาเรื่องการเศรษฐกิจนั้น นับว่าเป็นเรื่อง
สำคัญของประเทศชาติอย่างยิ่งยวด ทั้งนี้เพราะว่า
เมื่อการ เศรษฐกิจของประเทศชาติ บ้าน เมืองอยู่ใน
สภาพที่ด้อยต่ำทุก ๆ อย่างก็จะพลอยด้อยไปด้วย

มีนักการเมืองคนสำคัญคนหนึ่งได้กล่าวไว้ว่า
“เสถียรภาพทางการเมือง อยู่ที่ ท้องของประชาชน”
ซึ่งโดยนัยนี้ย่อมหมายความว่า ประเทศชาติบ้านเมืองจะ
มีเสถียรภาพอันมั่นคงได้ ก็เพราะประชาชนพลเมืองอยู่
กินดีมีความสมบูรณ์พูนสุขนั้นเองคู่แต่ประเทศเยอรมันนี่
และประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเป็นประเทศที่พ่ายแพ้สงคราม และ
ได้รับความพินาศจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ มากที่สุด แต่
บัดนี้ประเทศทั้งสองก็ได้ฟื้นตัวขึ้นอย่างรวดเร็ว จนกลายเป็น
เป็นประเทศที่มั่งคั่งสมบูรณ์ ทั้งนี้ก็เพราะการเศรษฐกิจ
ของประเทศชาติอยู่ในสภาพดี และเจริญรุ่งเรือง จึงทำ
ให้สถานะของประเทศชาติอยู่ในระดับที่เลิศไปด้วย

ปัญหาจึงมีอยู่ว่า ทำอย่างไรสถานะทางเศรษฐกิจ
ของประเทศชาติของไทยจึงจะดี และมีความเจริญก้าวหน้า
หน้าไปด้วยดีได้ อันจะนำความสมบูรณ์พูนสุขมาสู่ประ-
ชาชนพลเมือง ปัญหาข้อนี้ได้มีผู้คิดกันมาก โดยเฉพาะ
เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ภายหลังจากที่ได้มีการเปลี่ยนแปลง
การปกครองมาสู่ระบอบประชาธิปไตยแล้ว พระบาท
สมเด็จพระปกเกล้าฯ และรัฐบาลในขณะนั้น ได้ให้
หลวงประดิษฐมนูธรรม หรือนายปรีดี พนมยงค์ บุคคล
ชั้นนำแห่งคณะปฏิวัติ ๒๔ มิถุนายน เป็นผู้ร่างเค้าโครงการ
เศรษฐกิจของประเทศไทยขึ้น แต่ครั้นเมื่อร่างเสร็จและ
นำขึ้นกราบบังคมทูลแด่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ๆ
ได้ทรงมีพระราชวิจารณ์โต้แย้งโดยละเอียดอย่างเผ็ดร้อน
ว่า เค้าโครงการนี้เป็นคอมมิวนิสต์ จึงได้ระงับไว้ไม่
ได้นำออกประกาศใช้ โดยอ้างว่าจะนำความพินาศหายนะ
มาสู่ชาติบ้านเมืองแต่มีคนสำคัญเป็นอันมากเหมือนกันที่
เห็นว่าเค้าโครงการเศรษฐกิจนี้ไม่ใช่คอมมิวนิสต์ และ
ถ้านำมาใช้แล้วจะนำความเจริญมาสู่ชาติบ้านเมืองเป็น
อันมาก

แต่อย่างไรก็ดี พระราชวิจารณ์โต้แย้งของพระ—
 บาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ กิด และเค้าโครงการ
 เศรษฐกิจของนายปรีดี พนมยงค์กิดล้วนเป็นเอกสาร
 ที่เป็นอมตะ แมื่กาลเวลาจะได้อลวงเลยมาเป็นเวลา
 ๔๐ ปีเศษแล้วกิด แต่กยังเป็นเรื่องทนายรึนาศกษา
 เป็นอย่างย้ง ซึ่งบคนแทบจะหาต้นฉบับไม่ได้แล้ว
 ข้าพเจ้าจึงได้นำมาจัดพิมพ์ ออกเผยแพร่อีกครั้งหนึ่ง
 เพื่อมิให้เอกสารนี้หายสาบสูญไป ทึ่งนักเพื่อประ—
 โยชน์แก่การศึกษาของประชาชน เป็นประการสำคัญ
 อันเกี่ยวเรื่องการเศรษฐกิจของประเทศชาติ ตามที่
 ข้าพเจ้าได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งนับว่าเป็นเอกสารสำคัญ
 ในประวัติศาสตร์ที่เดียว

ศิริพรหมจิตต์

สารบาญ

บทความเบื้องต้น

หน้า

ความสำคัญของ “เค้าโครงการเศรษฐกิจ” ของหลวงประดิษฐมนูธรรม หรือ นายปรีดี พนมยงค์ โดย สิริ เปรมจิตต์	๑
ข้อเสนอของนายปรีดี พนมยงค์ หมวด ๑ ประกาศของคณะราษฎร หลักข้อ ๓ ของคณะราษฎร	๔๗
รัฐบาลทำได้ไม่ใช่เหตุผลวิสัย	๔๗
พระบรมราชวินิจฉัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว	๔๙
โครงการเสนอของนายปรีดี พนมยงค์ หมวด ๒ ความไม่เที่ยงแท้แห่งการ เศรษฐกิจในปัจจุบัน ความแร้นแค้นของราษฎร	๕๐
พระบรมราชวินิจฉัย ข้อ ๒ หมวด ๒ ความแร้นแค้นของราษฎร	๕๑

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

การประกันความสมบูรณ์ของราษฎร

ราษฎรทุกคนควรจะได้รับประกันจากรัฐบาล ๕๓

พระราชบัญญัติว่าด้วยการประกันความ

สุขสมบูรณ์ของราษฎร ๕๕

ราษฎรไทยชอบเป็นข้าราชการ ๕๕

เงินเป็นสิ่งที่ใช้แลกเปลี่ยน ๕๖

รัฐบาลเป็นผู้ประกอบเศรษฐกิจเสียเอง ๕๘

พระบรมราชวินิจฉัย

การประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร ๖๐

ข้อ ๔ ราษฎรชอบเป็นข้าราชการ ๖๑

ข้อ ๖ ธนาคารแห่งชาติ ๖๗

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

แรงงานที่สูญหายไปและพวกหนักโลก ๖๙

บทที่ ๑ แรงงานเสียไปโดยที่มีได้ใช้

ให้เต็มที่ แรงงานสูญ ๔๐ % ๗๐

พระบรมราชวินิจฉัย

บทที่ ๑ แรงงานสูญไป และพวกหนักโลก ๗๐

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ
 บทที่ ๒ แรงงานเสียไป เพราะจัดการ
 เศรษฐกิจไม่เหมาะสม
 แรงงานเปลืองโดยแยกกันทำ ๗๓

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ
 บทที่ ๓ แรงงานที่เสียไป โดยไม่ใช้เครื่องจักรกล
 แรงงานเสียไปโดยใช้วิธีป่าเถื่อน ๗๕
 รัฐบาลทำเองจะได้รับแต่ผลดีของเครื่องจักร ๗๗

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ
 การหาทุนสะดวกกว่าเครื่องจักร ๘๐

พระบรมราชวินิจฉัย
 การเก็บภาษีทางอ้อม ๘๑
 การหาเงินโดยหวังพึ่งชื่อเสียงรัฐบาล ๘๒

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ
 แรงงานที่เสียไป เพราะบุคคลที่ึกิดมา
 หน้าโลก พวกหน้าโลกทำให้ถ่วงความเจริญ ๘๓

พระบรมราชวินิจฉัย
 พวกหน้าโลกทำให้ถ่วงความเจริญ ๘๕

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

วิธีซึ่งรัฐบาลจะหาที่ดิน แร่งงาน เงินทุน ๘๕

พระบรมราชวินิจฉัย

วิธีซึ่งรัฐบาลจะหาที่ดิน แร่งงาน เงินทุน ๘๖

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

การจัดหาที่ดิน ๘๖

พระบรมราชวินิจฉัย

ข้อ ๑๔ เจ้าของที่ดินเวลานี้ไม่ได้ผล

จากที่ดินเพียงพอ ๘๗

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

ข้อที่ดินคืน ๘๘

พระบรมราชวินิจฉัย

การซื้อที่ดิน ๘๘

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

รัฐบาลจะเอาเงินที่ไหนดมาซื้อที่ดินคืน ๘๙

ที่ดินชนิดใดบ้าง ที่รัฐบาลต้องซื้อกลับคืน ๙๐

พระบรมราชวินิจฉัย

รักชาติหรือรักตัว ๙๖

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ	
ระวางค้ำล่อหลวงของบุคคลบางจำพวก	๑๐๑
พระบรมราชวินิจฉัย	
ระวางค้ำล่อหลวง	๑๐๒
นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ	
บทที่ ๓ การจัดหาเงินทุน	๑๐๖
พระบรมราชวินิจฉัย	
บทที่ ๓ ข้อ ๒๒ การหมุนเวียนแห่งเงินทุน	๑๐๗
นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ	
วิธีจัดหาทุนคือภาษีทางอ้อม	๑๐๘
พระบรมราชวินิจฉัย	
ภาษีทางอ้อม	๑๑๐
นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ	
เงินกู้	๑๑๑
พระบรมราชวินิจฉัย	
การกู้เงินภายใน	๑๑๒
นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ	
การหาเครดิต	๑๑๓

พระบรมราชวินิจฉัย

การหาเคเรตติค ๑๑๓

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

การจัดทำให้มีรายได้ และรายจ่ายของรัฐบาลเข้าสู่

ตุลย์ ๑๑๔

ตุลยภาพภายในประเทศ

หักกลบลบหนี้ ๑๑๕

✓ ความต้องการของมนุษย์ ๑๑๕

✓ การทำบัญชีแห่งการดำรงชีวิต ๑๑๖

พระบรมราชวินิจฉัย

การทำตุลยภาพภายในประเทศ

หักกลบลบหนี้ ๑๑๗

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

ตุลยภาพระหว่างประเทศ ๑๑๘

พระบรมราชวินิจฉัย

ตุลยภาพระหว่างประเทศ ๑๒๐

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ	
การจัดเศรษฐกิจโดยรัฐบาลต้องระวาง	
มิให้มนุษย์กลายเป็นสัตว์	๑๒๑
พระบรมราชวินิจฉัย	
การจัดเศรษฐกิจโดยรัฐบาลต้องระวาง	
มิให้มนุษย์กลายเป็นสัตว์	๑๒๓
นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ	
การแบ่งงานออกเป็นสหกรณ์	๑๒๖
พระบรมราชวินิจฉัย	
การแบ่งงานออกเป็นสหกรณ์	๑๒๘
นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ	
ร่วมในกิจการต่าง ๆ	๑๒๙
พระบรมราชวินิจฉัย	
ร่วมในกิจการต่าง ๆ	๑๓๑
นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ	
การป้องกันความยุ่งยากในปัญหาเรื่อง	
นายจ้างกับลูกจ้างเอกชนเป็นเจ้าของ	
โรงงานทำให้ระส่ำระสาย	๑๓๑

พระบรมราชวินิจฉัย

การป้องกันเรื่องยุ่งยากในปัญหา

เรื่องนายจ้งกับลูกจ้ง ๑๓๓

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

รัฐบาลทำมีกำไร ๑๓๕

พระบรมราชวินิจฉัย

รัฐบาลทำมีกำไร ๑๓๖

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

แผนเศรษฐกิจแห่งชาติ ๑๔๑

พระบรมราชวินิจฉัย

แผนเศรษฐกิจแห่งชาติ ๑๔๗

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

ผลสำเร็จอันเกี่ยวแก่หลัก ๖ ประการ ๑๔๗

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

ข. เอกราชในทางเศรษฐกิจ ๑๔๘

พระบรมราชวินิจฉัย

เอกราชทางเศรษฐกิจ ๑๔๙

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

เอกราชในทางการเมือง ๑๕๑

พระบรมราชวินิจฉัย

เอกราชในทางการเมือง ๑๕๓

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

การรักษาความสงบเรียบร้อยภายใน ๑๕๘

พระบรมราชวินิจฉัย

การรักษาความสงบเรียบร้อยภายใน ๑๕๙

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

การเศรษฐกิจ ๑๕๙

พระบรมราชวินิจฉัย

การเศรษฐกิจ ๑๖๐

พระบรมราชวินิจฉัย

การให้เงินเดือน ๑๖๓

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

ความเสมอภาค ๑๖๕

พระบรมราชวินิจฉัย

ความเสมอภาค ๑๖๖

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

เสรีภาพ ๑๖๗

พระบรมราชวินิจฉัย

เสรีภาพ ๑๖๘

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

✓ การศึกษา ๑๗๐

พระบรมราชวินิจฉัย

✓ การศึกษา ๑๗๑

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

เค้าร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการประกัน

ความสุขสมบูรณ์ของราษฎร ๑๗๕

พระบรมราชวินิจฉัย

พระราชบัญญัติว่าด้วยการประกันความสุข

ของราษฎร

เงินเดือนและเบี้ยบำนาญราษฎร ๑๗๗

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

ว่าด้วยการทำงาน ๑๗๙

ญ

พระบรมราชวินิจฉัย

วินัยข้าราชการ ๑๘๗

พระราชวินิจฉัย

พระราชบัญญัติว่าด้วยการประกอบเศรษฐกิจ ๑๘๘

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

ว่าด้วยการจัดซื้อที่ดิน ๑๘๒

พระบรมราชวินิจฉัย

ว่าด้วยการจัดซื้อที่ดิน ๑๘๓

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

ว่าด้วยการจัดหาเงินทุนและเครดิต ๑๘๕

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

ว่าด้วยธนาคารแห่งชาติ ๑๘๗

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

รัฐบาลจะจัดให้มีเศรษฐกิจโตบ้าง

ในประเทศ - ป้องกันการปิดประตูค้า ๑๘๘

ความเห็นนักเศรษฐกิจวิทยาเยอรมัน ๑๘๙

พระบรมราชวินิจฉัย

ป้องกันการปิดประตูค้า ๒๐๐

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

ว่าด้วยแผนเศรษฐกิจแห่งชาติ ๒๐๔

พระบรมราชวินิจฉัย

กรรมสิทธิ์ของเอกชน ๒๐๕

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

คำอธิบายเค้าร่างพระราชบัญญัติ

ว่าด้วยการประกอบเศรษฐกิจ ๒๐๖

พระบรมราชวินิจฉัย

สรุปความ ๒๑๑

บทความเบื้องต้น

ความสำคัญของ “เค้าโครงการเศรษฐกิจ”

ของหลวงประดิษฐมนูธรรม หรือนายปรีดี พนมยงค์

โดย สิริ เปรมาจิตต์

ปัญหาเรื่อง “เค้าโครงการเศรษฐกิจ” ของหลวงประดิษฐมนูธรรมหรือนายปรีดีพนมยงค์ซึ่งได้ร่างขึ้นตั้งแต่ปี ๒๔๗๕ นับว่ามีความสำคัญมาก ในประวัติศาสตร์การเมืองของไทยในระบอบประชาธิปไตย เมื่อประมาณ ๔๐ ปีมาแล้ว ซึ่งฝ่ายหนึ่งเห็นว่า เป็นเค้าโครงการเศรษฐกิจที่จะนำความสมบูรณ์พูนสุข และความเจริญรุ่งเรืองมาสู่ชาติบ้านเมือง แต่อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่า เป็นลัทธิคอมมิวนิสต์ ซึ่งจะนำความพินาศหายนะมาสู่ชาติบ้านเมือง กล่าวคือเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวง ประดิษฐมนูธรรมนี้/ พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงวิจารณ์ว่า “โครงการนั้น เป็นโครงการอันเดียวอย่างแน่นอนกับ

ที่ประเทศรัสเซียใช้อยู่ ส่วนใครจะเอาอย่างไรนั้น
ข้าพเจ้าไม่ทราบ สตาลินจะเอาอย่างไรหลวงประดิษฐฯ
หรือหลวงประดิษฐฯจะเอาอย่างไร สตาลิน ตอบไม่ได้ ตอบ
ได้ข้อเดียวว่า โครงการทั้งสองนี้เหมือนกันหมดเหมือน
กันจนรายละเอียด... ผิดกันแต่รัสเซียก็เป็นสยาม หรือ
สยามนั้น ก็เป็นรัสเซีย ถ้าสตาลินเอาอย่างไรหลวง
ประดิษฐฯ ข้าพเจ้าก็จะเป็นข้าสาร หรือข้าสารก็
เป็นข้าสาร รัสเซียเขากลับอะไรสยามก็กลับอย่างนั้นบ้าง
รัสเซียเขาหาวิธีติดตามคนอย่างไร สยามก็เดินวิธีติดตาม
คนอย่างนั้นบ้าง”

และอีกตอนหนึ่ง พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ
ได้ทรงพระราชวิจารณ์โต้แย้งว่า “แต่ส่วนโครงการ
เศรษฐกิจแบบหลวงประดิษฐ์ฯ นี้ควรเลิกล้มความคิดเสีย
เพราะแทนที่จะนำมาซึ่งความสุขสมบูรณ์ ของประเทศชาติ
บ้านเมืองดังกล่าวมานั้น จะกลายเป็นสิ่งนำมาซึ่งความเดือด
ร้อนทุกข์โหมหม่น จนเป็นความหายนะถึงแก่ความพินาศ
แห่งประเทศชาติบ้านเมือง อันเป็นมรดกที่เราคนไทย
ได้รับมาแต่บรรพบุรุษ” ดังนี้

ตามทัศนะพระราชวิจารณ์ของสมเด็จพระปกเกล้าฯ
นี้เค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรมก็คือ
ลัทธิคอมมิวนิสต์ อันจะนำภัยพิบัติมาสู่ชาติบ้านเมืองไทย
นั่นเอง

แต่บุคคลสำคัญ ๆ ที่เห็นชอบด้วยกับเค้าโครงการ
เศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนูธรรมว่า เป็นเค้าโครง
การเศรษฐกิจที่มีใช้ลัทธิคอมมิวนิสต์และถ้านำมาใช้แล้ว
จะเกิดคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติ ก็มีอยู่มากเหมือน
กัน มีอาทิเช่น

พ.อ. พระยาพลพลพยุหเสนา กล่าวว่า “เค้า
โครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์ฯ นี้ เมื่อมีการ
แก้ไขบางอย่างแล้วก็ใช้ได้”

พระยาสุรวิสารวาจา กล่าวว่า “เค้าโครงการ
เศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์ฯ นี้ ตัดบางตอนออก
เสียก็ใช้ได้”

นายทวี บุญยเกตุ กล่าวว่า “ถ้าเราพิจารณาถึง
วิธีการให้ละเอียดไปสักหน่อยแล้ว จะเห็นได้ว่าใน
วิธีการของเค้าโครงการเศรษฐกิจอันนี้ เราไม่ได้รับ

ทรัพย์สินใคร เราไม่ได้เอาเงินของราษฎรมาแบ่งปันกัน
 เราไม่ได้เอาผู้หญิงมาเป็นของกลาง เราไม่ได้บังคับ
 หรือเกณฑ์คนทั้งหมด ให้ทำงานให้แก่สหกรณ์ของ
 เรา เราไม่ได้เกณฑ์คนให้มาเป็นทาส เพราะฉะนั้น
 จะเรียกหรือเหมาเอาว่าโครงการนวมวชิการเป็นคอมมิวนิ-
 นิสต์ หรือโซเชี่ยลลิสต์อย่างไรได้ ความประสงค์
 ของรัฐบาลคือต้องการให้ราษฎรทุกคน และทุกชั้นได้
 รับประโยชน์จากโครงการร่วมกันทำ และโดยการ
 ควบคุมของสหกรณ์... และให้ทุกคนมีงานทำไม่ต้อง
 ทุกข์ยาก”

ตามที่กล่าวมานี้ เราจะเห็นได้ว่าผู้ที่มีความเห็น
 ชอบด้วยกับเค้าโครงการเศรษฐกิจของ หลวงประดิษฐ
 ก็มีอยู่มากเหมือนกัน ดร. เตือน บุณนาค ได้กล่าวรับรอง
 ไว้ว่าสิ่งที่นายปรีดี พนมยงค์ เขียนไว้ในเค้าโครงการ
 เศรษฐกิจนั้น รัฐบาลชุดต่างๆ ต่อมาได้จัดทำขึ้น เรา
 จึงเห็นสิ่งที่กล่าวไว้ในเค้าโครงการเศรษฐกิจนี้เป็นตัวตน
 ขึ้น เช่นธนาคารชาติ(ซึ่งแต่ก่อนไม่มี) และหลังสุดก็
 คือการประกันสังคมซึ่งมีอยู่ในเค้าโครงการนี้ ซึ่งถ้าได้

นำมาใช้ตั้งแต่ปี ๒๔๗๕ มาจนถึงบัดนี้แล้ว เมืองไทยก็
จะเจริญก้าวหน้าไปมากยิ่งขึ้นทีเดียว

✓ * นายปรืด พนมยงค์เองก็ได้แถลงไว้ว่า เค้าโครงการ
การเศรษฐกิจ เป็น แคบัตลิสต์ ผสมกับโซเชี่ยล
ลิสต์ คอรัลทิสต์ทุกกับลทิสต์สังคมนิยมผสมกัน
ไม่ใช่ลทิสต์คอมมิวนิสต์ เพราะเค้าโครงการเศรษฐกิจ
นายทุนยังมีอยู่ แต่ลทิสต์คอมมิวนิสต์นั้นได้ทำลาย
พวกนายทุนทั้งหมดอย่างสิ้นเชิง ✱ ✓

ตามที่ยกเอาทัศนะของบุคคลต่าง ๆ มากล่าวเป็น
ตัวอย่างตามที่กล่าวมานี้ ก็เพื่อจะแสดงให้เห็นถึงความ
เป็นมาของเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐมนู
ธรรมซึ่งเราจะได้นำมากล่าวเป็นลำดับต่อไปจนถึงตอนที่
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระราช
วิจารณ์ โต้แย้ง ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าศึกษาเป็นอย่างยิ่งเป็น
ลำดับต่อไป

✓ เมื่อมีการปฏิวัติเพื่อขอ พระราชทาน รัฐธรรมนูญ
เมื่อ ๒๔ มิถุนายน ๒๔๗๕ นั้น คณะปฏิวัติหรือคณะ
ราษฎร ได้ออกแถลงการณ์สำคัญฉบับหนึ่ง ซึ่งแถลงถึง
หลัก ๖ ประการของคณะราษฎร มีความว่า ✓

“๓ จะต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎร ในทางเศรษฐกิจโดยรัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎร ทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก”

นโยบายหรือหลักการ ในการบริหารประเทศของ รัฐบาลคณะราษฎรชั้นนี้ นับว่ามีความสำคัญมาก เพราะ การเศรษฐกิจนั้นเป็นเส้นชีวิตของประเทศชาติ เมื่อการ เศรษฐกิจของประเทศชาติเจริญก้าวหน้าดีแล้ว ประเทศ ชาติและการปกครองระบบประชาธิปไตย ก็ จะเจริญก้าวหน้าต่อไปด้วยการที่คณะราษฎร ยกเอาปัญหาเศรษฐกิจ มาเป็นอุดมการณ์ที่สำคัญดังกล่าวนี้ จึงนับว่าเป็นการ กระทำที่ถูกต้อง ปัญหาเรื่องการเศรษฐกิจก็คือปัญหา เรื่องท้องของประชาชน คือเมื่อทุกคนอยู่ดีกินดีทุกอย่าง ก็จะดีตามไปด้วย ทั้งที่นักการเมืองคนสำคัญคนหนึ่งได้ กล่าวไว้ว่า “ปัญหาเรื่องเสถียรภาพทางการเมืองขึ้นอยู่กับท้องของประชาชน” ซึ่งหมายความว่า เมื่อประชาชน

มีการเศรษฐกิจดีแล้ว สถานะหรือเสถียรภาพของประเทศชาติก็ย่อมดี ตามไปด้วย

เมื่อคณะราษฎร หรือคณะปฏิวัติ ๒๔ มิถุนายน ได้ทำการปฏิวัติ เพื่อขอพระราชทานรัฐธรรมนูญ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ได้ทรงพระราชทานแล้ว คณะราษฎร ก็ได้มอบหมายให้พระยามโนปกรณซ์ เป็นนายกรัฐมนตรี โดยเห็นว่าเป็นผู้เลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตย และเคยเป็นองคมนตรีที่ปรึกษาของพระมหากษัตริย์ จึงเป็นที่หวังได้ว่าจะสามารถ สมัคร์สมานระหว่างกษัตริย์กับคณะราษฎร กับพวกคณะบุคคลสำคัญในคณะรัฐบาลสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ได้ ทั้งนี้เป็นหลักการสำคัญของคณะราษฎรที่ต้องการจะสมัคร์สมานบุคคลสำคัญระหว่างระบอบเก่ากับระบอบใหม่นั้นเองและในคณะรัฐบาลพระยามโนฯ นั้น ก็มีหลวงประดิษฐฯ ร่วมอยู่ด้วย

โดยเหตุที่หลวงประดิษฐฯ หรือนายปรีดี พนมยงค์ เป็นมันสมองสำคัญแห่งคณะปฏิวัติ ๒๔ มิถุนายน และเป็นผู้ร่างคำแถลงการณ์ของคณะปฏิวัติ ๒๔ มิถุนายน และเป็นที่รู้จักกันว่าหลวงประดิษฐฯ หรือนายปรีดี พนม-

ยงคั้นเป็นผู้มีแผนการทางเศรษฐกิจของชาติ ตามหลัก
 ๖ ประการของคณะราษฎร ตามที่ระบุไว้ในข้อสามแห่ง
 หลัก ๖ ประการของคณะราษฎรนั้นด้วย ตามคำให้การ
 ของพวกคณะราษฎร ซึ่งให้การต่อศาลพิเศษ เมื่อ พ.ศ.
 ๒๔๘๑ นั้นมีความว่า

วันหนึ่งพระยามโนฯ นายกรัฐมนตรีได้บอกกับ
 หลวงประดิษฐฯ ว่า พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ให้
 ไปเฝ้าพร้อมด้วยพระยาพหลฯ เมื่อหลวงประดิษฐฯ กับ
 พระยาพหลฯ ได้ไปเฝ้าพระปกเกล้าฯ แล้ว ก็ได้
 โปรดรับสั่งถึงโครงการเศรษฐกิจของประเทศไทย พร้อม
 กับตามความเห็นของหลวงประดิษฐฯ ว่ามีโครงการ
 อะไรบ้าง หลวงประดิษฐฯ ได้กราบทูลตามแนวโครงการ
 เศรษฐกิจที่ได้เคยปรึกษากับพระยามโนฯ พระยาศรี
 วิสารวาจา และพระยาราชวังสันมาแต่ก่อน พระบาท
 สมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงรับสั่งชมเชย และเห็นชอบ
 ด้วย และได้ทรงรับสั่งต่อไปว่า พระองค์ท่านเองก็ชอบ
 แบบโซเซียลลิสม์ จึงทรงรับสั่งให้หลวงประดิษฐฯ ไปจัด
 การเขียนโครงการขึ้น ครั้งแรกหลวงประดิษฐฯ ยังมี

ได้มีการเขียนโครงการเศรษฐกิจนั้น ต่อมาพระยามโน ฯ
ได้เร่งเร้าให้หลวงประดิษฐ ฯ เขียน โดยอ้างว่าพระ-
บาทสมเด็จพระปกเกล้า ฯ พอพระราชหฤทัย หลวง
ประดิษฐ ฯ จึงได้เขียนเค้าโครงการเศรษฐกิจขึ้น เหตุ
ที่ยังไม่ได้เขียนตอนแรก ก็เพราะยังมีงานร้อนที่สำคัญ
อยู่มาก เช่นทำการร่างรัฐธรรมนูญฉบับถาวร เป็นต้น

เมื่อร่างโครงการเศรษฐกิจเสร็จแล้ว ก็ได้จัดพิมพ์
ขึ้นแจกแก่ผู้ก่อการคณะราษฎร คือให้เอาไปอ่านก่อน
ว่าจะมีความเห็นชอบด้วยหรือไม่ เมื่อแจกไปแล้วพระ-
ยามโน ฯ บอกว่าไม่เห็นชอบด้วย และอ้างว่าได้ไปเฝ้า
พระบาทสมเด็จพระปกเกล้า ฯ มาแล้ว และพระองค์ไม่
ทรงเห็นชอบด้วย หลวงประดิษฐ ฯ ไม่เชื่อจึงขอให้มีการ
ประชุมที่ราชการเสียก่อน เพื่อจะอธิบายให้ที่ประชุม
ฟังและทราบว่พระยามโน ฯ ได้ขอร้องให้ ม.จ. สกล
วรรณการ วรรณ ซึ่งมีความรู้ทางเศรษฐกิจเข้าร่วม
ประชุมด้วย ที่ประชุมก็ยินยอม ผลการประชุมมีความ
เห็นไม่ตรงกัน ซึ่งแยกออกเป็นสองฝ่าย ฝ่ายหนึ่ง

เห็นด้วยกับเค้าโครงการเศรษฐกิจ อีกฝ่ายหนึ่งไม่เห็น
ด้วย

ฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยนั้น มีพระยาทรงสุรเดช พระ-
ยามโน ฯ พระยาศรีวิสารวาจา ต่อมาได้มีการประชุม
พิจารณาโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์ ฯ นี้ ใน
ระหว่างผู้ก่อการอีก พระยาทรงสุรเดช และผู้ก่อการบาง
คน มีความเห็นโต้แย้งกับเค้าโครงการเศรษฐกิจ ในเรื่อง
นี้พระยาทรงสุรเดชได้มีการประชุมนายทหารและบอกว่า
หลวงประดิษฐ์ ฯ เป็นคอมมิวนิสต์

ในการประชุมพิจารณา เค้าโครงการเศรษฐกิจครั้ง
แรกนั้น ที่ประชุมอ้างเหตุผลว่าจะไปทำตามโครงการ
เศรษฐกิจนั้นไม่ได้ เมื่อโต้โต้แย้งกันมากขึ้น จึงอ้างว่า
เป็นลัทธิคอมมิวนิสต์ ก่อนร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจนี้
หลวงประดิษฐ์ ฯ ได้เข้าเฝ้าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า ฯ
อยู่ถึงสองชั่วโมง ได้กราบทูลถึงเค้าโครงการที่จะร่างขึ้น
นั้นโดยชัดแจ้ง พระบาทสมเด็จพระปกเกล้า ฯ มิได้ทรง
รับสั่งว่าเป็นลัทธิคอมมิวนิสต์ เมื่อที่ประชุมไม่เห็นด้วย
กับเค้าโครงการเศรษฐกิจนั้นแล้ว หลวงประดิษฐ์ ฯ ก็

มิได้คิดที่จะดำเนินการตามเค้าโครงการนั้นต่อไป และได้
 พுகในที่ประชุมว่าเมื่อไม่เห็นด้วยกับหลวงประดิษฐ ๗ ก็
 จะขอลาออก แต่เหตุการณ์ได้ปรากฏต่อไปว่า เค้าโครง
 การเศรษฐกิจที่หลวงประดิษฐ ๗ ได้ทำขึ้นนั้น เป็น
 อุบายของพระยามโนปกรณ ๗ กับพวก ให้กระทำขึ้นแล้ว
 นำไปทูลถวายพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า ๗ ก่อนที่จะทูล
 ถวายพระปกเกล้า ๗ พระยามโน ๗ ได้คัดลอกเอาร่างเค้า-
 โครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ ๗ เฉพาะที่เห็น
 ด้วย นำไปทูลถวายพระปกเกล้า ๗ ว่าเป็นร่างของพวก
 ตน พร้อมกับร่างเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวง
 ประดิษฐ์ ๗ และพระยามโน ๗ กับพวกได้ทำพระราช
 วิจารณ์โต้แย้งตำหนิว่าไม่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย
 และเป็นลัทธิคอมมิวนิสต์ แล้วให้สมเด็จพระปกเกล้า ๗
 ลงพระนาม

ในระหว่างที่ประชุมกันถึงเรื่องเค้าโครงการเศรษฐกิจ
 ของหลวงประดิษฐ์ ๗ ก็ดีในระหว่างที่นำเค้าโครงการ
 เศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์ ๗ ทูลถวายพระปกเกล้า ๗
 ตลอดจนได้มีพระราชวิจารณ์โต้แย้งก็ดี พระยาพหล ๗

ได้ไปต่างจังหวัด เมื่อพระยาพหลฯ กลับจากภาคอีสาน และราชบุรีแล้ว จึงได้ทราบเรื่องที่ไม่มีความปรองดองกัน^{นี้} พระยาพหลฯ จึงพยายามที่จะหาทางปรองดองกันใหม่ และเสนอว่าเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์ฯ นั้น ถ้าได้แก้ไขเสียก็ใช้ได้ จึงได้ตกลงให้^๕ คณะอนุกรรมการขึ้นอีกครั้งหนึ่ง

เมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้วให้นำเสนอคณะกรรมการราษฎรให้พิจารณารับหลักการ ต่อมาอีก ๒-๓ วัน คณะอนุกรรมการชุดนี้ ยังไม่ได้แก้ไขเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์ฯ เลยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ได้รับสั่งให้พระยาพหลฯ พระยาราชวังสัน พระยามโนฯ และพระยาศรีวิสารวาจา ไปเฝ้าที่หัวหินเมื่อไปถึงหัวหินแล้ว ได้เห็นมีพระราชวิจารณ์โต้แย้ง เค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์ฯ อยู่ที่นั่นแล้ว พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ได้รับสั่งกับพระยาพหลฯ ว่าการปกครองระบบรัฐธรรมนูญทุกวันนี้จะไปตลอดหรือไม่ พระยาพหลฯ จึงกราบทูลตอบว่า ถ้าข้าราชการของพระองค์ไม่โลก คงตลอดรอดฝั่งไปได้ การที่กราบทูลสมเด็จพระ-

ปกเกล้าฯ เช่นนั้น พระยาพหลฯ เห็นว่า พระยามโนฯ
เป็นคนโง่ คงจะถอยหลังเข้าคลอง

เมื่อพระยาพหลฯ รู้ถึงความแตกร้าวระหว่างคณะ
ราษฎรหรือคณะผู้ก่อการกับรัฐบาลพระยามโนฯ ซึ่งได้
ให้เป็นรัฐบาลหวังที่จะประสานความสัมพันธ์ระหว่างคณะ
ราษฎรกับคณะเจ้านั้นเมื่อรู้เรื่องถึงความแตกร้าวอันเกี่ยว
กับเรื่องเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐฯ ก็
ได้ไปเฝ้าสมเด็จพระปกเกล้าฯ ที่หัวหินแต่เมื่อไปเฝ้าแล้ว
พระยาพหลฯ กลับมิได้พูดถึงเรื่องโครงการเศรษฐกิจ
ของหลวงประดิษฐ์ฯ เพราะสมเด็จพระปกเกล้าฯ ได้
ทรงมีพระราชวิจารณ์โต้แย้งออกมาเผยแพร่เสียแล้ว พระ
ยาพหลฯ จึงได้พากันเดินทางกลับกรุงเทพฯ แต่ใน
ระหว่างมาในรถไฟก็ได้พูดคุยกัน และได้ทราบข้อเท็จจริง
ใหม่ว่า พระยาพหลฯ เป็นผู้ออกความเห็นไม่ยอมรับ
หลักการโครงการเศรษฐกิจ ของหลวงประดิษฐ์ฯ และ
เป็นผู้ออกความเห็นให้หลวงประดิษฐ์ฯ ไปอยู่ต่างประเทศ
เสียชั่วคราว เมื่อพระยาพหลฯ รู้เช่นนั้น ก็ทำให้
ประหลาดใจ เพราะพระยาพหลฯ เองไม่เคยคิดหรือเคย

พูดเช่นนั้นเลย พระยาพหลฯ จึงคาดหมายได้ว่า การ
ที่มีเสียงพูดเช่นนั้นย่อมเป็นเครื่องแสดงว่าคณะผู้ก่อการ
กับคณะกรรมการราษฎร (คณะรัฐบาล) คงแตกร้างกัน
แล้วในเรื่องเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์ฯ
ซึ่งปรากฏว่าพระยาทรงสุรเดช กับหลวงประดิษฐมนู-
ธรรมมีความเห็นไม่ลงรอยกันในปัญหาเรื่องเค้าโครงการ
เศรษฐกิจนั้น

อย่างไรก็ดี เค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประ-
ดิษฐ์ฯ ก่อให้เกิดความแตกแยกในวงการบริหารและวง
การเมืองดังกล่าวนี้ รัฐบาลพระยามโนฯ ในยุคนั้นจึงได้
จัดตั้งคณะกรรมการขึ้นพิจารณาเค้าโครงการเศรษฐกิจของ
หลวงประดิษฐ์ฯ ขึ้นคณะหนึ่ง เมื่อวันที่ ๑๒ มีนาคม
พ.ศ. ๒๔๗๕ ประกอบด้วยคณะบุคคลหลายฝ่ายคือ

๑. หลวงคหกรรมบดี
๒. หลวงเดชสหกรณ์
๓. หลวงเดชาดิวงส์วรวัฒน์
๔. พ.อ. พระยาทรง
สุรเดช
๕. นายทวิ บุนยเกตุ
๖. นายแนบ พหล-
โยธิน
๗. หลวงประดิษฐมนูธรรม
๘. นายประยูร
ภมรมนตรี
๙. พระยามโนปกรณนิติธาดา
๑๐. พล.

ร.ท. พระยาราชวังสัน ๑๑. นายวิลาส โอสถานนท์
 ๑๒. พระยาศรวิสารวาจา ๑๓. ม.จ. สกลวรรณากร
 วรรณ ๑๔. หลวงอรรถสารประสิทธิ์

คณะกรรมการชุดนี้ ได้มีการประชุมกัน เมื่อวันที่
 ๑๒ มีนาคม ๒๔๗๕ เวลา ๘.๒๐ น. เมื่อมาประชุม
 พร้อมกันแล้วหลวงประดิษฐ์ ฯ ได้กล่าวแถลงว่า ก่อน
 ที่จะมาชี้แจงในที่นี้ ได้ประชุมผู้เริ่มก่อการครั้งหนึ่งแล้ว
 และทำเรื่องขึ้นเสนอกณะรัฐมนตรี ฯ จึงตั้งกรรมการ
 ชุดนี้ให้พิจารณาการโต้เถียงนั้น อาจใช้คำรุนแรงไปบ้าง
 เมื่อเป็นคำแถลงโดยบังเอิญก็ต้องขอร้อง หวัข้อสำคัญใน
 การประชุมวันนี้ เนื่องจากหลัก ๖ ประการที่ได้ประกาศ
 ไว้ในข้อ ๓ มีใจความอยู่ ๓ ประการ ในการบำรุงความ
 สุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจคือจะมีให้ราษฎร
 อุดรหายากต้องจัดให้มีความเป็นอยู่ดีพอสมควร หมายให้
 ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ใน
 การจัดไม่ให้ราษฎรอุดรหายาก นั้น ต้องจัดให้มีความเป็น
 อยู่ดีพอสมควร หมายให้ราษฎรทำเหมือนพวกเราที่
 อยากรทำงาน ข้อความละเอียดมีอยู่ในหนังสือนี้แล้ว

แต่เราไม่ทำโครงการที่เดียว จะทำตามเคร่งครัดไม่ได้ เป็นการอุปมาพอเป็นเค้าเท่านั้น โครงการนี้ไม่ใช่หลักคอมมิวนิสต์ เรามีทั้งแคปิตัลลิสต์ และโซเชี่ยลลิสต์รวมกัน ถ้าพวกคอมมิวนิสต์มาอ่านจะติเตียนมากกว่ารับรอง พวกมั่งมีให้มีอยู่ ความข้อนักกล่าวแล้วว่าตัวเลขนั้นเป็นอุปมาเท่านั้น หน้าที่เราในที่นี้คือจะรับไปลิซึ่นหรือไม่ เมื่อรับแล้วจึงเรียกผู้ชำนาญมาทำการพิจารณาให้ละเอียดในภายหลัง

นายทวี บุณยเกตุ ได้เสนอว่าในการที่จะพิจารณาเค้าโครงการเศรษฐกิจฉบับนี้ ข้าพเจ้าขอชี้แจงสนับสนุนข้อความของหลวงประดิษฐมนูธรรม เพื่อแนวทางที่จะได้พิจารณาต่อไป นายทวี บุณยเกตุ ได้กล่าวอภิปรายต่อไปว่า —

“ถ้าเราอ่านคุแต่เพียงเผิน ๆ โดยไม่ได้ไตร่ตรองและคิดให้ซึ้ง หรือมีใจลำเอียงในลัทธิใดลัทธิหนึ่ง ก็จะเห็นว่าโครงการฉบับนี้ส่อไปในทางคอมมิวนิสต์ หรือโซเชี่ยลลิสต์ แต่ถ้าเราพิจารณาถึงวิธีการให้ละเอียดไปสักหน่อยแล้วจะเห็นได้ว่า ในวิธีการของโครงการนี้เรา

ไม่ได้บริบทพื้ใคร เราไม่ได้เอาเงินของราษฎรมาแบ่ง
 บันกัน เราไม่ได้เอาผู้หญิงมาเป็นของกลาง เราไม่ได้
 บังคับหรือเกณฑ์คนทั้งหมตให้มาทำงานแก่สหกรณ์ของ
 เรา เราไม่ได้เกณฑ์คนให้มาเป็นทาส เพราะฉะนั้นจะ
 เรียก หรือเหมามาว่าโครงการนี้มีวิธีการเป็นคอมมิวนิสต์
 หรือโซเซียลลิสต์อย่างไรได้ / ความประสงค์ของรัฐบาล
 ก็คือการให้ราษฎรทุกคนและทุกชั้นได้รับประกันจากรัฐ-
 บาล โดยร่วมกันทำ และโดยการควบคุมของสหกรณ์
 เราไม่ต้องการให้ทุกคนเป็นทาสของสหกรณ์ โดยเลิก
 การทำมาหากินส่วนตัว แต่เราต้องการให้ผู้ที่กำลังทรัพย์
 ที่ได้ทำกินอยู่ก่อนแล้ว ก็คงดำเนินต่อไป หรือผู้ที่
 สามารถทำมาหากินส่วนตัวได้ก็ให้ทำไป / เราจะช่วย
 แต่ผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือจากรัฐบาล หรือคนจน
 กับพวกที่ไม่มืงานทำ ที่ไม่มีที่อยู่อาศัยและที่ได้รับทุกข์
 ลำบากเท่านั้น หาได้พาดพิงไปบังคับคนมั่งมืดังในบาง
 ประเทศทำกันอยู่ไม่ เพราะถ้าคนจนเหล่านี้ไม่ได้รับ
 ความช่วยเหลือจากรัฐบาลแล้ว ใครเล่าจะเป็นผู้ช่วย
 ความหายนะจะต้องมาสู่อย่างแน่นอน ธรรมชาติของคน

จะต้องเสียไปโดยไม่ต้องสงสัย และความไม่สงบสุขจะต้องเกิดขึ้นแก่ประเทศเป็นแน่

ไม่ควรวิตกที่สหกรณ์จะไม่มีคนทำงาน เพราะในเวลา^{นี้}คนว่างงานมีอยู่มาก เมื่อเรารับรองว่าจะให้ความสุขแก่เขาเช่น^{นี้}แล้วใครเล่าที่จะไม่ยอมมีความสุข ใครเล่าที่ไม่ยอมมีเงิน และใครเล่าที่อยากอดตาย

พูดกันอย่างง่าย ๆ การที่จะตั้งเป็นสหกรณ์ก็ไม่ผิดอะไรกับบริษัทหรือห้างร้านที่ทำการใหญ่ ๆ ถ้าจะมีผู้เถียงว่ารัฐบาลไม่ควรทำการค้าเองแล้ว ก็ไหนเล่ารัฐบาลจึงจะสร้างทางรถไฟ รัฐบาลจึงสร้างโรงไฟฟ้า รัฐบาลจึงทำประปา รัฐบาลจึงต้มเหล้า ต่าง ๆ เหล่านี้เสียเองเป็นต้น โดยไม่ยอมให้ราษฎรทำการที่ตั้งสหกรณ์^{นี้}นอกจากจะช่วยพวกชาวนาที่ยากจนแล้ว สหกรณ์ยังช่วยเปิดเมือง และบำรุงความเจริญของประเทศอีกด้วย ในผลกำไรที่ได้จากสหกรณ์^{นี้}เอง

วิธีการโดยย่อของโครงการ^{นี้} คือรัฐบาลจะซื้อที่นาจากเจ้าของที่ดิน โดยออกใบบอนด์และให้ดอกเบี้ยตามสมควร การที่ต้องการ^{นี้}ที่เป็นจำนวนมาก และ

เป็นผืนเดียวกัน เพื่อความสะดวกในการปกครอง และในการประกอบกิจกรรม เช่นการไถการคราด การขาคาน้ำ เหล่านี้เป็นต้น เมื่อสหกรณ์ได้เนื้อหาตามความต้องการแล้ว สหกรณ์ก็ประกาศรับกรรมกร หรือที่หลวงประดิษฐ์ ฐเรียกว่าข้าราชการ เฉพาะผู้ที่ต้องการช่วยเหลือจากรัฐบาล กับผู้ที่ไม่มีอาชีพอย่างอื่น คือพวกที่เบียดเบียนเขากิน และจะไม่บังคับผู้ที่มั่งมีและผู้ที่ไม่ประสงค์จะทำงานให้แก่สหกรณ์ ในเมื่อเขาหางานหรืออาชีพอื่นได้คือเขาจะไปประกอบอาชีพส่วนตัวก็ได้สุดแต่ความพอใจของตน

การบังคับคนที่ไม่มีข้าวกินให้มีข้าวกิน บังคับคนที่ไม่มีที่อยู่อาศัย ให้มีที่อยู่อย่างสบาย ให้คนที่มีความทุกข์ยาก ได้มีความสุขเหล่านี้ ข้าพเจ้าไม่เห็นเป็นของเสียหายอะไร เรื่องเช่นนี้พระยารัษฎา (คอมชิบ) ได้เคยใช้บังคับคนในความบังคับบัญชาของท่านทางมณฑลบักซ์ได้มาแล้ว และปรากฏว่าได้ผลดีจนบัดนี้ มีผู้นึกถึงบุญคุณ”

นายทวี บุญยเกต ได้กล่าวสนับสนุนเค้าโครงการเศรษฐกิจของนายปรีดี พนมยงค์ ต่อไปอีกว่า

“อนึ่ง การประกาศรับสมาชิกสหกรณ์นี้ ก็เท่ากับสหกรณ์จ้างไปทำงานให้สหกรณ์ โดยให้เป็นรายเดือนหรือรายปี ซึ่งยังได้ส่วนแบ่งในกำไรของสหกรณ์อีกด้วย เช่นเดียวกับงานของห้างหรือของบริษัทต่างๆ ส่วนเงินค่าจ้างที่สหกรณ์ที่จะวางอัตราลงไป คงทำได้ตั้งนี้ ให้สอบสวนดูถึงกำไร แรงงานของชาวนาคนหนึ่ง ที่มีร่างกายอ่อนแอที่สุด ซึ่งเกียจที่สุด และโง่ที่สุดว่า งานชิ้นหนึ่งที่สหกรณ์จะให้ทำนั้น จะต้องสิ้นเวลาแรงงานเท่านั้น และจะคุ้มกับราคาเท่าใด ดูว่าพอที่เงินที่ได้มานั้น จะใช้จ่ายในสิ่งจำเป็นเพื่อยังชีวิตของตน เช่นค่าอาหารและเครื่องนุ่งห่ม เป็นต้น เมื่อทราบอัตราและวางไว้เป็นที่แน่นอนแล้ว เราก็ไม่ต้องเสียเวลาที่จะต้องคอยควบคุม ส่วนคนงานใดที่ทำงานเสร็จก่อน คนงานนั้นก็ไต่เปรียบที่จะได้รับการพักผ่อน หรือใช้เวลาที่เหลือไปทำงานให้แก่สหกรณ์ เพื่อหารายได้ให้กองเงยขึ้นด้วยวิธีเช่นนี้ก็จะเป็นการยอมน้ำใจให้คนที่ทำงานได้ดี

ทำงานเต็มความสามารถอยู่ในตัว เมื่อผลประโยชน์ที่ได้จากการกระทำใด ผลประโยชน์เป็นของสหกรณ์ทั้งสิ้น สหกรณ์เป็นผู้ซื้อ และเป็นผู้ขาย เมื่อได้เงินมาเท่าใด เหลือจากเงินแล้วก็หักกำไรไว้ แบ่งเป็นส่วนๆ คือไว้เป็นทุนสำรองบ้าง เป็นทุนที่จะเปิดสมาคม ส่วนเงินที่จะจ่ายเป็นเงินเดือน หรือเงินปีของสมาชิกสหกรณ์นั้น ถ้าจะคิดให้ดูแล้ว ก็จะไม่เป็นตัวจริงเท่าใดนัก เพราะเป็นเงินที่หักกลบลบหนี้และหมุนเวียนอยู่เสมอ ก็คือสหกรณ์วางข้อบังคับว่า สมาชิกของสหกรณ์ทุกคนจะต้องซื้อของจากสหกรณ์ โดยที่สหกรณ์ขายให้ในราคาเยอมากที่สุด เมื่อการณปรากฏดังนี้แล้ว ก็ไม่เห็นจะมีข้อวิตกอันใดในความสำเร็จในโครงการอันนี้ ซึ่งจะนำมาซึ่งความสุข และความปลอดภัยของราษฎรชาวไทยที่ยากจนทั้งหลาย”

การอภิปรายของนายทวี บุญยเกตุ เป็นการสนับสนุนโครงการการเศรษฐกิจของ หลวงประดิษฐไพเราะ ๑๐๐% แต่เมื่อการอภิปรายของนายทวี บุญยเกตุ จบลง ที่สุด

ท้าย พล.ร.ท. พระยาราชวังสัน กรรมการคนหนึ่ง
ก็ได้ลุกขึ้นอภิปรายเป็นใจความว่า

“ตามหนังสือโครงการที่ข้าพเจ้าได้อ่านนั้น เป็น
หนังสือ Ideal ข้าพเจ้าก็มีความนิยมหลัก^๕ แต่การทำ^๕
อีกอย่างหนึ่งซึ่งต้องวิเคราะห์ Details เป็นเรื่อง ๆ ไป
หลักการเก่าซึ่งรัฐบาลเก่าทำ หรือชุดที่ทำอยู่ในเวลานี้
ก็ดี แม้เขาจะไม่ได้ระบุชื่อ แต่ความจริงเป็นแบบโซ-
เชียลลิสม์ ที่จริงหลักการก็ควรเป็นเช่น^๕ นั้น เพราะ
แคปิตัลลิสม์เป็นชาวต่างประเทศส่วนมากใน Principle
ข้าพเจ้าไม่คัดค้าน แต่ยังขาดรายละเอียดคือวิธีปฏิบัติ”

หลวงประดิษฐมนูธรรมว่า “ที่จะเลือกคัดเอาที่ที่มา
ปรับปรุงให้สมกับฐานะของประเทศสยาม แต่เหตุสำคัญ
อาศัยหลักโซเชียลลิสม์ไม่ใช่คอมมิวนิสต์ คือถือว่ามนุษย์
ที่เกิดมาย่อมเป็นเจ้าของ^๕ หนึ่งต่อกันเช่น คนจนนั้นเพราะผู้
ชนทำให้จนก็ได้ คนเคยทอผ้าด้วยมือ ครันมีเครื่องจักร
แข่งขัน คนที่ทอผ้าด้วยมือต้องเลิกถ้^๕ หรือคนที่รวย
ในเวลานี้ไม่ใช่รวยเพราะแรงงานของตนเองเลย เช่นผู้
ที่มีที่ดินมากคนหนึ่งในกรุงเทพฯ ซึ่งแต่เดิมมีราคา^๕ น้อย

ภายหลังที่ดินมีราคาแพงขึ้นเนื่องจากฝูงชน ไม่ใช่เพราะ
การกระทำของตน ฉะนั้นจึงถือว่ามนุษย์ต่างมีหนี้ตาม
ธรรมจรรยาต่อกัน จึงจำต้องร่วมประกันภัยและร่วมใน
การประกอบเศรษฐกิจ”

ม.จ. สกลวรรณากร วรวรรณว่า “คนที่มียี่สิบดินรวยๆ
มีไม่กี่คน ”

X หลวงประดิษฐมนูธรรมว่า “คนของเรานี้เปรียบ
เหมือนเด็ก รัฐบาลต้องนำโดยบังคับในทางตรงหรือใน
ทางอ้อมให้หมักหม้มประกอบกิจการเศรษฐกิจ ถ้าเราคงทำ
การตามแบบเก่า การเปลี่ยนแปลงการปกครองคราวนี้
ไม่มีประโยชน์เพราะเราไม่ทำสาระสำคัญ คือแก้ความฝืด
เคื่องของราชการ แบบที่เราเดินนั้นต้องเดินอย่างอาศัย
หลักวิชา อาศัยแผน อาศัยโครงการ วิถีโซเซียลลิสม์
เป็นวิธีวิทยาศาสตร์โดยแท้ รับรองความเห็นหม่อมเจ้า
สกลว่า การเปลี่ยนแปลงการปกครองคราวนี้ไม่ใช่
Coup d'Etat เป็น Revolution ในทางเศรษฐกิจ ไม่มี
ทางปกครอง ซึ่งเปลี่ยนจากพระเจ้าแผ่นดินองค์เดียวมา
เป็นหลายคนเท่านั้น ”

พล.ร.ท. พระยาราชาวังสันว่า “โครงการของหลวงประดิษฐมนูธรรม ไม่เป็นลัทธิอันหนึ่งอันใดแน่ อยากทราบว่ามีหลักการอะไร?”

หลวงประดิษฐฯ ว่า “ไม่มีหลักการอะไร โดยเฉพาะอะไรก็เอามา”

พระยาราชาวังสันว่า “การพูดถึงโซเซียลลิสม์ทั้งหมดนี้ อาจยาวเกินไป แต่ขอแบ่งพูดย่อยๆ ได้ว่าเป็นสเตทโซเซียลลิสม์อย่างหนึ่งกับคอมมิวนิสต์อีกอย่างหนึ่ง แต่ข้าพเจ้าอยากรับรองลัทธิของชาร์ลส์จืด คือเดินแบบโคออปเรติฟต่างๆ”

พระยาทรงฯ ว่า “อยากได้ฟังความเห็นต่างๆ ของหลายๆ ท่าน และของพระยามโนปกรณฺ์ฯ มีอะไรบ้างอยากขอฟัง”

พระยามโนฯ “เอาไว้ทีหลัง”

หลวงประดิษฐฯ “ยังมีรายละเอียดเรื่องนั้ชั้น-แนลแบ่งคี่อื่น ๆ อีกมาก แต่ต้องรับโปลิซีเสียก่อน โปลิซีของข้าพเจ้านั้นเดินแบบโซเซียลลิสม์ผสมลิเบอรัล”

ม.จ. สกล ฯ “ตามโครงการของผู้เสนออาศัยหลัก Surplus value คนที่ทำที่ดินไม่ได้ค่าของที่ดินเต็มที แต่เห็นว่าชาวนาได้ค่าที่ดินเต็มทีแล้ว และเรื่องคนไทยยากจน^๕นั้นหมอซิมเมอร์แมนได้สำรวจกล่าวว่า ความเป็นอยู่ของเมืองไทยนั้น ตีกว่าชาวอินเดียและจีน^๕ทั้งหลายแต่ละ Surplus value ทางภาคอุดรนั้นตกแก่คนพื้นเมืองเป็นส่วนใหญ่”

หลวงประดิษฐ ฯ “ในเรื่องที่ดิน การอธิบายข้าพเจ้าไม่ได้อาศัยหลัก Surplus value ของคาร์ลมาร์กซ์เลย แต่อาศัยที่ว่าแรงงานของคนไทยเสียไปปีหนึ่งมาก ๆ จะทำอย่างไร จึงจะใช้แรงงานให้เป็นประโยชน์ ส่วนที่^๕ว่าชาวอินเดียและชาวจีนมีความเป็นอยู่ต่ำ เราตีกว่าเขา^๕นั้น ถ้าพูดเช่นนั้นก็เท่ากับเรายอมรับว่า อยู่อย่างพริมิตีฟ (Primitive) ตีกว่าความจริงตีกว่าที่เราจะถอยหลังเข้าคลอง ให้คนที่มีความต้องการ เพียงแต่ผ้าปีตรังนิตน้อยเหมือนคนป่า เท่าที่ราษฎรมีในเวลา^๕นี้ตีกว่าคนป่าแล้ว และถ้ากลับเป็นคนป่าเราไม่ต้องทำอะไรมาก ปัญหาเรากลับเป็นคนป่า^๕นั้นเราต้องการกันอีกหรือไม่ เวลา^๕

มนุษย์เราสัมพันธ์กันมาก เราต้องเทียบของเรากับประเทศที่เจริญแล้วจึงจะเห็นว่า เราแร้นแค้นเพียงใด เราต้องพยายามทำให้ถึงเขา ”

ม.จ. สกล ฯ “ ก็เป็นช่วงเวลาที่เหลือของคณงานต่าง ๆ เหมือนกัน แต่แม้เวลา ๖ เดือนก็เป็น Leisure ของเขาก็เป็นการตีไซ้ใหม่ที่จะปล่อยให้มีความพักมาก ๆ ”

หลวงประดิษฐ ฯ “ ถ้าจะพูดถึงความสุขส่วนตัวของราษฎร ถ้าไม่ทำงานเสียเลยก็ยังพอใจ ก็ปล่อยให้ เป็นป่าเถื่อนไม่ต้องทำอะไรเช่นคนป่า แต่เห็นว่าถ้าจะพิจารณาถึงประโยชน์ของประเทศแล้ว การว่างงานเงินไปใช้ไม่ได้ คือเราจะถูกรุกรานในทางเศรษฐกิจมากขึ้นทุกที ”

ม.จ. สกล ฯ “ ยอมรับหรือไม่ว่าการมีเวลาว่างงาน เป็นของดี ”

หลวงประดิษฐ ฯ “ ไม่ยอมรับ เพราะถ้าเช่นนั้นเราก็ไม่มีโอกาสเทียบหน้าตาต่างประเทศเขา ”

ม.จ. สกล ฯ “ อยากให้เดินแบบ Compromise คือร่วมกับพวก Capitalist ”

หลวงประดิษฐ ๗ “หลักโครงการของข้าพเจ้าไม่
ขัดกับหลัก Capitalist เดินคู่กันไปแท้ ๆ เราต้องการให้
มีทุน เราต้องอาศัยทุนของพวกมั่งมีในนี้ และต่าง
ประเทศ ”

ม.จ. สกส ๗ “ตามรูปที่อ่านนั้นไม่เป็นแนวทางพอ
ต้องแสดงไปเป็นลำดับ ”

หลวงประดิษฐ ๗ “โครงการเสนอเพื่อให้รับรอง
ไปลิซีเท่านั้น เมื่อรับรองไปลิซีแล้ว การที่จะดำเนินต่อไป
นั้นต้องเรียกผู้ชำนาญมาภายหลัง ”

ม.จ. สกส ๗ “ตามความเห็นของนายชิมเมอร์แมน
ข้าพเจ้ายังพอใจอยู่ เราค่อยทำค่อยไปก็ได้ ”

หลวงประดิษฐ ๗ “ข้าพเจ้าไม่ใช่คนกรุงเทพฯ จึง
รู้หัวอกของคนบ้านนอกดี โดยได้รับความลำบากจน
เพื่อนในหัวเมืองยังยากจนอีกมาก นายชิมเมอร์แมนไม่
เคยอยู่อย่างยากจนในเมืองไทย ผู้ที่ไม่เคยประสบแล้วจะ
รู้จักอย่างไรได้ สำนวณที่ไหนเจ้าหน้าที่ก็เตรียมผัดหน้าไว้
รับแล้ว แม้ข้าราชการในกรุงเทพฯ ๗ ออกไปก็ไม่เห็นของ

จริงแท้ และทั้งตนเองก็สบายไม่เคยทุกข์ร้อนเหมือนชาว
นาที่ตกทุกข์ได้ในเวลานี้”

ม.จ. สกลฯ “พริ้มทีพนั้นแล้วแต่ความเคยชิน หาก
ว่าเคยอยู่อย่างไกรก็ชินอย่างนั้น ไม่รู้จักลำบาก จึงอยาก
ให้เคารพในกรรมสิทธิ์ของบุคคลให้มาก”

หลวงประดิษฐฯ “โครงการนี้เราต้องการเคารพ
กรรมสิทธิ์ของเอกชนเหมือนกัน เช่น ที่ ๆ เป็นบ้านอยู่
เราไม่เกี่ยวข้อง เว้นแต่ที่จำเป็น การที่ต้องรวมกันเพราะ
ที่ดินของเจ้าของต่าง ๆ มีเป็นหย่อม ๆ ไม่สะดวกแก่การ
ควบคุมทางวิทยาศาสตร์ จึงต้องรวมให้เป็นผืนเดียวกัน”

ม.จ. สกลฯ “นโยบายที่ดินนั้นควรแยกออกจาก
นโยบายอื่น ๆ”

พระยามโนปกรณนิติธาดา “นโยบายแรกนั้นคือที่
ดินกสิกรรมใช่ไหม?”

หลวงประดิษฐฯ “นับเป็นแต่ส่วนหนึ่ง”

พระยามโนฯ “ถ้าเช่นนั้นนโยบายมีอะไร?”

หลวงประดิษฐฯ “มีทั้งรัฐบาลจัดทำเองและ
เอกชนจัดทำ ไม่ใช่รัฐบาลจัดทำเองทั้งหมด เช่นการ

สัมปทานต่าง ๆ มีเหมืองแร่เป็นต้น ยังคงให้เอกชนจัดทำ และเรื่องวิตกว่าเจ้าของที่ดินจะไม่พอใจนั้น ไม่น่าวิตก ทีเดียว การออกกฎหมายบังคับข้อเพื่อป้องกันคนเกเร และห่วงเหนียวไม่ขาย หรือเกี่ยงเอาราคาแพง ๆ เท่านั้น *

ม.จ. สกล ฯ “ บัดนี้ข้าพเจ้าเห็นด้วยให้รวมที่ดินที่ นอกเมืองเป็นกสิกรรม และยังเห็นต่อไปว่ายังควรรวม ในเมืองเป็นหัตถกรรมและที่อยู่ด้วย ควรจัดวางโปรแกรม ไว้ว่าที่ใดเป็นที่หัตถกรรมและที่ใดเป็นกสิกรรม ”

หลวงเทศสหกรณ์ ฯ “ ปัญหาใหญ่เรื่องรวมที่ดินนั้น สำคัญ ที่ว่าจะรวมด้วยวิธีไหนในหลักการนั้น เห็นด้วย หลักการเรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่ ทุกข้อทุกระยะต้องดูว่าเรา จะต้องทำได้แค่ไหน โครงการมีถึง การที่รัฐบาลทำการ ค่าขายเองด้วย จะกระทบกระเทือนถึงชาวต่างประเทศ มากไหม เช่นการค้าขายตกอยู่ในมือของคนต่างประเทศ ส่วนมาก ”

หลวงประดิษฐ ฯ “ การนั้นเราไม่ทำในต่างประเทศ ”
พระยาศรีวิสารวาจา “ แต่เมื่อรัฐบาลทำเองจะทำ อย่างไร ”

หลวงเทศ ๖ “ความมุ่งหมายต้องค่อยทำค่อยไป”

หลวงประดิษฐ์ ๖ “เราก็จะเดินรูปนั้น เราจะพยายามเจรจากับต่างประเทศจนกระทั่งไม่มีทาง จึงจะหาวิธีใหม่”

พระยามโน ๖ (ถามหลวงคหกรรมบดี) “เห็นอย่างไร?”

หลวงคหกรรม ๖ “ในทางเศรษฐกิจต้องอย่างหลวงประดิษฐ์ ๖ มิฉะนั้นผลประโยชน์ตกแก่คนกลางหมด จะแก้ด้วยวิธีอื่นไม่ได้”

พระยาราชวังสัน ๖ “วิธีตัดคนกลางนั้นมีหลายชนิด เช่นแบบร้านสหกรณ์ต่าง ๆ”

หลวงประดิษฐ์ ๖ “ร้านสหกรณ์นั้นทำได้แต่ในเมืองอื่น เราตั้งขึ้นไม่สำเร็จ ชาวนาจะเอาเงินที่ไหนมาซื้อเวลาน^๕เป็นหน^๕แจกอยู่ท่วมตัว”

พระยาราชวังสัน ๖ “จะเอาอย่างไร วิธีร้านสหกรณ์นั้นข้าพเจ้าเห็นว่าทำได้ แต่ขอสงวนไว้ก่อน”

หลวงคหกรรม ๖ “ต้องทำอย่างหลวงประดิษฐ์ ๖ คือสหกรณ์อย่างครบรูป”

พระยามโน ฯ ถามนายแนบว่า “นายแนบเห็น
อย่างไร?”

นายแนบ พหลโยธิน “เห็นว่าด้วยกับโครงการ
ของหลวงประดิษฐ ฯ แต่ขอแก้เงินเดือน ”

หลวงประดิษฐ์ ฯ “เรื่องเงินเดือนเป็นแต่เพียง
อุปมาใช้ได้จริงเมื่อโครงการสำเร็จ และต้องการแก้ไข
ให้ถูกต้อง ”

พระยามโน ฯ (ถามหลวงเดช ฯ) “จะว่าอย่างไร?”

หลวงเดช ฯ “เศรษฐกิจโดยทั่วไปแล้วข้าพเจ้าไม่
มีความรู้ แต่เศรษฐกิจทางขนส่งแล้ว เช่นรถไฟเป็นต้น
พอพูดได้ เมื่อรัฐบาลได้ลงทุน ๒๖๐ ล้านบาทแล้ว ถ้า
ปล่อยให้มีคนแข่งขัน รัฐบาลไม่ควบคุมเสียเองก็จะเก็บ
ทุนไม่ขึ้น ดังตัวอย่างในประเทศอังกฤษ เวลานี้จะตาย
อยู่แล้ว ถึงแก่บริษัทรถไฟต้องเดินรถยนต์เอง เพื่อ
แข่งขันกับบริษัทรถยนต์อื่นที่แข่งขันกับรถไฟ ในเรื่อง
นี้ก็ทำนองเดียวกัน เราจึงต้องจัดเสียเอง ข้าพเจ้าเห็น
ด้วยกับหลวงประดิษฐ์ ฯ ”

พระยาศรวิสารวจา “ รถไฟที่หลวงเดช ฯ ว่านั่น
เป็นของรัฐบาลอยู่แล้ว จะควบคุมเองก็เป็นของง่ายไม่
เหมือนเรื่องนี้ ”

พระยามโน ฯ (ถามหลวงเดช) “ จะว่าอย่างไร ? ”

หลวงเดช ฯ “ นั่นแหละเกี่ยวกับรายละเอียดของ
การกระทำ ”

พระยาศรวิสารวจา (รับรองและถามหลวงประ
ดิษฐ์ ฯ) “ ความคิดมีอย่างไร ? ”

หลวงประดิษฐ์ ฯ “ หลักการก็คือร่วมแรงงานรวม
ทุนรวมที่ดินกันมาทำ ”

พระยาศรวิสารวจา “ ถ้าเรารับรองหลักการแล้ว
ต้องเดินไปทั้งหมดนั้นข้าพเจ้าไม่เห็นด้วย เราต้องเดิน
เป็นขั้น ๆ ไป ข้าพเจ้าเห็นว่าความคิดนี้เป็นความคิด
โซเซียลลิสม์ ”

พระยามโน ฯ “ รวมใจความในโครงการตั้ง
ใช้ใหม่คือ รวมที่ดินโดยบังคับซื้อ หรือสมัคร์ หรือบังคับ
ทางอ้อม รัฐบาลเป็นผู้หาทุนโดยขึ้นภาษีทางอ้อม แล้ว
มีอะไรอีก ? ”

นายวิลาศ โอสถานนท์ “วิธีหาเงินนั้นก็มีรายละเอียด อยู่ในหนังสือแล้ว ”

นายทวี ได้นำเอาเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์ ฯ มาอ่านให้ที่ประชุมฟัง ถึงวิธีหาทุนในโครงการนี้ ๕ — ๖ ทัวอย่าง

พระยามโน ฯ “ การที่ยกเว้นให้เอกชนโดยที่รัฐบาลไม่จกเองนั้นมีอะไรบ้าง ”

หลวงประดิษฐ์ ฯ “ ในโครงการเสนอข้อยกเว้นต่าง ๆ มีในหนังสือที่แจกแล้ว ”

พระยามโน ฯ “ แปลนเรื่องเงินเดือนเอาไหม ? ”

หลวงประดิษฐ์ ฯ “ นั่นเป็นขั้นสุดท้ายเรื่องโครงการเปิดเต็มที่แล้ว อันที่จริง เรื่องเงินเป็นคะแนนเท่านั้น และเราจะต้องให้ราษฎรมีประกันในการดำรงชีวิตด้วย ”

พระยามโน ฯ “ เจ้าคุณทรงเห็นอย่างไร ? ”

พระยาทรง ฯ “ โครงการนี้เป็นโครงการมหิมาซึ่งจะทำสำเร็จได้ตั้ง ๕๐ หรือ ๑๐๐ ปี ถ้าเราตกลงไม่ประกาศจะได้ไหม เมื่อเราจะทำอะไรก็ทำไป พุดง่าย ๆ เรื่องรวมที่ดินอย่างเดียว การรวมงานก็ยังไม่มีเงินจะจ่าย แต่

ที่เราหวังอยู่ว่าเมื่อเราซื้อที่ดินหมดแล้ว เราก็บังคับ
 ราษฎรได้เหมือนเจ๊กจะทำอะไรก็ได้ตามที่ชอบใจเรา และ
 มีความเห็นสอดคล้องกับพระยาประเสริฐสงครามที่ว่า ที่
 ดินว่างเปล่ามีมากมาย คนว่างงานก็มากมาย เราจะจง
 ที่ดินว่าง และเอาคนว่างไปบรรจุก็ช่วยให้มีงานทำได้มาก
 เพียงเท่านั้นก็ทำไม่สำเร็จ เราอย่าประกาศดีกว่า”

หลวงประดิษฐฯ “การที่เราเปลี่ยนแปลงคราวนี้ก็
 ยังเป็นการไม่พอว่าเราจะบำรุงการเศรษฐกิจไปในทางใด
 มีหลายคนอยากทราบเช่น พวกคณะชาติ การที่กระทำ
 อะไรบ้าง บัง บัง นั้น ทำให้คนระแวงและอาจเกิดผลร้าย
 ได้ดังเช่น พระเจ้าอยู่หัวทรงพระดำริจะพระราชทาน
 รัฐธรรมนูญแก่ราษฎร สั่งให้พระยาศรวิสารวาจา แต่ไม่
 ประกาศให้ประชาชนทราบจึงเกิดมีการเปลี่ยนแปลงการปก-
 ครองขึ้น อย่างเดียวกันถ้าเราได้ประกาศโครงการให้
 ทราบแล้วเรื่องระแวงคงไม่มี เราประกาศให้ทราบทั้ง
 โครงการใหญ่และที่จัดเป็นลำดับ และบอกให้เขาทราบ
 เป็นระยะทุกชั้นไป ชี้แจงผลที่ได้ทำทุกสัปดาห์”

พระยาทรงฯ “ขออย่าได้ประกาศเราจะทำอะไร
ก็ทำไป”

ม.จ. สกลฯ “อายหรืออย่างไรจึงไม่กล้าประกาศ
หลักโฆษณา ข้าพเจ้าคิดไว้นานว่าเป็นของดี”

พระยาทรงฯ “เห็นว่าประกาศเป็นโทษ เช่นเพียง
แต่ประกาศว่า เราจะซื้อที่ดินทั้งหมดก็ตกใจ”

หลวงประดิษฐฯ “ถูกแล้วถ้าประกาศสั้น ๆ เช่น
นั้นแต่ถ้าประกาศใช้คำพูดให้เข้าใจซึ่งแจ่มจุดหมายคืออะไร
เราจะทำเป็นระยะอย่างไรคนคงเข้าใจ การเข้าใจผิดเพราะ
เราจัดการเรื่องโฆษณาไม่ดี”

พระยาทรงฯ “ราษฎร ๑๐ ล้านคนมีความเข้าใจ
เพียงใด?”

ม.จ. สกลฯ “วิธีโฆษณานั้นได้เตรียมวิธีไว้แล้ว
สำหรับแก้อุปทานที่เข้าใจผิด ถ้าเราเปลี่ยนค่อยทำค่อย
ไปแล้วเขาก็เข้าใจเอง และไม่น่าจะเกรงกลัวต่างประเทศ
เพราะถ้าเรารวมกำลังกันเป็นปีกแผ่น ก็ไม่เห็นกลัวอะไร
แม้ทำให้คนแก่ๆ ตกใจบ้างก็เป็นไรไป”

พระยาทรงฯ “เราประกาศแต่สิ่งที่ทำจริง ๆ ที่ว่ามี

ใน ๕—๑๐ ปี เพราะราษฎรใจร้อน”

หลวงประดิษฐฯ “การประกาศโครงการแห่งชาติ
เท่ากับเราเพาะวิสัยให้รักชาติด้วย เพื่อให้พลเมืองกระตือ-
รือร้อนในความเจริญของชาติ”

พระยาทรงฯ “เราประกาศเพียงในสิ่งที่เราทำใน
๕ ปีหรือ ๑๐ ปีไม่ดีหรือ เพราะตามโครงการมีอีก ๒๐๐—
๓๐๐ ปี ก็ไม่สำเร็จ ตูแต่รัฐบาลเก่าเขาปกครองเราตั้ง
๑๕๐ ปี โดยมีโครงการก็ไม่มีเป็นไร เราประกาศเท่าที่
เราทำได้”

พระยามโนฯ “ข้าพเจ้ารับรองในชีวิตของ
ข้าพเจ้าว่าทำไม่ได้”

ม.จ. สกตฯ “เจ้าคุณเชื่อมั่นเกินไปเวลานี้เศรษฐกิจ
ตามลัทธิตั้งเสรีด (ลิเบอรัล—Liberal) ในยุโรปนั้นทำ
ให้เกิดความปั่นป่วนทั่วไป แล้ววิธีโซเซียลลิสม์จะเข้า
มาเป็นแทนที่”

หลวงประดิษฐฯ “ตามที่ท่านสกตฯ ได้รับสั่ง
ถูกต้อง มีผู้ทำนายว่าการต่อสู้กันระหว่างชั้นจะต้องเกิด
ขึ้นคือคนมั่งมีกับคนยากจนแร้นแค้น เราจะป้องกันเพียง

ในขั้นต้น ถ้าเราไม่ประกาศเสียให้เขาทราบให้หมด ถ้า
คณะชาติทำการโฆษณาเป็นทางโซเซียลลิสม์ เราก็แพ้
เขาและบ่อนั่นความเข้าใจครึ่ง ๆ กลาง ๆ”

พระยาทรงฯ “ลองประกาศเป็นความคิดส่วนตัว
ของคนใดคนหนึ่ง เช่นของคุณหลวงเอง อย่าให้เป็น
ความคิดของรัฐบาลจะได้ไหม?”

หลวงประดิษฐฯ “เช่นนั้นก็ยั้งดีราษฎรจะได้
เข้าใจกันเสียที ข้าพเจ้าไปไหนมีแต่คนต่อว่าไม่เห็นทำ
อะไรกัน และข้าพเจ้ารับผิดชอบเพื่อประเทศไปแล้วให้
ราษฎรตำข้าพเจ้าเถิด”

นายวิลาศฯ “ขอเงินทำโฆษณา^๕”

หลวงประดิษฐฯ “ได้เงินสำหรับโฆษณาก็ดี”

พระยาทรงฯ “ได้”

ม.จ. สกตฯ “เราจะโฆษณาทั้งหมด^๕ไม่ได้ ราษฎร
ไม่เข้าใจ”

หลวงประดิษฐฯ “ต้องแก้ถ้อยคำเสียใหม่ เพื่อ
ความเข้าใจของราษฎร”

พระยามโนว่า “เข้าใจว่าพวกเราส่วนมากในที่ประชุม
 นี้ เห็นอย่างเดียวกับโครงการของหลวงประดิษฐ ๗ แต่
 ความเห็นของข้าพเจ้านั้นอีกอย่างหนึ่ง แต่ข้าพเจ้าเป็น
 คนเคราะห์ร้ายด้วยเหตุ ๒ ประการ ข้าพเจ้าไม่ได้เรียน
 เศรษฐกิจประการหนึ่ง และอยู่ในฐานะที่ต้องรับผิดชอบ
 ทั้งหลักการและวิธีปฏิบัติ แต่ข้าพเจ้ามีความมั่นใจ มี
 หลายครั้งที่เราเห็นว่า งานอย่างนั้นถูก แต่แล้วอาจกลับ
 ผิดไปได้ ความเห็นของข้าพเจ้าในเวลานั้นคือว่า เราทำ
 ไม่ได้ทั้งหมด ขาดผู้ชำนาญ ขาดประกัน และขาดความ
 นิยมของคนทั่วไป เพราะข้อใจว่า ราษฎรคงไม่มีความ
 นิยมในโครงการนี้ ถ้าประกาศโครงการออกไป ในเมื่อ
 เขาไม่มีความยินยอมแล้วมันก็เป็นผลร้ายและต้องดูว่า
 ประชาชนเขามีความรู้สึกเพียงใด เช่นเรื่องเล่าสื่อต่างๆ
 เพิ่งเปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่ๆ ประชาชนยังสงสัย
 ข้าพเจ้าเคยถูกหาว่ากลัวฝรั่ง แต่ข้าพเจ้ามีความมั่นใจอยู่
 อย่างนั้น ก็ต้องรับ มีคนเข้าใจว่าข้าพเจ้าต้องการบงการ
 จนมีข่าวลือว่าข้าพเจ้าเดินหลัก “มโนเศรษฐี” ขอให้
 เข้าใจว่า ข้าพเจ้ามาเพื่อหวังดี อะไรที่เห็นว่าจะนำพา

ไปสู่ความหายนะแล้ว ข้าพเจ้าไม่นำ เมื่อนำไปโดยไม่
เห็นด้วย ข้าพเจ้าก็ต้องลา แต่ถ้าเราประกาศแต่เพียง
ขยายสหกรณ์ ประเภทเครดิตแบบช่วยชาวนา หรือ
ขยายร้านสหกรณ์พอทำได้ ถ้าเราประกาศหลักการลงไป
มีคนส่วนมากไม่เข้าใจ เพียงแต่คำลือนิกเดียว ยังมีความ
ปั่นป่วนในหัวเราอยู่ในฐานะที่ต้องบีบบังคับทั้งฝรั่งเศส
และอังกฤษ ถ้าเขาคิดจะแกล้งเราเข้าใจว่าเจ้าคุณทรงฯ
ก็รับไม่อยู่ เห็นว่าประกาศหลักการนั้นราษฎรไม่เข้าใจ จะ
ทำความเข้าใจผิดและไม่เห็นด้วย โครงการนี้อีกก็ร้อยปี
จึงจะได้มันไม่ทราบ ถ้าคนอยู่ในสมัยพระศรีอารีย์ แล้ว
ทำอย่างนี้ได้”

ม.จ. สกลฯ “ขอให้สังเกตว่า แคปีต์ลลิสม์เวลา
ขึ้นจนเต็มที่แล้วอยากจะขายที่ดิน”

พระยาศรีวิสารวาจา “นั่นเป็นแต่ความคิดเห็น”

หลวงประดิษฐฯ “ไม่ใช่เพียงแต่ความคิดเห็น
เป็นความจริงด้วย”

นายทวี “ข้าพเจ้าเคยถามคนที่มั่งมีที่ดินมากคนหนึ่ง
เขาอยากจะขายแม้แต่ครึ่งราคาก็เอา”

พระยามโนฯ “การประกาศโครงการออกมานั้นขอให้
ฟังข้างนอกบ้างว่า หลวงประดิษฐ์ฯ นั้นเป็นผู้บงการใน
รัฐบาลนี้ และนายสงวน นายชิม เป็นโมคคัลลา สารีบุตร
ของหลวงประดิษฐ์ฯ แยกกันไม่ออก”

หลวงประดิษฐ์ฯ “ว่าที่จริงนั้นสงวนกับชิมนั้นเป็นลูก
ศิษย์ของโต้เท้าขอให้ไปเปิดคุหาเขียนที่โรงเรียนกฎหมาย
จะเห็นได้ว่าสงวนสอบไล่ได้ในปี พ.ศ. ๒๔๖๐ เวลานั้น
ผมยังไม่ได้สอบ และโต้เท้าเป็นครูสอนกฎหมายมฤตก”

พระยามโนฯ “ความจริงควรจะเป็นลูกศิษย์ข้าพเจ้า
มากกว่า”

นายวิลาศ “คนที่เข้าใจว่าสองคนนี้เป็นลูกศิษย์ของ
หลวงประดิษฐ์ฯ ก็มีแต่คนข้างใน เพราะสองคนนั้น
เป็นสายของหลวงประดิษฐ์ฯ คนนอกไม่รู้ การที่คนนอก
เข้าใจว่า เป็นคนของหลวงประดิษฐ์ฯ ก็เพราะคนข้างใน
ที่เป็นหนอนบ่อนไสนำไปกระพือ แต่ความจริงนั้นทั้ง
สองก็ไม่มีอะไร นอกจากคนที่เกลียดนำไปปั้นขึ้น”

พระยาทรงฯ “สีกิมของพระยามโนฯ ที่ประกาศ
ได้นั้นมีอะไร?”

พระยามโนฯ “เป็นว่าขยายสหกรณ์เกรกิต ไซโคร
 ประνομหนี่ รายละเอียดจะให้หลวงเทศฯ กับหม่อม
 เจ้าสกลฯ ทำ”

หลวงประดิษฐฯ “เรื่องประกาศนั้นว่าอย่างไร?”

พระยาราชาวงษ์สนั “จะประกาศโครงการกว้างๆ ไว้
 แต่ให้ประกาศเป็นชั้นๆ ในเวลาเดียวกัน เราสอนราษฎร
 เป็นชั้นๆ เพื่อไม่ให้ตกใจ”

พระยาทรงฯ “ให้ที่ประชุมตกลงให้หลวงประดิษฐฯ
 ประกาศโครงการใหญ่เอง ถ้ารัฐบาลรับเอาโครงการจึง
 ประกาศซ้ำ แต่ถ้ารัฐบาลไม่รับรู้ในโครงการของรัฐบาล
 เอง หลวงประดิษฐฯ ไม่ขัดข้องใช่ไหม”

พระยามโนฯ “ที่ข้าพเจ้าเสนอนั้นเป็นความเห็นของ
 คนๆ เดียว ไม่ทราบว่ารัฐบาลจะตกลงหรือไม่ สมาชิกใน
 รัฐบาลที่มีอยู่ก็คือ เจ้าคุณศรีฯ เจ้าคุณทรงฯ นายแนบฯ
 หลวงประดิษฐฯ นายประยูรฯ เจ้าคุณราชาวงษ์สนั และ
 ข้าพเจ้า”

หลวงประดิษฐฯ “ของใต้เท้าหรือของรัฐบาลก็
 เหมือนกัน”

พระยาราชาวังสน์ “การประชุมครั้งนี้ไม่ใช่เป็นการประชุมของคณะรัฐมนตรีไม่ใช่หรือ?”

หลวงประดิษฐฯ “ส่วนมากเป็นรัฐมนตรี”

พระยามโนฯ “ในที่นี้ให้ทำตามโครงการของหลวงประดิษฐฯ ไม่ใช่หรือ ข้าพเจ้าคนหนึ่งที่ไม่เห็นด้วย แต่จะมีใครอีกบ้างไม่ทราบ”

พระยาศรีวิสารวาจา “ข้าพเจ้าพูดไว้แล้วแต่ต้นว่า ถ้าทำกันหมดตามโครงการนั้นข้าพเจ้าไม่เอา ถ้าจะแบ่งทำเป็นบางส่วน ข้าพเจ้ายอมรับ”

หลวงประดิษฐฯ “เราตั้งกรรมการมาแล้ว ควรจะแนะนำความเห็นบางอย่างได้ ไม่ทราบว่าพระยามโนฯ จะเอาอย่างไร?”

พระยาทรงฯ “ก็ให้พระยามโนฯ บอกหัวข้อให้ชัดไว้”

พระยามโนฯ “ในเวลานี้เห็นว่าเราจะทำเช่นการขยายสหกรณ์เครดิตที่มีอยู่แล้วในเวลานี้”

หลวงประดิษฐฯ “ก็ให้หลวงเดชสหกรณ์จัดให้

หลวงอรรถสาร ฯ ก็แล้วกันเพราะหลวงเดชสหกรณ์ทราบ
หมดแล้ว ”

หลวงเทศาภิวงศ์ ฯ “ถ้าเช่นนั้นรัฐบาลดำเนินตาม
รัฐบาลเก่าใช้ไหม?”

พระยามโน ฯ “คิดว่าจะทำอย่างนั้น” (ตกลงให้
หลวงเดชสหกรณ์ สั่งให้หลวงอรรถสาร ฯ จัดตามความ
เห็นพระยามโน ฯ ว่า)

๑. ขยายสหกรณ์ประเภทเครดิต โดยใช้วิธีประนอม
หนี้และให้ทุนแก่ชาวนา

๒. ขยายร้านสหกรณ์ เพื่อให้ชาวนาซื้ออาหาร
และของใช้โดยราคาถูก

๓. ตั้งยุ้งข้าวในท้องที่ต่าง ๆ เพื่อรับซื้อข้าวจาก
ชาวนาและขนส่งทางกรุงเทพฯ ฯ (Transport)

๔. ตั้งโรงสีรับสีข้าวทางสหกรณ์ ส่งมาเพื่อจำหน่าย
ต่างประเทศ

๕. ชาวนาที่ไม่มีนาของตัวเอง รัฐจะทำเขตเทลิ-
เมนต์สกีมี คือจัดหาที่ดินให้ผู้ไม่มีนาของตัวเอง การตั้ง
ยุ้งข้าว การขนและการสีข้าวเป็นบับลิกคอร์ปอเรชั่น

หลวงประดิษฐฯ “จะเอาอย่างไรกัน ฝ่ายหนึ่งไม่เอาเลย คือลิเบรลและทำแล้วแต่โอกาส และเพิ่มเติมชั้นบ้าง แต่อีกฝ่ายหนึ่งทำทั้งหมด ความเห็นของพระยามโนฯ รับส่วนย่อยของโครงการ แต่มีนโยบาย เช่นตั้งโรงสี จะตั้งอย่างลิเบรลก็ได้”

พระยาทรงฯ “วันนี้เราไม่ได้ตกลงกัน เว้นแต่มาแสดงความคิดเห็นเท่านั้น ที่ประชุมตกลงว่า ให้เสนอรายงานประชุมต่อผู้ก่อการ และเสนอคณะรัฐมนตรีถือว่าความเห็นแตกเป็นสองทาง

๑. พระยามโนฯ ให้ดำเนินนโยบายเศรษฐกิจอย่างรัฐบาลเก่า และเลิกทำให้แปลกตามโอกาสอำนวย ไม่วางนโยบายเศรษฐกิจไว้

๒. หลวงประดิษฐฯ ให้วางหลักที่จะทำและดำเนินนโยบายตามเค้าโครงการเมื่อตกลงนโยบายอันใดแล้วให้ตั้งสภาเศรษฐกิจแห่งชาติสำรวจและวางแผน เมื่อกำลังแรงทุนมีเท่าใด ก็ทำเพียงเท่านั้น และตกลงว่า ถ้าความเห็นไม่ลงรอยกัน และถ้ารัฐบาลเห็นทางพระยามโนฯ ให้หลวงประดิษฐฯ ในนามของตนเอง และ

อย่าให้มาทำความเข้าใจผิดว่า รัฐบาลจะทำอย่างนั้นได้
 ชัดเจนว่าหลวงประดิษฐฯ ไม่ใช่เป็นผู้ชักขาดในคณะ
 รัฐมนตรี”

(ลงนาม) อรรถสารประสิทธิ์ ผู้จรรยา

ตามคำอภิปรายของนายทวี บุญยเกตุ ซึ่งเป็นการให้
 ความเห็นชอบ และสนับสนุนเค้าโครงการเศรษฐกิจ
 ของหลวงประดิษฐฯ ทุกประการ ซึ่งส่วนมากคณะ
 กรรมการที่ประชุมกันในวันนั้น ก็ให้ความสนับสนุนเค้า
 โครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐฯ เป็นส่วนมาก
 ส่วนที่คัดค้านมีอยู่ ๒-๓ คน คือพระยามโนฯ ได้
 กล่าวปฏิเสธเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐฯ
 นี้โดยเด็ดขาด พระยาราชวังสัน ก็อภิปรายปฏิเสธเช่น
 เดียวกัน ส่วนพระยาศรีวิสารวาจาแบ่งรับแบ่งสู้ ว่าแก้
 ไขเสียบางตอนก็ใช้ได้ พระยาทรงสุรเดช ก็ปฏิเสธเช่น
 เดียวกัน ในที่สุดการประชุมในวันนั้นก็ล้มเหลว เพราะ
 พระยามโนฯ นายกรัฐมนตรีและประธานของที่ประชุม
 ได้กล่าวปฏิเสธโครงการนี้โดยเด็ดขาด และต่อมาพระ-
 ยามโนปกรณ์ฯ ก็ประกาศปิดสภาฯ และยุบคณะรัฐมนตรี

ตรีตงรัฐบาลใหม่ และเนรเทศหลวงประดิษฐ์ ฯ ไปอยู่ต่างประเทศ คือประเทศฝรั่งเศสโดยอ้างว่าเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์ ฯ ก่อให้เกิดความแตกแยกในวงการเมือง และจะนำความหายนะมาสู่ประเทศชาติ จนกระทั่ง พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนา กับ พ.ท. หลวงพิบูลย์ สงคราม ได้ ใช้กำลังยึดอำนาจอีกเป็นครั้งที่ ๒ เมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๔๗๖ และให้หลวงประดิษฐ์มณูธรรมกลับจากฝรั่งเศส มาร่วมกับรัฐบาล พ.อ. พระยาพหลพลพยุหเสนาต่อไป

เราได้กล่าวถึงประวัติความเป็นมาแห่งเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์ ฯ มาโดยสังเขปแล้ว ต่อไปนี้เราขอนำพระราชวิจารณ์โต้แย้งเค้าโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์ ฯ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ได้ทรงมีพระราชวิจารณ์โต้แย้งโดยละเอียดซึ่งทรงยกเอาข้อความในเค้าโครงการเศรษฐกิจมากล่าว เป็นตอน ๆ แล้วทรงมีพระราชวิจารณ์เป็นตอน ๆ ไป ซึ่งนับว่าเป็นเอกสารที่ให้ความรู้ทางเศรษฐกิจและการเมืองอย่างดีที่สุดโดยเราไม่ได้คัดทอนหรือเพิ่มเติมประการใดเลย ซึ่งมีข้อความละเอียดดังต่อไปนี้

ข้อเสนอของนายปรีดี พนมยงค์

หมวด ๑ ประกาศของคณะราษฎร

หลักข้อ ๓ ของคณะราษฎร

เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ คณะราษฎรได้อ่านประกาศต่อประชาชนถึงวัตถุประสงค์คือหลัก ๖ ประการ ซึ่งเป็นหลักเกี่ยวกับเศรษฐกิจของประเทศมีความว่า

จะต้องบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎรในทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยยาก

รัฐบาลทำได้ไม่ไห้เหตุผลวิสัย

ความข้อนี้ยังฝังใจประชาชนโดยทั่วหน้า และจะจารึกลงในประวัติศาสตร์การเปลี่ยนแปลงการปกครองข้าพเจ้าจึงยังคงยืนยันข้อนี้เสมอมา และถ้าเห็นว่าถ้ารัฐบาลจัดวางโครงการเศรษฐกิจแห่งชาติให้เหมาะสมแล้ว การหางานให้ราษฎรทุกคนทำ ไม่ปล่อยให้ราษฎร

ออกอยากนั้น ย่อมเป็นทางที่รัฐบาลจะทำได้ หาใช่เป็น
 การสุควิสัยไม่ การบำรุงความสุขสมบูรณ์ของราษฎร^๕
 เป็นจุดประสงค์อันใหญ่ยิ่งของข้าพเจ้า ในการทำการ
 เปลี่ยนแปลงการปกครอง ข้าพเจ้ามิได้ปรารถนาที่จะ
 เปลี่ยนพระเจ้าแผ่นดินองค์เดียวมาเป็นหลายองค์ ซึ่ง
 เป็นการปกครองแบบประชาธิปไตยแต่เปลือกเท่านั้น
 ข้าพเจ้ามุ่งต่อสาระสำคัญคือบำรุงความสุขสมบูรณ์ของ
 ราษฎร และถือรัฐธรรมนูญประดุจกุญแจเปิดช่องทาง
 ให้ราษฎรได้มีส่วนมีเสียงในการปกครอง ให้จัดถูกต้อง
 ตามความต้องการของตน และเมื่อประตูที่ติดกันอยู่ได้
 เปิดออกรัฐบาลก็ต้องนำราษฎรผ่านประตูนั้น เข้าไปสู่
 ชัยภูมิแห่งความสมบูรณ์ มิใช่ทำให้ราษฎรเดินถอยหลัง
 เข้าคลองทวยเหตุดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่รับ
 หลัก ๖ ประการของคณะราษฎรที่จะต้องจัดการให้เป็นไป
 ตามวัตถุประสงค์นั้น

พระบรมราชวินิจฉัยของ

พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

ข้าพเจ้าได้อ่านเค้าโครงการเศรษฐกิจและร่างพระราชบัญญัติ ว่าด้วยการประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร และเค้าร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการประกอบเศรษฐกิจตลอดแล้ว ขอให้ความเห็นพิจารณาข้อความต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ หมวด ๑ ว่าด้วยหลักของคณะราษฎร

ข้อจากว่าจะจัดการบำรุงเศรษฐกิจนั้นก็ดีแล้ว แต่ความในหมวดนี้ ข้าพเจ้าไม่มีความพิสดารนอกจากข้อสำคัญมีอยู่เพียงว่าถ้าจะทำตามโครงการเศรษฐกิจนี้เมื่อใดขอได้จัดการให้ราษฎรได้เป็นผู้เลือกที่จะใช้การเศรษฐกิจทั้งนี้จริง ๆ คือขอให้ฟังเสียงราษฎรจริง ๆ อย่าได้หักโหมบังคับเอาโดยทางอ้อม หรือทางใดทางหนึ่งให้ออกเสียงเห็นด้วยเลย ขออย่าโกรธราษฎร ถ้าเขาพากันออกเสียงว่าไม่ชอบวิธีเหล่านี้ ซึ่งย่อมทำให้เกิดความไม่พอใจแก่พวกของผู้เขียนโดยแน่นอน และอย่าได้ว่าราษฎรนั้นถือทิฐิमानะงมงาย หรือเป็นอนุบาทว์กาฬโลก

โครงการเสนอของนายปรีดี พนมยงค์

หมวด ๒ ความไม่เที่ยงแท้แห่งการเศรษฐกิจใน
ปัจจุบัน

ความแร้นแค้นของราษฎร

ผู้มีจิตเป็นมนุษย์ ประกอบด้วยความเมตตากรุณา
แก่เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน และเมื่อเห็นสภาพชาวนาใน
ชนบทก็ดี เห็นคนยากจนอนาถาในพระนครก็ดี ก็
ปรากฏความสมเพทเวทนาขึ้นในทันใด ท่านคงเห็นว่า
อาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่อันเป็นปัจจัยแห่งการ
ดำรงชีวิตของบุคคลแร้นแค้นปานใด แม้วันนั้นมีอาหาร
รับประทาน พรุ่งนี้และวันต่อไปจะยังคงมี หรือจะขาด
แคลนก็ทราบไม่ได้ อนาคตย่อมไม่แน่นอน เมื่อท่านปลง
สังขารต่อไปว่า ชีวิตเรานี้ย่อมชรา เจ็บป่วย ก็เหลือ
เมื่อบุคคลเข้าอยู่ในสภาพเช่นนั้น จะยังคงมีอาหารรับ
ประทานอีกหรือเพราะแม้แต่กำลังวังชาจะแข็งแรงก็ยัง
ขาดแคลนอยู่แล้ว

พระบรมราชวินิจฉัย

ข้อ ๒ หมวด ๒ ความแร้นแค้นของราษฎร

ผู้เขียนเล่าว่าราษฎรเวลานั้น แร้นแค้นอดอยากเต็มทนและราษฎรทั่วไปไม่ทราบเลยว่ารุ่งขึ้นจะมีอาหารเพียงพอ ไม่ขาดแคลนหรือไม่ ข้าพเจ้าขอกล่าวว่าราษฎรของเราตลอดจนชนชั้นคนขอทานยังมีได้ปรากฏเลยว่าอดตาย คนที่อดตายจะมีก็แต่คนที่กลืนไม่ลงเพราะความเจ็บไข้เท่านั้น แม้แต่สุนัขตามวัดก็ปรากฏว่ายังไม่มียอดตาย แม้แต่ในปีน้ำท่วม พ.ศ. ๒๔๖๐ ผู้เขียนก็ยังกล่าวเองในเค้าโครงการเศรษฐกิจภาค ๒ ว่า ไม่มีราษฎรอดตายเพราะมีข้าวเพียงพอที่จะแจกกันกิน และยังมีเหลือเอาไปจำหน่ายยังต่างประเทศเสียด้วยซ้ำ ความอดอยากแร้นแค้นนั้นยอมแล้วแต่ตราชื้ออะไรซึ่งเป็นเครื่องวัดที่ได้รับเงินเดือน ๒๐๐ บาท ก็นับว่าอดอยากแร้นแค้นก็ได้ ถ้าเทียบการกินอยู่กับผู้ที่ได้เงินเดือนละพันบาท จริงอยู่ราษฎรของเรายังไม่มีที่อยู่โดยทั่วไป และไม่มีรายได้เท่ากับคนงานของฝรั่ง ถ้าคิดเทียบตามอัตรา

เงิน แต่ฝรั่งนั้นได้มากก็ใช้มาก เพราะราคาเงินของเขาถึงแม้จะสูงก็จริง เมื่อเทียบกับเงินของเรา แต่อำนาจในการซื้อของบำรุงร่างกายนั้น มีน้อยกว่าของเราแน่ ๆ ถ้าจะเปรียบถึงใจและความพอใจของราษฎรฝรั่งและราษฎรของเราแล้ว ข้าพเจ้าเชื่อว่าราษฎรของเรามีความสุขใจมากกว่าเสียอีก ข้าพเจ้ายอมรับว่าฐานะของการกินอยู่ของราษฎรของเราแล้ว ยังต่ำกว่าฐานะของราษฎรในเมืองต่างประเทศดังเช่น อังกฤษ หรืออเมริกา แต่ตามรายงานของโปรเฟสเซอร์ ซิมเมอแมนนั้นกล่าวว่าฐานะของเรานี้สูงกว่าบรรดาราษฎรในประเทศอื่น ๆ ในทวีปเอเชีย (เฉพาะบนพื้นทวีปไม่รวมเกาะต่าง ๆ) และมีความอดอยากแร้นแค้นทั้งกายและใจน้อยกว่าราษฎรชานาในประเทศรัสเซีย ซึ่งใช้โครงการเศรษฐกิจรูปนี้ อยู่ ณ บัดนี้โดยแน่นอน ราษฎรของเรามีน้อยคน หรือจะไม่มีก็ได้ ที่นอนกลางคืนแล้วนี้กว่ารุ่งเช้าจะหากินไม่ได้ นอกจากผู้นั้นจะกระตุกกระติกตัวไม่ได้ หากไม่ฉะนั้นคงหากินได้เสมอ ในประเทศรัสเซียเสียอีกที่ราษฎรนอนตาไม่หลับ รุ่งขึ้นไม่ทราบว่าจะได้อาหารกินเพียงพอหรือไม่

เพราะถ้าสหกรณ์หาอาหารมาไม่ได้เพียงพอแล้ว ซึ่ง
ปรากฏอยู่ เป็นของประจำวัน การซื้ออาหารก็ซื้อมาก
ไม่ได้ บางครั้งอาจจะต้องออกตัวซ้าจะไปขอใครเขาก็กินก็
ไม่ได้ จะกลับไปทำของตัวกินก็ไม่ได้ เพราะไม่มีที่จะไป
ทำกินเสียแล้ว คนไทยเรายังมีนา มีสวนที่จะปลูกข้าว
ปลูกผักได้แล้ว ก็ยังหวังอยู่ได้เสมอว่าจะพอหาข้าวกิน
ได้ไม่อดอยาก นอกจากถ้าดำเนินกิจการแบบรัสเซีย
เข้าแล้วความอดอยากยากจนตายนั้นอาจปรากฏเป็นจริงก็
ได้ โพรเฟสเซอร์ชิมเมอแมนกล่าวว่ารายได้ และฐานะ
การกินอยู่ของราษฎรไทยนั้น สูงกว่าราษฎรชาติใด ๆ
ทั้งหมดในทวีปเอเชียที่อยู่บนพื้นทวีปส่วนสำคัญย่อมเป็น
เครื่อง สนับสนุนความเห็นของข้าพเจ้าอีกส่วนหนึ่ง

นายปรีดี พนมยงค์เสนอ

การประกันความสมบูรณ์ของราษฎร

ราษฎรทุกคนควรได้รับประกันจากรัฐบาล

ความไม่เที่ยงแท้ในทางเศรษฐกิจเป็นอยู่เช่นนี้ จึง
มีนักปราชญ์คิดแก้ไขโดยวิธีให้รัฐบาลประกันความสุข

สมบูรณ์ของราษฎร กล่าวคือราษฎรที่เกิดมาย่อมจะได้
 รับประกันจากรัฐบาลว่า ตั้งแต่เกิดมาจนสิ้นชีพ ซึ่งใน
 ระหว่างนั้นจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่เจ็บ บ่วย หรือพิการทำ
 งานไม่ได้ก็ดีราษฎรก็จะได้รับอาหารเครื่องนุ่งห่มสถานที่
 อยู่ ฯลฯ บั้จจัยแห่งการดำรงชีวิต เมื่อรัฐบาลประกัน
 ได้เช่นนั้นแล้ว ราษฎรทุกคนจะนอนตาหลับ เพราะตน
 ไม่กังวลเมื่อเจ็บบ่วยหรือพิการหรือชราแล้ว จะต้อง
 ออกอยากหรือเมื่อตนมีบุตรจะต้องเป็นห่วงใยบุตร เมื่อ
 ตนได้สิ้นชีพไปแล้วว่าบุตรจะออกอยากหรือหาไม่ เพราะ
 รัฐบาลเป็นผู้ประกันอยู่แล้ว การประกันนี้ย่อมวิเศษดีกว่า
 การสะสมเงินทอง เพราะเงินทองนั้นเองก็ย่อมเป็นของ
 ไม่เที่ยงแท้คงได้พรรณามาแล้ว

บริษัทเอกชนทำได้

การประกันเช่นนี้เป็นการเหลือวิสัยที่บริษัทเอกชน
 ฟังทำได้หรือถ้าทำได้ราษฎรก็ต้องเสียเบี่ยประกันแพง
 จึงจะคุ้ม ราษฎรจะเอาเงินที่ไหนดมา การประกันเช่น
 นี้จะทำได้ก็แต่โดยรัฐบาลเท่านั้น เพราะรัฐบาลไม่จำเป็น
 จะต้องเก็บเบี่ยประกันภัยจากราษฎรโดยตรง รัฐบาล

อาจจัดหาสิ่งอื่นแทนเบี้ยประกันภัยได้ เช่นจัดให้แรงงาน
ราษฎรได้ใช้ประโยชน์ยิ่งขึ้น การเก็บภาษีอากรโดยทาง
อ้อม เป็นจำนวนคนหนึ่งวันละเล็ก ๆ น้อย ๆ ซึ่งราษฎร
ไม่รู้สึก ๖ ล ๖ ดั่งนี้เป็นต้น

พระราชบัญญัติว่าด้วยการประกันความสุขสมบูรณ์ ของราษฎร

ความคิดที่จะให้รัฐบาลได้มีประกันเช่นนี้ ในต่าง
ประเทศ นับวันแต่จะเจริญขึ้นเป็นลำดับ ในการที่จะจัด
ให้รัฐบาลได้มีการประกันแก่ราษฎรเช่นนี้ก็ต้อออกพระ-
ราชบัญญัติว่าด้วยประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร ซึ่ง
บัญญัติให้เป็นหน้าที่ของรัฐบาล ที่จะต้อจ่ายเงินให้แก่
ราษฎรทุกคน เป็นจำนวนพอกับที่ราษฎรจะนำเงินนั้น
ไปแลกเปลี่ยนกับสิ่งที่ตนต้องการในการดำรงชีวิต เช่น
อาหารเครื่องนุ่งห่มสถานที่อยู่ ๖ ล ๖ ได้ตามสภาพ
(ตุร่างพระราชบัญญัตินี้ต้อไปข้างท้าย)

ราษฎรไทยชอบเป็นข้าราชการ

การจ่ายเงินเดือนให้ราษฎรทั่วหน้านี้เห็นว่าต้อ
ต่อนิสัยของราษฎรไทยโดยแท้ เพราะเป็นที่ทราบกันอยู่

ว่าทุก ๆ คนชอบทำราชการ ชอบมีเงินเดือน แต่กระนั้น
ก็ยังมีข้าราชการบางคนเที่ยวบ่าวประกาศและบ้องกันกีด
ขวาง ไม่อยากให้ราษฎรได้ทำราชการบ้าง ทง ๆ ที่ผู้
เองก็เป็นข้าราชการมีเงินเดือน

ก็เมื่อรัฐบาลต้องจ่ายเงินเดือนแก่ราษฎรเช่น
รัฐบาลจะเอาที่ไหนมาจ่าย

เงินเป็นสิ่งที่ใช้แลกเปลี่ยน

ก่อนที่จะกล่าวถึงเรื่องนี้ ขอเตือนให้ระลึกเสียก่อน
ว่า เงินเป็นสิ่งรับประทานไม่ได้ เงินเป็นสิ่งที่ใช้แลกเปลี่ยน
กับปัจจัยแห่งการดำรงชีวิต เช่น อาหาร เครื่อง
นุ่งห่ม สถานที่อยู่ การจ่ายเงินก็เท่ากับการจ่ายอาหาร
เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ ขอให้ระลึกว่าเงินที่ท่าน
หาได้ ท่านนำเงินนั้นไปทำไม ท่านก็นำเอาไปแลกเปลี่ยน
ปัจจัยแห่งการดำรงชีวิต เหตุฉะนั้นถ้าเปรียบเทียบว่า
เป็นคะแนนชนิดหนึ่งก็หาผิดไม่ การจ่ายเงินเดือนก็เท่า
กับการจ่ายคะแนนให้ราษฎรที่จะจับจ่ายแลกเปลี่ยนกับ
ปัจจัยแห่งการดำรงชีวิต ตามความต้องการของราษฎร

ผลที่สุทธราษฎรจะพึงได้รับก็คือ บัณฑิตแห่งการดำรงชีพ
เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ
รัฐบาลไม่ต้องบริบททรัพย์ของผู้มี

ฉะนั้นในการจ่ายเงินเดือนให้แก่ราษฎรนั้น รัฐบาล
ไม่ต้องบริบททรัพย์ของผู้มีมาจ่าย รัฐบาลอาจจัดให้มี
บัณฑิตแห่งการดำรงชีวิต โดยจัดให้มีสหกรณ์ให้พร้อม
บริบูรณ์ เพื่อรับแลกกับเงินเดือนซึ่งรัฐบาลจ่ายให้แก่
ราษฎร เป็นการหักกลบลบหนักกันไปเช่นราษฎรคนหนึ่ง
เงินเดือน ๒๐ บาท และราษฎรต้องการอาหาร เครื่อง
นุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ
การหักกลบลบหนัก

เป็นจำนวนเงิน ๒๐ บาทตั้งนี้แล้ว เงินที่รัฐบาล
จ่ายให้แก่ราษฎรไป ก็กลับตกมาเป็นของรัฐบาลอีก
เงินที่คงจะตกแก่ราษฎรก็ต่อเมื่อราษฎรต้องการอาหาร
เครื่องนุ่งห่ม ฯลฯ เป็นจำนวนเงินน้อยกว่าจำนวนเงิน
ที่ตนได้รับ เงินที่ตกอยู่ในมือของราษฎรนี้เท่านั้นที่
รัฐบาลจะต้องจัดหาทุนสำรองตามประเพณีนิยมของโลก

เช่นทองคำ หรือเนื้อเงิน หรือถ้าจะต้องออกธนบัตร
ใหม่ ให้มากซึ่งต้องการทุนสำรองมาก รัฐบาลอาจจัดให้มี
ธนาคารแห่งชาติ
ธนาคารแห่งชาติ

ธนาคารแห่งชาติอันเป็นที่เชื่อถือได้ ซึ่งราษฎร
จะได้นำเงินมาฝาก และการจัดจ่ายก็ใช้เช็คและวิธีหัก
กลบบลบนั่น ดังนั้นธนบัตรที่จะออกใช้หมุนเวียนก็ไม่จำเป็น
ที่จะต้องมียาจำนวนมากมาย

รัฐบาลเป็นผู้ประกอบเศรษฐกิจเอง

ฉะนั้น การที่จะให้รัฐบาลเป็นผู้ประกันความสุข
สมบูรณ์ของราษฎร โดยรัฐบาลเป็นผู้จ่ายเงินเดือนให้แก่
ราษฎรแล้ว ก็จำเป็นอยู่เองที่รัฐบาลจะต้องจัดให้สหกรณ์
เป็นผู้ทำสิ่ง ซึ่งเป็นปัจจัยแห่งการดำรงชีวิตและเป็นผู้
จำหน่ายสิ่งเหล่านั้นเสียเอง ถ้ารัฐบาลไม่จัดให้มีสหกรณ์
เป็นผู้จัดและจำหน่ายปัจจัยเหล่านั้นเสียเอง หรือเป็นผู้
ควบคุมแล้ว รัฐบาลจะประกันความสุขของราษฎรได้
อย่างไร รัฐบาลจะเอาเงินที่ไหนมาจ่ายให้แก่ราษฎร การ
ประกอบเศรษฐกิจใด ๆ ย่อมต้องอาศัย

๑. ที่ดิน ซึ่งรวมทั้งทรัพย์สินซึ่งติดอยู่กับที่ดิน และ
ที่ดิน

๒. แรงงาน

๓. เงินทุน

ราษฎรไม่มีที่ดินและเงินทุนพอ

ราษฎรในเวลานี้ต่างมีที่ดินและเงินทุนพอเพียงอยู่
หรือ เราจะเห็นได้ว่า ๘๐% ของราษฎรหาที่ดิน และ
เงินทุนเพียงพอที่จะประกอบการเศรษฐกิจ และลำพังให้
ถูกต้องครบถ้วนไม่ ราษฎรต่างก็มีแรงงานประจำตนของ
ตน แรงงานนั้นตนจะเอาไปทำอะไรเมื่อตนไม่มีที่ดินและ
เงินทุนเพียงพอ

ที่ดิน แรงงาน เงินทุนเพียงพอ

แต่ถ้าจะพิจารณาถึงที่ดินแรงงาน เงินทุน ของ
ราษฎรรวมกันแล้วจะเห็นได้ว่าในประเทศสยามที่มีที่ดิน
ถึง ๕ แสนตารางกิโลเมตรเศษ (คิดเป็นไร่ได้กว่า ๓๒๐
ล้านไร่) บนพื้นดินอุดมไปด้วยต้นไม้และพืชผลที่จะปลูก
ผัก ในที่ดินนั้นให้อุ้มไปทั่ว แร่ โลหะ และธาตุทั้ง
หลาย มีพลเมืองถึง ๑๑ ล้านคนเศษ ส่วนเงินทุนนั้น

เล่าแม้เราจะยังไม่มีมากมาย แต่ประเทศสยามไม่ใช่
 ป่าเถื่อนเสียทีเดียว ทรัพย์สินและชื่อเสียงของประเทศ
 ที่ได้มีอยู่ ก็อาจเป็นทางที่จะหาเงินทุนมาได้บ้างโดย
 นโยบายการคลังอันไม่ทำให้เป็นที่เดือดร้อนแก่ราษฎร

พระบรมราชวินิจฉัย

หมวด ๓ ข้อ ๓

การประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร

การที่จะคิดประกันความสุขสมบูรณ์ดังนั้นนั้น ตาม
 ความจริงย่อมเป็นของดีแน่ แต่ตามธรรมดาของประกัน
 ย่อมจะต้องสละสิ่งใดสิ่งหนึ่งแลกเปลี่ยนเพื่อประกันความ
 สุขสมบูรณ์ตามแบบนั้น ผู้ประกันจะต้องเสียอะไรแลกเปลี่ยน
 แลกเปลี่ยนแรงงาน และการเสียภาษีวันละเล็กละน้อย
 แทนนั้นหรือที่จะเป็นค่าแลกเปลี่ยน ข้าพเจ้าอยากจะ
 ว่า ค่าประกันความสุขสมบูรณ์อันนี้คือต้องสละเสรีภาพ
 เสียละกรรมัง การเป็นไทยจะกลายเป็นทาสเสียกรรมัง

เพราะตามที่ปรากฏในประเทศรัสเซีย ซึ่งใช้วิธีประกันแบบนั้นเหมือนกันราษฎรต้องประกันความสุขด้วยเสรีภาพของเขา และยอมตนเป็นทาสของรัฐบาล เมื่อได้อ่านวิธีดำเนินการตามโครงการเศรษฐกิจที่เขียนมานั้นทั้ง ๒ ภาค ซึ่งเป็นวิธีการเหมือนกับที่ใช้อยู่ในรัสเซียแล้วก็ไม่มีความอันใดอื่นที่จะเห็นได้ นอกจากว่าการมั่นคงต้องเป็นไปตามรูปเดียวเสียเป็นแน่ ก็เมื่อการประกันความสุขสมบูรณ์นั้น อาจต้องแลกด้วยเสรีภาพความเป็นไทยแล้ว ก็จะเป็นการยากสักหน่อยที่จะเลือกยินดีสละออกประกันหรือเห็นว่าไม่เห็นยาก อะไรที่จะสละเสรีภาพ

ข้อ ๔ ราษฎรชอบเป็นข้าราชการ

ความข้อนี้อาจเป็นจริงได้ แต่ไม่ใช่จริงอย่างคิด เพราะเหตุว่าความหมายของราษฎรให้คำว่า "ข้าราชการ" นั้นมิได้หมายตรงดั่งที่ผู้เขียนหมาย "ข้าราชการ" ตามความจริงของราษฎรนั้น คือผู้นั่งชนวนอำนาจงานหรือผู้นั่งโต๊ะเป็นเสมียน ก็น้ำชา และงานเบา ๆ ในประเภทเช่นนั้น ข้าราชการเช่นนั้น ข้าพเจ้ายอมรับว่า

ราษฎรอยากเป็นจริง เพราะสบายดีไม่ต้องเหนื่อยยาก
 อันใด แต่ถึงกระนั้นเองก็ยังไม่เป็นการจริงทั้งสิ้น เพราะ
 มีราษฎรหลายคนที่ไม่พึงประสงค์จะเป็น แม้แต่เสมียน
เขาชอบประกอบอาชีพทำการเป็นอิสระ ^{๖ ๕๘} ดึงนม
 จำนวนอยู่มากไม่น้อย ข้าราชการที่ผู้เขียนหมายนั้นมี ๒
 ชั้น คือข้าราชการนั่งโต๊ะและข้าราชการออกแรงขุดดิน
 ข้าราชการประเภทหลังนั้น เชื่อแน่ว่าไม่มีใครอยากเป็น
 เลย จะมีอยู่น้อยเต็มที ดูตัวอย่างกรรมกรว่างงานที่
 อยากได้งานทำ กรรมกรพวกเหล่านี้มาบอกว่าว่างงาน
 และอยากเข้าทำงานอย่างเอิกเกริก และแสดงว่าได้งาน
 ประเภทใดก็เอา แต่ครั้งรัฐบาลจัดการหางานขุดดินทำ
 ถนนให้ก็ไม่มีใครเอา ทั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า สิ่งที่เขาประสงค์
 นั้น คือตำแหน่งข้าราชการนั่งโต๊ะ หรือที่มีหน้าที่ยืน
 หมุนโน่น เบ็ดนี้ ส้ารวย ๆ เท่านั้น พวกที่อยากเป็น
 ข้าราชการนั้นโดยมากเป็นผู้ที่ได้รับการศึกษา และดีราคา
 ตัวของตัวสูงเกินไปที่จะไปทำนา ชอบเป็นแต่เสมียนนั่ง
 ชตน้ำชา และนั่งเฝ้ายามในข้อกฎหมายเท่านั้น แต่
 ราษฎรส่วนมากจริง ๆ นั้น เชื่อว่ามีน้อยคนที่อยากเป็น

ดูตัวอย่างทหารที่ถูกเกณฑ์เข้ามารับราชการเหล่านี้ก็เป็นข้าราชการพร้อมบริบูรณ์ และมีปัจจัยทั้ง ๔ ข้อเป็นเครื่องหล่อเลี้ยงชีวิตอย่างบริบูรณ์ แต่ถึงกระนั้นก็ปรากฏว่ามีการหนีอยู่เนือง ๆ มิได้ขาด ก็ผู้เขียนจะตงสหกรณ์และให้ราษฎรเข้าเป็นข้าราชการชุดคินออกแรงให้สหกรณ์และบังคับให้อยู่ที่ดินของข้าราชการ ซึ่งถ้าผิดหรือเกียจคร้านก็จะถูกลงโทษได้หลายสถาน เสียงตุ๊กคงไม่ต่างกับกรมทหารนั่นตั้งแล้ว ผู้เขียนนึกหรือว่าราษฎรจะพากันมีความปีติยินดีพอใจและไม่มีการหลีกเลี่ยงดัง เช่นความเป็นไปในกรมทหารการบังคับให้ราษฎรรับราชการเป็นทหาร ๒ ปีนั้น ไม่สู้กระไร ไม่ทารุณเกินไป แต่การที่จะให้ราษฎรต้องรับการชุดคินและอยู่ไต่วินัย คล้ายทหารตลอดชีวิตแล้วออกจะหนักมือไปสักหน่อย

ข้อ ๕ เงินเป็นสิ่งที่ใช้แลกเปลี่ยน

เงินนั้นเป็นแต่เพียงคะแนน เป็นสิ่งที่กินเข้าไปไม่ได้ และมีประโยชน์อยู่ก็แต่สำหรับใช้แลกเปลี่ยนปัจจัยแห่งการครองชีพเท่านั้นก็จริงอยู่ แต่เราต้องอย่าลืมว่า

ณ บัดนี้ก็ไม่เห็นมีอะไร ที่จะเป็นเครื่องแลกเปลี่ยนดีเท่ากับเงิน เพราะเงินนั้นคนพอใจที่จะรับไว้ทุกคน ถ้าเลิกเงินก็ต้องกลับไปใช้วิธีโบราณคือแลกเปลี่ยนของตัวของ ซึ่งคงทำให้เกิดความลำบากแก่มหาชนไม่น้อยกว่าคือ คนนั้นใจไม่เหมือนกัน มีความมอดอยากได้ไม่เหมือนกัน ถ้าเราเอาของที่เรามีอยู่จะไปแลกกับอาหารหรือสิ่งที่เราประสงค์จากคนอื่นเราก็ไม่มีความรู้สึกเลยที่จะได้ของนั้นมาเพราะเจ้าของสิ่งนั้นเขาอาจไม่ต้องการสิ่งที่เราเอาไปแลกก็ได้ การเช่นนี้ย่อมทำให้เกิดติดต่อระหว่างบุคคลลำบากขึ้นอีกมาก ถ้าเลิกเงินก็เท่ากับถอยหลังเข้าคลองไปหาสมัยเก่า ซึ่งผู้เขียนดูเหมือนจะไม่ชอบมิใช่หรือ คนเรานั้นถึงแม้ผู้เขียนจะนำโครงการเศรษฐกิจนี้ออกใช้แล้วก็คงดียังต้องการติดต่อซึ่งกันและกันอยู่เสมอ ถ้าเลิกเงินความลำบากก็จะมี การดำเนินการตามนั้นนั้นจริงอยู่ ผู้เขียนไม่ได้พูดว่าเลิกเงิน แต่ทางดำเนินนั้นมันเป็นไปในทางที่จะตัดราคาให้สูญไปที่ละน้อย ดังที่ทำอยู่ในประเทศรัสเซีย มีหนังสือเล่มหนึ่งซึ่งแต่งโดยเรียว โอโรตรอตัน มีข้อความเรื่องการเลิกเงินนี้ว่าประเทศ

รัสเซียนั้นได้พยายามเลิกเงินมาแล้วโดยวิธีการอย่างเดียวกัน คือจะจ่ายเงินเดือนให้ราษฎรแล้วให้ราษฎรนั้นนำเงินไปซื้อจากร้านสหกรณ์ที่เหลือ ก็จะนำไปเข้าธนาคาร ชาติที่ดำเนินการดังนี้รัฐบาลต้องจำหน่ายเงินเพิ่มขึ้นอีกเป็นจำนวนมาก การเพิ่มเงินนี้ต้องเพิ่มธนบัตรขึ้นเมื่อเพิ่มธนบัตรมากขึ้น และมีเงินจริงประกันน้อย ราคา ก็ตกต่ำ จนในที่สุดต้องเลิกใช้เงินราษฎรพากันใช้วิธีโบราณคือ แลกเปลี่ยนสิ่งของด้วยสิ่งของ ผู้ใดไม่มีสิ่งของมีแต่เงินเดือนที่รัฐบาลจ่ายแล้วก็ต้องอดตาย หมู่ชนที่อยู่ในเมืองใหญ่ ซึ่งย่อมไม่มีสิ่งของพืชผลอันใดที่จะแลกเปลี่ยนอาหารได้ เพราะตนเป็นแต่เพียงคนงานได้เงินเดือนเท่านั้นร้านของสหกรณ์หรือร้านที่รัฐบาลจัดขึ้นนั้นก็หาอาหารขายให้ราษฎรไม่พอคนที่อยากกินหรือกินไม่อิ่มก็อยู่ต่อไปในเมืองไม่ไหว ต้องทิ้งออกไปอยู่ตามบ้านนอก เพื่อประสงค์ที่จะได้หากินจากพื้นดินเพื่อที่จะหาของแลกเปลี่ยนได้ก็ขึ้น ผลเมืองในประเทศรัสเซียมีประมาณ ๑๕๐ ล้านคน แต่ปรากฏว่าเพียงคน ๑๒ ล้านคนเท่านั้นที่ได้รับความสะดวกจากรัฐบาล นอกนั้นอยู่ตาม

ยถากรรม ถูกปรับโดยภาษีทางอ้อม ถูกกดขี่ต่าง ๆ ไปบ้าง
 พวก๑๒ล้านคนที่ได้รับเลี้ยงก็เต็มทนเพราะเงินไม่มีราคา
 พลเมืองในกรุงเปโตรกราดซึ่งเคยมีอยู่ ๒ ล้าน๖แสนคน
 แต่เมื่อได้เกิดวิธีนี้แล้วมีคนแต่เพียง๖แสนเท่านั้นเพราะ
 อยู่ต่อไปไม่ไหว เพราะอยู่ต่อไปก็ไม่มีอะไรจะแลกของ
 กินตักกล่าวแล้ว ดูตัวอย่างทหารของเราที่ผู้บังคับบัญชา
 ได้พยายามหลายครั้งแล้วที่จะให้มีการเลี้ยงอาหารเป็น
 การส่วนรวมและแจกจ่ายเบี้ยเลี้ยง แต่ทหารไม่พอใจเลย
 ชอบรับเบี้ยเลี้ยงไปซื้อกินเองดีกว่า ดังนั้นยอมเห็นได้ว่า
 เงินนั้นยังมีความสำคัญเพียงใด เพราะฉะนั้นผู้เขียนจะ
 ดำเนินการอย่างไรก็ตามต้องพยายามอย่าทำลายค่าของ
 เงินให้บั่นไปเสีย และถ้าจะให้ราษฎรเป็นข้าราชการทั้ง
 หมกแล้ว และจะจ่ายเงินเดือนให้ ก็ต้องให้เป็นเงิน
 จริง ๆ ไม่ใช่กระดาษไม่มีค่า หากไม่จะทำให้ราษฎรได้รับ
 ความลำบากโดยแท้ อย่าลืมว่าถ้าเลิกเสียแล้วจะไม่มีวิธี
 ราคาสิ่งของอย่างไร จะต้องถอยหลังเข้าคลองไปใช้วิธี
 แลกเปลี่ยนอย่างโบราณอีก ดังนั้นหรือคือความเจริญ

ข้อ ๖ ธนาकारแห่งชาติ

การตั้งธนาकारแห่งชาตินั้น จะสำเร็จได้หรือไม่นั้น
 ย่อมแล้วแต่ราษฎรจะเชื่อธนาकारนี้แค่ไหน ถ้ารัฐบาล
 ดำเนินการค้าขาดทุน และเอาเงินจากธนาकारแห่งชาติ
 ไปไม่รู้จักจบจักสิ้นตั้งแล้ว ธนาकारเห็นจะอ่อนแอ
 เต็มที่ เพราะฉะนั้นการตั้งธนาकारแห่งชาติเพื่อดำเนิน
 วิธีการดังกล่าวแล้ว ก็จะทำให้ราษฎรเอาเงินฝาก ถ้า
 ราษฎรไม่เชื่อจะทำอย่างไร ราษฎรนั้นยังเข้าใจน้อยเต็มที
 คู่แต่ชาวนาของฝรั่งเศสก็ไม่ใคร่เอาเงินฝากในธนาकार
 เสียแล้ว ราษฎรของเราซึ่งก็ยังไม่ฉลาดเฉลียวมากนัก
 จะทำบ้างเห็นจะเชื่อได้ยากสักหน่อย คลังออมสินตั้งมา
 นานแล้ว แต่ก็ยังไม่ปรากฏว่ามีคนนำเงินไปฝากเท่าใด
 เพราะยังเขียนหนังสือไม่เป็นก็มีอีกมาก หรือการทำบัญชี
 อย่างไม่มีเงิน แบบรัสเซียที่ว่าง่ายนังก่ายหนาไม่ต้องการ
 ความรู้อื่นใดนอกจากการบวกลบคูณหาร นั้นก็สงสัยว่าจะ
 ทำได้ไม่สู้สะดวกนัก รัสเซียเคยลองทำการตั้งขึ้นมาแล้ว
 เช่นพยายามเก็บเงิน แต่ผลที่สุดก็ต้องกลับไปใช้เงินอีก
 และข้าราชการก็ได้รับเงินเดือนเป็นเงิน แต่เป็นเงินที่

ราคาตกมาก ๆ เท่านั้น ถ้าไทยเราต้องได้รับการเช่นนี้บ้าง
เห็นจะเต็มทีหน่อย

ข้อ ๗ ราษฎรไม่มีที่ดินและเงินทุนพอ

ผู้เขียนกล่าวว่าราษฎรของเรานี้เป็นจำนวน ๙๐ %
ไม่มีที่ดินและทุนที่จะทำอะไรได้เอง แต่ข้าพเจ้าได้พบใน
รายการโปรเฟสเซอร์เซอร์ซิมเมอร์แมน กล่าวราษฎรที่ไม่มี
ที่ดินและทุนที่จะทำการเลี้ยงชีพเอง มีแต่เพียง ๓๖ %
เท่านั้น ดูใกล้เคียงมากกว่าที่ผู้เขียนกำหนด จริงอยู่ตัวเงิน
ทุนเอาไม่มากนัก แต่ที่ดินนั้นเขามีกันแน่ไม่ต้องสงสัยเลย

ข้อ ๘ ที่ดินแรงงาน เงินทุนของประเทศ

ผู้เขียนกล่าวว่าชื่อเสียงของประเทศสยามนั้นยังดีอยู่
และพื้นดินจำนวนพลเมืองก็มีอยู่มาก พอที่จะจัดการตาม
โครงการนี้โดยไม่ทำให้ใครเดือดร้อน ข้อนี้มีที่น่าสงสัย
อยู่ละกระมัง เพราะประการที่ ๑ เมื่อเราประกาศที่จะ
ดำเนินการตามโครงการนี้แล้ว ผู้เขียนเชื่ออย่างไรว่า
ประเทศเพื่อนบ้านเขาจะพากันเห็นด้วยกับวิธีการที่จะทำ
อย่างนี้ จริงอยู่ไม่ใช่วิธีคอมมิวนิสต์ แต่ก็เป็นที่รัสเซีย
เขาใช้อยู่ และประเทศต่าง ๆ เขาเห็นวิธีนี้แหละที่เป็น

อันตรายแก่สันติสุขของโลก ถ้าเราใช้บ้างเราจะไปหวัง
 อย่างไม่ได้ว่า ชื่อเสียงของเราจะยังหอมอยู่ตั้งเดี๋ยวนี้ การ
 ที่จะทำอันเสียอีกจะทำให้ชื่อเสียงของประเทศที่มีคนนับ
 ถืออยู่เสมอเสียไป ถ้าเป็นดังนั้นแล้วจะหาเงินที่ไหนมา
 เป็นทุนโดยมิต้องทำความเดือดร้อนให้แก่ประชาชน

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

หมวด ๔

แรงงานที่สูญหายไปและพวกหนักโลก

น่าเสียใจซึ่งที่ดินของเรายังอุดมอยู่แล้วนี้ ยังมีได้ใช้
 ให้เป็นประโยชน์ ทั้งนี้เพราะการประกอบเศรษฐกิจตาม
 ทำนองที่เอกชนต่างคนต่างทำ ดังที่เป็นมาแล้วทำให้
 แรงงานสิ้นเสียไปโดยเปล่าประโยชน์บ้าง แรงงานโดยใช้
 เปลืองไปโดยใช่เหตุบ้าง และขาดเครื่องจักรกลที่จะช่วย
 แรงงานให้ได้ผลดียิ่งขึ้นบ้าง มีพวกหนักโลก ดังจะได้
 พรรณนาต่อไป

บทที่ ๑ แรงงานเสียไปโดยที่มิได้ใช้ให้เต็มที่แรงงานสูญเสีย ๔๐ %

จะเห็นได้ว่าชาวนาซึ่งเป็นพลเมืองส่วนมากของประเทศสยามทำนาปีหนึ่งคนหนึ่งไม่เกิน ๖ เดือน (รวมทั้งไถหว่าน เกี่ยว ฯลฯ) ยังมีเวลาเหลืออีก ๖ เดือน ซึ่งต้องสูญเสียไป ถ้าหากเวลาที่เหลืออีก ๖ เดือนนี้ราษฎรมีทางที่ ใช้ให้เป็นประโยชน์ในทางการประกอบเศรษฐกิจได้แล้ว ความสมบูรณ์ของราษฎรก็ย่อมจะเพิ่มขึ้นได้ ข้าพเจ้ายินดีที่จะได้รับคำสั่งจากผู้สนใจในการเศรษฐกิจว่า การที่แก้ไขให้ราษฎรได้ใช้เวลาว่างที่เหลืออยู่นี้ให้เป็นประโยชน์ได้โดยวิธีที่ปล่อยให้เอกชนต่างคนต่างทำนั้นสำเร็จได้อย่างไร ข้าพเจ้าเห็นว่าจะมีอยู่ที่แต่รัฐบาลที่จะกำหนดวางแผนเศรษฐกิจแห่งชาติ ให้ราษฎรได้ใช้เวลาที่เหลืออีก ๖ เดือนนี้เป็นประโยชน์

พระบรมราชวินิจฉัย

บทที่ ๑ แรงงานสูญเสียไปและพวกหนักโลก

แรงงานสูญเสียไป ๔๐% จริงอยู่เวลานี้ราษฎรของเราทำงาน ๖ เดือน และถ้าเราสามารถจัดการให้ราษฎรมาทำ

งานเพิ่มขึ้นอีก ๖ เดือน ที่ทิ้งว่างอยู่เสียได้นั้นแล้วก็จะบังเกิดประโยชน์เป็นอันมาก ข้อนี้ไม่มีใครเถียง แต่วิธีที่จะทำงานในเวลาที่เหลืออีก ๖ เดือนนั้น เวลาน้อยอย่าลืมว่า เรามีได้มีวิธีชักชวนหรือสอนให้เขาทำอะไรเลย ถ้าได้มีการชักชวนหรือแนะนำแสดงตัวอย่างแล้ว บางทีราษฎรก็คงจะพยายามทำตามเป็นส่วนมากคงยังไม่จำเป็นที่รัฐบาลจะเข้าแย่งราษฎรทำงาน และเกณฑ์ให้ราษฎรมาเป็นลูกจ้าง เพราะการที่จะจัดให้ราษฎรมาทำงานให้แก่รัฐบาลตั้งนี้ได้โดยรัฐบาลมีอำนาจเต็มที่ ที่จะสั่งอะไรก็ได้ในเวลากำหนดเท่าใดก็ได้ตั้งแผนนี้แล้วข้าพเจ้ารู้สึกว่าจะทำได้ ก็คงต้องถึงใช้การบังคับกันอย่างหนัก ถึงกับต้องยิงกัน อย่าลืมนะว่าคนไทยนั้นรักเสรีภาพความเป็นอิสระอยู่ในเลือดแล้ว เขาย่อมสละเสรีภาพมาให้ง่าย ๆ ไม่ได้แน่ ถ้าจะต้องบังคับอย่างนั้นแล้วจะสมควรละหรือ เราหวังจะให้ความสุขสมบูรณ์แก่ราษฎรทั่วไป การต้องบังคับกดขี่ให้เขาทำงานนั้นจะจัดว่าให้ความสุขสมบูรณ์แก่เขาอย่างไร มันจะกลายเป็นให้ทุกข์สมบูรณ์เสียมากกว่า ฟังนี่ว่าการเป็นคนบังคับเขา

กับเป็นคนถูกบังคับต่างกันทางความเห็นทางความคิด
 ของคนทั้งสองประเภทนี้ ต่างกันมากทีเดียว ผู้เขียนเป็น
 ทหารถูกบังคับให้อยู่ในวินัยบ้างแล้วหรือยังการถูกบังคับ
 นั้นไม่ใช่ของสบาย เพราะฉะนั้นในการนี้ถ้าจะทำได้โดย
 ไม่ต้องมีการบังคับแล้ว ก็คงจะเป็นการดีแน่ แต่สงสัยว่า
 จะทำไม่ได้โดยไม่ถูกบังคับอย่างน้อยก็คงจะต้องนำหลัก
 เช่น “ใครที่ไม่ทำงานก็ไม่ต้องกิน” ขึ้นใช้เป็นแน่ ผู้
 เขียนอาจจะไม่มีความประสงค์ที่จะบังคับราษฎรทำงานตั้ง
 เช่นในรัสเซีย ผลที่สุดก็คงจะต้องจำเป็นทำ เพราะคง
 ไม่มีทางอื่น

การค้าขายไม่สะดวกนัก เพราะการใช้ใบกู่เงินมาซื้อ
 สิ่งของนั้นก็ไม่มีอะไรมาประกัน นอกจากชื่อเสียงที่หอม
 ของรัฐบาล ซึ่งได้พูดข้างต้นแล้วว่า อาจจะเป็นไปได้
 ถ้ารัฐบาลทำการค้าพลาคพลังไป รัฐบาลเอาดอกเบีย
 ร้อยละ ๗ ร้อยละ ๘ ที่ไหนมาใช้ตามที่ว่าลงท้ายราคาใบ
 กู่นี้ก็คงไม่เกินราคากระดาษแผ่นเดียว

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

บทที่ ๒ แรงงานเสียไปเพราะจัดการเศรษฐกิจ

ไม่เหมาะสม

แรงงานเปลืองโดยแยกกันทำ

แม้แรงงานที่ใช้ในการประกอบเศรษฐกิจในระหว่าง ๖ เดือนก็ดี แรงงานเหล่านั้นยังเปลืองไปโดยใช่เหตุเพราะเอกชนต่างคนต่างทำ เช่นชาวนาที่ต่างแยกกันทำเป็นราย ๆ ไปดังนี้ แรงงานย่อมเปลืองมากกว่าการรวมกันทำ ชาวนารายหนึ่งย่อมเลี้ยงกระบือของตนเอง หว่าน เกี่ยว ของตนเอง (ยกเว้นแต่มีการลงแขก บางครั้งบางคราว) ต้องหาอาหารเอง แต่ถ้าหากชาวนารวมกันทำ ก็อาจประหยัดแรงงานลงได้เช่น กระบือตัวหนึ่งที่แยกกันทำจะต้องเลี้ยงเอง ถ้ารวมกันหลาย ๆ ตัวแล้วกระบือนั้นอาจรวมกันเลี้ยง และใช้คนเลี้ยงรวมกันได้เป็นการประหยัดแรงงานได้ส่วนหนึ่ง นอกจากนี้การบ้าน เช่นการหาอาหารก็จะรวมกันทำได้เหมือน

ตั้งเช่นสโมสร หรือร้านจำหน่ายอาหารที่วันหนึ่ง ๆ มีคน
มารับประทานหลายสิบคน และอาจใช้คนปรุงอาหาร
เลี้ยงคนหนึ่งหรือสองคนก็ได้ ทั้งนี้แรงงานในการทำ
อาหารเลี้ยงกระบือ ฯลฯ นั้น ๆ เมื่อชาวนารวมกันทำ
แล้วก็ประหยัดได้อีกมาก และแรงงานนี้ยังเหลืออยู่ก็จะ
นำไปใช้ประโยชน์ในการประกอบเศรษฐกิจที่เรายังขาด
อยู่ ก็ถ้าหากปล่อยให้เอกชนต่างคนต่างทำอยู่เช่นนี้
ตลอดไปแล้ว การประหยัดแรงงานย่อมจะมีไม่ได้

พระบรมราชวินิจฉัย

แรงงานเปลืองโดยแยกกันทำนั้น การรวมกำลัง
ทำงานนี้ราษฎรก็รวมกันทำอยู่บ้างแล้ว ถ้ารัฐบาลจะชัก
ชวนต่อไปแล้วก็คงจะได้ผลดีเป็นแน่ แต่ต้องไม่บังคับ
ถ้าบังคับแล้วจะไม่ได้ผลช่วย ขออย่าลืมสุภาษิต โศ
กนั้นทวิศาล

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

บทที่ ๓ แรงงานที่เสียไปโดยไม่ใช้

เครื่องจักรกล

แรงงานเสียไปโดยใช้วิชาเถื่อน

เรื่องนี้อยู่ที่ทราบกันอยู่ดีแล้ว ว่าการทำนาของเรา
 ได้ใช้วิธีไถ หว่าน เกี้ยว ฯลฯ เหล่านี้ โดยแรงคน
 หรือสัตว์พาหนะนี้ ย่อมเป็นการจำเป็นอย่างยิ่งในสมัยป่า
 เถื่อน และในสมัยที่เครื่องจักรกลยังมิได้เกิดขึ้นในเวลา
 นั้น แต่ถ้าหากให้ผู้ชำนาญการจักรกลปรับปรุงเครื่องจักร
 กลให้เหมาะสมแก่ภูมิประเทศแล้ว (ซึ่งสามารถเป็นได้
 เพราะวิทยาศาสตร์ใด ๆ ในโลกที่จะไม่สามารถทำได้นั้นไม่
 มีวันแต่จะไม่สนใจกันเท่านั้น) และเป็นธรรมดาของการ
 เศรษฐกิจเมื่อมีเครื่องจักรกลแรงงานก็ย่อมเพิ่มได้มากผล
 ของเครื่องจักรกล เช่นการไถที่ได้ทดลองทำกันในเวลา
 นี้ย่อมเห็นได้ชัดแล้วว่าเครื่องไถนาเครื่องหนึ่งซึ่งใช้คน
 สองคนทำการไถได้ในฤดูกาลหนึ่งหลายพันไร่ คนไทย

เป็นคนมีร่างเล็กและแข็งแรงน้อยกว่าจีนและฝรั่ง การ
ทำเศรษฐกิจใด ถ้าอาศัยกำลังแรงคนแล้ว เราจะสู้คน
จีนหรือฝรั่งไม่ได้ เราจะสู้เขาได้ก็ต่อเมื่อใช้เครื่องจักรกล
การหาเครื่องจักรกลมาใช้^{นี้} ชาวนาทุก ๆ คน สามารถ
มีเครื่องจักรกลได้หรือชาวนามีทุนน้อยที่จะซื้อหรือ เป็น
การจริงที่เอกชนบางคนย่อมหาได้ เพราะมีเงินทุน ไม่
จำเป็นต้องอาศัยรัฐบาล แต่ให้พึงระวังว่า เครื่องจักรกล
ย่อมมีคุณอนันต์และโทษมหันต์เหมือนกัน การที่ใน
ประเทศมีคนไม่มืงานทำมากขึ้นทุกวันนี้ ไม่ใช่เพราะ
เครื่องจักรกลที่มี^{ขึ้น}แทนแรงงานของคนหรือ เครื่อง
จักรกลเมื่อมีมาก คนไม่มืงานทำย่อมมีมากขึ้น ผลรับของ
เครื่องจักรกล สมมติว่าโรงทอผ้าซึ่งแต่เดิมเป็นโรงที่ทำ
ด้วยมือใช้คนงานหลายพันคน เมื่อโรงทอผ้า^{นั้น}เปลี่ยน
มาใช้เครื่องจักรกล ต้องการคนงานเพียงร้อยคนเท่านั้น
แล้ว คนอีก ๙๐๐ คน ก็ต้องออกจากโรงงาน^{นั้น} กลาย
เป็นคนไม่มืงานทำ แต่ทั้งนี้จะโทษเครื่องจักรกลมิได้
เพราะเครื่องจักรกลเป็นสิ่งที่ช่วยมนุษย์ มิให้ต้องทรมาน
การที่มีคนไม่มืงานทำเพราะโรงงานได้เปลี่ยนมาใช้เครื่อง

จักรนั้น เป็นโดยเหตุที่เอกชนต่างคนต่างทำ และเป็น
ธรรมดาอยู่เอง ซึ่งเมื่อโรงงานต้องการคนงานเพียง ๑๐๐
คน คนงานก็เหลืออีก ๙๐๐ คน เจ้าของโรงงานมีความ
จำเป็นอย่างไรที่จะต้องจ้างเอาไว้ให้เปลืองเปล่า ๆ และ
คนอีก ๙๐๐ คนนี้จะไปหางานที่ไหนทำ ถ้าโรงงานต่าง ๆ
หรือการรกรงกรรมต่าง ๆ ใช้เครื่องจักรกลไปทั้งนั้น คนที่
ไม่มีงานทำจะมีจำนวนมาก ผลสุดท้ายความหายนะก็จะ
มาสู่ แต่ถ้าวรัฐบาลเป็นผู้ประกอบเศรษฐกิจเสียเองแล้ว
ก็มีผลดีอย่างเต็มที่ที่จะได้รับจากเครื่องจักรกล สมมุติว่า
โรงงานทอผ้าตามตัวอย่างที่กล่าวมาแล้ว ซึ่งเปลี่ยนใช้
เครื่องจักรมีคนที่ต้องออกจากโรงงานนั้น ๙๐๐ คน
รัฐบาลอาจรับคนงานเหล่านั้นไปทำใน โรงงานอื่น ที่จะตั้ง
ขึ้นใหม่

รัฐบาลทำเองจะได้รับแต่ผลดีของเครื่องจักร

เช่น โรงทำไหม โรงทำน้ำตาล หรือสร้างถนน
หนทาง ก่อสร้างป่าเพื่อทำการเพาะปลูก ฯลฯ และ
สมมุติว่า โรงงานและการประกอบเศรษฐกิจต่าง ๆ มี

อยู่พร้อมบริบูรณ์เพียงพอแล้ว ไม่จำเป็นต้องขยายต่อไป
อีกแล้ว กาลเวลาทำงานของคนงานลงเช่นเดิมทำวันละ
๘ ชั่วโมง เมื่อเครื่องจักรกลมีมากขึ้น คนงานมีมากก็ลด
ลงเช่นวันละ ๗-๖-๕-๔-๓-๒-๑ ดังนี้ โดยไม่ต้อง
ลดเงินเดือนของคนงาน ด้วยวิธีนี้ก็จะได้รับผลดีจาก
เครื่องจักรกล คือลดความทรมาณร่างกายของมนุษย์ได้
มากขึ้น จริงอยู่การที่เอกชนเป็นเจ้าของโรงงาน อาจลด
เวลาทำงานได้ แต่การลดเวลาทำงานนั้น เอกชนย่อมลด
ค่าจ้างลงได้ยิ่งกว่านั้น ถ้าจำนวนคนไม่มีงานทำ มีมาก
กว่างานที่จะให้ทำแล้ว ค่าจ้างก็จะลดลงเป็นธรรมดา และ
เป็นกฎของการเศรษฐกิจ ผลร้ายจะตกอยู่ที่ราษฎร และ
เครื่องจักรกลจะเป็นเครื่องประหารชีวิตราษฎร เมื่อ
ไม่ต้องการอาหารก็ไม่ต้องใช้เครื่องจักรกล เมื่อไม่ใช่
เครื่องจักรกล ความล้าหลังก็มีอยู่ตลอดไป

พระบรมราชวินิจฉัย

ข้อ ๑๑. ความคิดเห็นของผู้เขียนที่กล่าวว่าถ้าใช้
เครื่องจักรกลทำนาแล้ว จะทำให้เป็นการทุ่นแรงงานเป็น

อันมาก และสามารถทำนาได้ผลมากขึ้นกว่านั้น ข้าพเจ้า
สงสัยว่าจะไม่สู้เป็นความจริงนัก เพราะในการเก็บเกี่ยว
ข้าวนั้น ตามที่ปรากฏในทางเทคนิคของการทำนา ทราบ
ว่ายังจะกระทำเช่นนั้นไม่ได้อย่างไรเสียการเกี่ยวข้าวก็คง
จะยังต้องใช้คนงานเก็บเกี่ยวอยู่อย่างเดิม นอกจากนั้น
ณ บัดนี้ยังไม่ปรากฏทีเดียวว่า มีเครื่องจักรชนิดใดที่
เหมาะจะใช้ในการทำนา ซึ่งเจ้าหน้าที่กำลังทดลองหาอยู่
เพราะฉะนั้นถึงแม้รัฐบาลจะเริ่มทำนาเอง ณ บัดนี้ก็คงจะ
เว้นเสียมิได้ที่จะไม่ใช้แรงคนเป็นจำนวนมากดังเดิม ดังนั้น
จะเรียกว่าหุ่นแรงงานที่ตรงไหน ความเสียหายเสียอีกอาจ
เกิดขึ้นได้ ในข้อที่จะต้องบังคับคนมาเป็นทาสอันเป็น
สิ่งพึงรังเกียจอย่างยิ่ง อีกประการหนึ่ง ผู้เขียนกล่าวว่า
ถ้าจะอนุญาตให้บุคคลทำการอาชีพโดยใช้เครื่องจักรกล
ช่วยเหลือแรงงานแล้ว จะทำให้เกิดคนงานไม่มีงานทำขึ้น
นั้น ข้าพเจ้าก็ยังสงสัยเช่นเดียวกันอีกว่า น่าจะไม่เป็น
การจริงสำหรับเมืองไทยเรา เพราะในประเทศสยามเรา
นั้น เรายังมีที่ดินที่เหลือยังมีได้เปิดการทำกรรกรรม
อีกมาก การงานอื่น ๆ ก็ยังมีอีกมาก ดั่งเห็นได้ว่าทุก

วันนี้เรายังต้องการกรรมกรเงินมาช่วยเราทำงานอยู่ ถ้า
งานเรามีน้อยไม่พอที่จะให้ราษฎรรับทำกันได้ทั่วไปแล้ว
เราจะต้องการเงินเหล่านี้ทำงานแทนพวกเราทำไม เรื่อง
การที่จะเกิดคนไม่มีงานทำ สำหรับเมืองไทยเรานั้น ยัง
เป็นความฝันมากกว่าความจริงเพราะเรายังมีงานอีกมาก
มายที่คนไทยจะไปทำได้ ที่เกิดมีคนเรียกตัวเองว่าไม่มีงาน
ทำขึ้นเมื่อเร็ว ๆ นี้ ก็ไม่ปรากฏว่าไม่มีงานทำเพราะหา
ไม่ได้จริง ๆ ที่หาไม่ได้เพราะเขาหางานที่สบาย ๆ เช่น
การเป็นเสมียนไม่ได้ต่างหาก เพราะฉะนั้น ถึงแม้เรา
จะต้องเกิดคนไม่มีงานทำชนิดที่ต้องการแต่งงานเบา ๆ นี้
ขึ้นเท่าใดก็ตาม ก็ย่อมยังดีกว่าที่จะจัดการเปลี่ยนแปลง
ประเทศสยามให้กลายเป็นโรงทาสบังคับคนให้ทำงานให้
รัฐบาลตั้งผู้เขียนกล่าว

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

การหาทุนสะดวกกว่าเครื่องจักร

การที่รัฐบาลเป็นผู้ประกอบเศรษฐกิจเสียเองโดย
จัดให้มีสหกรณ์นั้น นอกจากจะแก้ปัญหาเรื่องแรงงาน

แล้ว การหาทุนยังสะดวกยิ่งกว่าเอกชนเพราะรัฐบาลอาจ
วางนโยบายการคลัง เช่นการเก็บภาษีทางอ้อม (อิมพอร์ต-
อินไตเร็ก) ซึ่งเก็บจากราษฎรวันหนึ่งเล็กน้อย ซึ่งราษฎร
ไม่รู้สึกเดือดร้อนนัก เมื่อรวมเป็นปีก็ได้เงินจำนวนมาก
ทางอ้อม

เช่นถ้าหากจะมีภาษีทางอ้อมใด ซึ่งเก็บจากราษฎร
คนหนึ่งวันละหนึ่งสตางค์ ในปีหนึ่งพลเมือง ๑๑ ล้านคน
ก็จะได้ ๔๐ ล้านบาท นอกจากนี้รัฐบาลยังอาจที่จะอาศัย
ชื่อเสียง และทรัพย์สินของรัฐบาลจัดการกู้เงินอันเป็น
ประกันดีกว่าเอกชนหรือรัฐบาลอาจตกลงกับต่างประเทศ
ซื้อเครื่องจักรกลมาเป็นจำนวนมาก ซึ่งได้ราคาถูก และ
ผ่อนส่งเงินเป็นงวด ๆ ดังที่บางประเทศเคยทำได้ผลดี

พระบรมราชวินิจฉัย

การเก็บภาษีทางอ้อม

อย่าลืมว่าการเก็บภาษีทางอ้อมนี้เก็บจะถึงขีดสุด
อยู่แล้ว ถ้าทำต่อไปก็เกิดความเดือดร้อนเท่านั้น เพราะ

ฉะนั้นการที่จะคิดหาเงินทางเก็บภาษีทางอ้อมนี้ไม่ควรหวังมากนัก หาไม่แผ่นดินจะร้อนทุกเส้นหญ้า.

การหาเงินโดยหวังพึ่งชื่อเสียงของรัฐบาล

ก็เช่นเดียวกันกับที่ไต่กล่าวแล้วข้างต้น ถ้าดีจริงมีคนเชื่อถือทั่วโลกก็ดี แต่ที่เราแน่ใจหรือว่าเขาจะเชื่อ การทำการค้าทั้งหลายเหล่านี้ก็ต้องมีทั้งทางได้ทางเสีย ถ้าเราเสียเข้ามา ก ๆ แล้วใครเลยเขาจะเชื่อให้เรายืมเงินคล่อง การที่จะเสียนั้นอาจมีได้เป็นแน่ เพราะทงเจ้าหน้าที่ผู้ใหญ่ที่นับว่าเป็นผู้ชำนาญก็ยังไม่มีความชำนาญจริงอย่างไร หรือพวกคนงานก็ยังไม่ฝีมือที่เคยชินอย่างไร อาจปลงพลาดได้ง่าย ประเทศรัสเซียนั้นเคยได้มีโรงงานมาก่อนแล้ว แต่ถึงกระนั้นเมื่อจะขยายใหญ่โตก็ยิ่งเกิดลำบากเสียหายเพราะขาดความชำนาญและฝีมือดังกล่าวแล้ว คนที่ค้าขายชำนาญแล้วก็ยังปลงพลาดได้ทำไมเราซึ่งไม่เคยทำการค้าขายเลยจะพลาดพลั้งไม่ได้ นอกจากนั้นเมืองเราเป็นเมืองเล็ก หนเราก็มีอยู่แล้วมากมาย ถ้าเจ้าหนที่มีอยู่แล้วเดี๋ยวนี้เขาไม่เชื่อถือในวิธีการทำการของเราว่าจะจะเป็นผลสำเร็จ นี้แหละหรือว่าเขาจะลอย

หน้าให้เราเฉย ๆ โดยไม่ขอยึดทรัพย์สินเราไว้เป็นประกัน
 นอกจากนั้นปรากฏอยู่แล้วว่า พวกเจ้าหนี้ของเราเขาไม่
 เห็นด้วยกับวิธีการตั้งนอญอยู่แล้ว เมื่อเราทำขึ้นเขาก็คงมา
 ทวงหนี้ทันที หรือไม่ทวงคืนเขาก็จะขอยึดสิ่งของเป็น
 ประกันดังมีตัวอย่างมาแล้วสำหรับเรานั่นเขาอาจเข้ายึด
 รถไฟขายใช้หรืออะไรเสียเมื่อใดก็ได้ สันนิบาตชาติจะมา
 ทำอะไรให้เราได้ เราจะเอาตัวไปเปรียบกับประเทศรัสเซีย
 นั้นไม่ได้เขามีคน ๑๕๐ ล้านคน แลที่ดินก็ใหญ่โตกว่า
 เราหลายสิบเท่า ใครจะทำอะไรเขาก็ลำบากกว่าที่จะทำ
 อะไรกับเราเป็นอันมาก เทียบกันไม่ได้เลย

นายปรีดี พนมยงค์เสนอ

แรงงานที่เสียไป

เพราะบุคคลที่เกิดมาหนักโลก

พวกหนักโลกทำให้ถึงความเจริญ

ในประเทศสยามนี้ มีบุคคลที่เกิดมาหนักโลก อาศัย
 บุคคลอื่นกินมีจำนวนไม่น้อยกล่าวคือ ตนไม่เป็นผู้
 ประกอบการเศรษฐกิจหรือการใด ๆ ให้เหมาะสมแก่แรง

งานของตน อาศัยเครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ของผู้อื่น หรือบางทีก็ทำงานเล็กๆ น้อยๆ เช่นในกรุงเทพฯ หรือในหัวเมือง เมื่อสังเกตดูตามบ้านของคนชั้นกลาง หรือของผู้มั่งมีแล้ว ก็จะเห็นว่าผู้ที่อาศัยกันมีอยู่เป็นจำนวนมาก บุคคลจำพวกนั้นนอกจากจะหนักโลกแล้ว ยังเป็นเหตุที่ทำให้ราคาสິงของเพิ่มขึ้น เช่นในประเทศหนึ่งมีคนทำงานร้อยคนทำข้าวได้คนหนึ่ง ๑ ตัน ได้ข้าว ๑๐๐ ตัน แต่มีคนที่อาศัยกันอยู่เปล่า ๕๐ คนตั้งนี้ ถ้าพวกหนักโลกนี้ทำงานรวมกันอีก ๑๐๐ คน ก็คงจะได้ข้าวเพิ่มขึ้นอีก ๕๐ ตัน ราคาก็ย่อมจะเพิ่มขึ้นได้ เพราะข้าวมีจำนวนมากขึ้น บุคคลจำพวกนี้ถ้าปล่อยให้คงอยู่ตามปัจจุบันก็ คงจะกลายเป็นคนขี้เกียจไป การปล่อยให้เอกชนต่างคนต่างทำ และปล่อยให้มีคนเกียจคร้าน คนอาศัยกันเช่นนั้น ผลเศรษฐกิจของประเทศก็จะลดน้อยลงไม่มีวิธีใดดีกว่าที่รัฐบาลจะจัดประกอบเศรษฐกิจเสียเอง และหาทางที่จะบังคับให้ราษฎรประเภทนี้ทำงาน จึงจะใช้แรงงานของผู้นักโลกนี้เป็นประโยชน์แก่บ้านเมืองได้

พระบรมราชวินิจฉัย

พวกหนักโลกทำให้ดวงความเจริญ

คนหนักโลกตั้งผู้เขียนกล่าวนี้ ข้าพเจ้าไม่เห็นว่าจะ
หมดไปได้ นอกจากนั้นใครจะยอมว่าใครหนักโลก ตัวก็
พูดว่าคนอื่นหนักโลก เรามักเห็นตัวเราไม่ถนัด เขาหนัก
เสมอ ต่างคนต่างก็นึกเช่นนั้นเสมอเป็นธรรมดา เรา
เห็นว่าเราทำความดีให้ชาติคนอื่นเขาก็คงมีเหตุผลอย่าง
เดียวกันที่จะนึกดังนั้น คนเราย่อมมีใจคิดด้วยกัน ใครจะ
มาเป็นผู้ตัดสิน ว่าใครผิดใครถูกโดยไม่มีข้อพิสูจน์อย่าง
ใดชัด ย่อมไม่ได้ เช่นพวกปรบักษ์ของรัฐบาลบาง
จำพวกที่กล่าวมาข้างต้นนั้น เขาอาจเห็นตัวเขาไม่หนัก
โลก แต่เห็นคนอื่นหนักก็ได้

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

ว่าซึ่งรัฐบาลจะหาที่ดิน แรงงาน เงินทุน
หลักสำคัญที่ควรคำนึงก็คือ รัฐบาลต้องดำเนินวิธี
โดยละม่อม คือต้องอาศัยการร่วมมือระหว่างคนมีกับคน
จน รัฐบาลต้องไม่ประหารคนมี

พระบรมราชวินิจฉัย

วิธีซึ่งรัฐบาลจะหาที่ดิน แร่งงาน เงินทุน

หลักสำคัญที่ผู้เขียนกล่าวว่า จะดำเนินการโดย
ละม่อมไม่ประหัดประหารคนมั่งมีนั้น ข้าพเจ้าขอให้เป็น
ดังนี้จริง ๆ เกิด ลงท้ายเข้าเกรงจะหันเข้าหาวิธีอย่าง
รัสเซียใช้ คือเก็บภาษีสุบเลือดไปที่ละเล็กละน้อย ให้ใบ
บอนด์ซึ่งไม่มีราคาเกินราคากระดาษจัดการเข้าประหาร
คนมั่งมี ทว่าคนมั่งมีหนักโลกเสียละกรรมัง

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

การจัดหาที่ดิน

เจ้าของที่ดินเวลานี้ไม่ได้รับผลจากที่ดินเพียงพอ
เวลาที่ดินทำการเพาะปลูกได้ตกอยู่ในมือเอกชน นอก
นั้นเป็นที่ป่าที่จะต้องก่อสร้าง ที่ดินที่ตกอยู่ในมือเอกชน
ในเวลานี้ผลจากที่ดินนั้นย่อมได้แทบไม่คุ้มค่าใช้จ่ายและ
ค่าอากรหรือดอกเบย เพราะชาวนาเวลานี้แทบกล่าวได้
ว่า ๙๙% เป็นลูกหนี้ เอาที่ดินไปจำนองหรือเป็นประกัน

ต่อเจ้าหนี้ ฝ่ายเจ้าหนี้เองก็เก็บดอกเบี้ยเป็นต้นทุนไม่ได้ หรือผู้ที่มีนาให้เช่าในทุ่งรังสิตเป็นต้น เจ้าของนาแทนที่จะเก็บค่าเช่าได้ กลับจำต้องออกเงินเสียค่านาเป็นการขาดทุนย่อยยับกันไป ไม่ว่าคนมั่งมีหรือคนจน เจ้าของนาเป็นส่วนมากประสงค์ขายนา แม้จะต้องขาดทุนบ้าง หรือฝ่ายเจ้าหนี้ที่ให้ชาวนายืมเงินก็อยากได้เงินของตนคืน การบังคับหรือนำเอาที่ดินออกขายทอดตลาดนั้น เวลานี้ ราคาที่ดินก็ตกต่ำลงเป็นผลที่การประกอบเศรษฐกิจ

พระบรมราชวินิจฉัย

ข้อ ๑๔. เจ้าของที่ดินเวลานี้ไม่ได้ผลจากที่ดินเพียงพอ

ความเป็นไปดังผู้เขียนกล่าวอาจเป็นจริงได้ และวิธีการที่จะคิดซื้อที่ดินกลับคืนโดยไม่ใช้การริบนั้นก็คงจะเป็นการดี ถ้าการซื้อคืนนั้นซื้อโดยผู้ขายเต็มใจขายให้ราคาซื้อพอสมควรและซื้อด้วยเงินตรา แต่ถ้าหากซื้อที่จะซื้อโดยให้กระดาษแผ่นหนึ่ง คือใบบอนด์ซึ่งอาจมีผู้เชื่อว่าไม่มีราคาอะไรนอกจากกระดาษแผ่นหนึ่งแล้ว เห็นจะ

ทำการซื้อตามใจผู้สมัครขายไม่สะดวกนัก เพราะการเอา
ใบกุ่มเงินมาซื้อนั้นก็ไม่มีอะไรมาประกัน นอกจากชื่อเสียง
ที่หอมของรัฐบาล ซึ่งได้พูดข้างต้นแล้วว่า อาจ همینไป
ได้ ถ้ารัฐบาลทำการค้าพลาดพลั้งไป รัฐบาลจะเอา
ดอกเบี้ยวร้อยละ ๗ ร้อยละ ๘ ที่ไหนมาใช้ตามที่ว่า ลง
ท้ายราคาใบกุ่มนั้น ก็คงไม่มีเกินราคาสำหรับกระดาษแผ่น
นั้นแผ่นเดียว

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

ข้อ ๖๖ ๕
ขอทดนคน

รัฐบาลปล่อยให้เอกชนต่างคนต่างทำ เมื่อการ
เป็นเช่นนั้นแล้ว ถ้ารัฐบาลจะซื้อที่ดินเหล่านั้นกลับคืนมาก็
เชื่อว่าชาวนาเจ้าของที่ดินผู้รับจ้างเองทั้งหลายคงจะยินดีมี
ใช้น้อย เพราะการที่ดินยังคงมีกรรมสิทธิ์อยู่ในที่ดิน
หรือยังคงยึดที่ดินไว้เป็นประกัน มีแต่จะขาดทุนอย่าง
เดียว การซื้อที่ดินกลับคืนมานั้นเป็นวิธีต่างกับวิธีบริบทพย์
ของคอมมิวนิสต์

พระบรมราชวินิจฉัย

การชื้อที่ดิน
การชื้อที่ดิน

การชื้อที่ดินและสวนทั้งหมดนั้น ย่อมทำให้เกิด
ความลำบากแก่ราษฎรได้ เพราะชาวนาที่มีนาเป็นของ
ตัวเองก็ยังมีอยู่อีกมาก การจะชื้อที่ ๆ เจ้าของเขาไม่ได้
ทำเองก็พอทำเนา เพราะกฤษฎีธรรมอยู่ที่จะทำตังนั้น เมื่อ
เจ้าของไม่ได้ทำอะไรกับที่ดินนั้น จะเก็บเอาไว้ทำไม
เพราะฉะนั้นไม่ขัดข้องในข้อนี้ แต่จะบังคับชื้อที่ดินทั่วไป
นั้นจะกระไรอยู่ เพราะบัดนี้ก็ปรากฏอยู่แล้วว่าราษฎร
ที่ชอบถางป่าทำอะไรตมความอิสระก็ยังมีอีกมาก เมื่อ
เขาถางเขาถางอย่างนั้นก็โดยประสงค์จะปลูกพืชผล
กลับไปบังคับชื้อของเขาเสีย ตังนี้เกรงจะทำให้เกิดความ
ไม่พอใจ ในที่สุดก็ต้องบังคับหรือริบเอาเท่านั้นเอง

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

รัฐบาลจะเอาเงินที่ ไหนมาชื้อที่ดินคน

จ่ายราคาโดยใบกู่ ในเวลานี้รัฐบาลไม่มีเงินจะชื้อ
ที่ดินได้เพียงพอ แต่รัฐบาลอาจออกใบกู่ให้เจ้าของที่ดิน

ถือไว้ตามราคาที่ดินของตน ใบกุ่มนี้ รัฐบาลจะได้กำหนดให้ตามอัตราดอกเบี้ยของการกู้เงินในขณะที่ยืม ซึ่งไม่เกินร้อยละ ๑๕ อันเป็นอัตราสูงสุดในกฎหมายเช่นที่ดินราคาพันบาท เจ้าของที่ดินก็ถือใบกุ่มเป็นราคาพันบาท และสมมุติว่าดอกเบี้ยในขณะนั้นร้อยละ ๗ เจ้าของที่ดินก็จะได้ออกเบี้ยปีละ ๗๐ บาทเป็นต้น ดังนั้นเป็นการได้ที่แน่นอนยิ่งกว่าการให้เช่าหรือการตัวเอง ทงนี้เท่ากับเจ้าของที่ดินแทนที่จะถือโฉนดหรือหนังสือสำคัญสำหรับจำนวนที่ดิน เจ้าของที่ดินถือใบกุ่มของรัฐบาลบอกจำนวนเงินที่รัฐบาลเป็นลูกหนี้

ที่ดินชนิดใดบ้างที่รัฐบาลต้องซอกลับคืน

ที่ดินไม่จำเป็นต้องซื้อ ที่ดินที่รัฐบาลต้องซอกลับคืนก็คือที่ดินที่จะใช้ประกอบการเศรษฐกิจ เช่นที่นา หรือไร่ เป็นต้น ส่วนที่บ้านอยู่อาศัยนั้นไม่จำเป็นที่รัฐบาลต้องซื้อคืน เว้นไว้แต่เจ้าของประสงค์ขายแลกกับใบกุ่ม การจัดให้มีบ้านสำหรับครอบครัว (คอมมิสสเตต) ซึ่งเมื่อคิดเทียบกับเนื้อที่ทั้งหมดในประเทศแล้ว ไม่มีจำนวนมากมายที่จะเป็นการขัดขวางต่อการดำเนินเศรษฐกิจเหตุ

ฉะนั้นจะยังคงให้มืออยู่ได้ ก็ไม่เป็นการแปลกประหลาดอันใด

เมื่อที่ดินได้ กลับมาเป็น ของ รัฐบาล เช่นนี้ แล้ว รัฐบาลจะได้กำหนดลงไปได้ทันทีว่า การประกอบ เศรษฐกิจในที่ดินนั้นจะแบ่งออกเป็นส่วนอย่างไร และ จะใช้เครื่องจักรชนิดใด เป็นจำนวนเท่าใด การทนน้ำ จะต้องขุดคูหรือทำคันนาอย่างไร ในเวลานี้ที่ดินที่แยก ย้ายอยู่ในระหว่างเจ้าของต่าง ๆ นั้นต่างเจ้าของก็ทำคูนาคันนาของตน แต่เมื่อที่ดินตกเป็นของรัฐบาลตั้งนี้แล้ว ถ้าที่ ๆ มีระดับเดียวกันก็จะประหยัดค่าใช้จ่ายลงได้มาก เช่น การทำคู ทำคันนา อาจจะทำน้อยลงก็ได้ นอกจากนั้นการใช้เครื่องจักรกลไกเช่น การไถ ก็จะได้ดำเนิน ติดต่อกัน มิฉะนั้นจะต้องไถทีนี้แห่งหนึ่ง ที่โน้นแห่งหนึ่ง เป็นการชักช้าเสียเวลาและการบำรุงที่ดิน โดยวิชา เทคนิค ย่อมจะทำให้สะดวก เราจะเห็นได้ว่าในเวลานี้ ราษฎรยังหลงเชื่อในวิธีโบราณ แม้ผู้ชำนาญการกสิกรรม จะพรั่สอน ก็ต้องกินเวลาอีกนาน เมื่อรัฐบาลเป็นผู้ ประกอบการเศรษฐกิจเอง รัฐบาลอาจกำหนดกฎเกณฑ์

ไว้ ราษฎรซึ่งเป็นลูกจ้างของรัฐบาลก็ต้องประพฤติตาม
 ความรักในที่ดินในตำราเศรษฐวิทยา ซึ่งผู้แต่งนิยม
 ในลัทธิที่ปล่อยให้เอกชนต่างคนต่างทำ และพอรัฐบาล
 ที่กลัวว่ารัฐบาล จะถูกโค่นโดยการที่ราษฎรรวมกันมาก ๆ
 แล้วเกรงจะเป็นภัยต่อราษฎรนั้น มักจะเสียมสอนว่า
 การที่รัฐบาลจะมีที่ดินเสียเองแล้ว จะทำให้ราษฎรไม่มี
 การรู้สึกรักในที่ดิน เหมือนกับราษฎรได้เป็นเจ้าของที่ดิน
 นั้นเอง การบำรุงจะไม่เกิดผล กล่าวเช่นนี้เปรียบ
 เหมือนผู้กล่าวหลับตาพูด การที่เพาะราษฎรให้รัก
 ที่ดินอันส่วนตัวนั้น พูดตามหลักปรัชญาแล้วก็เนื่อง
 มาจากความคิดที่รักตัว กล่าวคือ ความรักตัวหรือรักชาติ
 ให้รักตนเอง ให้รักทรัพย์สินของตนเอง ดังนั้นย่อมเป็น
 การตรงกันข้ามกับการเพาะให้รักชาติ รักผู้อื่นที่เป็น
 มนุษย์ร่วมชาติ มีผู้พูดถึงการรักชาติเสมอคือการที่เพาะ
 ให้รักตัว ให้รักทรัพย์สินของตนเอง มิเป็นการตรงข้ามกับ
 การที่รักชาติหรือข้าพเจ้าสงสัยนักกว่า ผู้ที่อ้างว่ารักชาติแต่
 เพียงสั่งสอนให้รักตัวเองด้วยเช่นนี้จะรักชาติเพียงแต่ปาก
 และน้ำใจจะรักชาติจริงหรือไม่ อนึ่งได้กล่าวมาแล้วใน

ตอนต้นว่า เพื่อที่จะไม่ตัดความรู้สึกในครอบครัวของ
 ราษฎร รัฐบาลก็ยอมให้เอกชนมีกรรมสิทธิ์ในบ้านที่อยู่
 ได้อยู่แล้ว เวลา^๕ขอให้สังเกต เช่น ในกรุงเทพ—
 พระมหานครฯ มีผู้^๕ที่เช่าที่ดินหรือเช่าบ้านเขาอยู่เป็น
 จำนวนมากมายก่ายกอง พวก^๕นั้นมีที่ดินที่ไหนที่เขาจะรัก
 และถือหลักว่า คนต้องมีที่ดินจึงจะรักชาติแล้ว ก็คนที่
 เช่าบ้านเขาอยู่^๕นั้นมิเป็นผู้ที่ไม่รักชาติหรือ ข้าพเจ้ามิเชื่อ
 เลยว่า ผู้^๕ที่เช่าบ้านเขาอยู่^๕นั้น จะเป็นผู้ที่ไม่รักชาติไป
^๕ทั้งหมด ความจริงผู้^๕ที่มีที่ดินอยู่มาก^๕นั้นแหละ บางคนก็
 ตกลงในแผนเศรษฐกิจใดก็มักพะวงแต่ที่ดินของตน ขอ
 ให้ผู้อ่านสังเกตและเปรียบเทียบให้ดี และมองดูรอบ ๆ
 ข้างของท่านและสังเกตดูบุคคลเหล่านั้นว่า คนที่มีที่ดิน
 รักชาติกว่าคนที่ไม่มีที่ดินหรือ อย่างดีที่สุด ข้าพเจ้าก็
 จะตัดสินให้ว่า มีความรักชาติเท่ากัน เหตุฉะนั้นการที่มี
 ที่ดินและไม่มีที่ดิน ไม่ใช่เป็นเหตุให้เกิดความรักชาติ
 ยิ่งหย่อนอย่างที่คุณคิดเลย

ส่วนข้อที่ว่า ผู้^๕ที่ไม่ใช่เจ้าของที่ดิน จะไม่ตั้งใจ
 บำรุงที่ดิน^๕นั้น เห็นว่าการเป็นไปไม่ได้ ก็เมื่อที่ดิน

รัฐบาลกลับซื้อเอามาเป็นของกลาง ก็เท่ากับราษฎรทั้ง
 หมกเป็นเจ้าของที่ดินนั้น เหมือนดังบริษัท ที่มีผู้ถือหุ้น
 มาก ๆ และเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์เช่นนี้ บริษัทนั้นจะมีบำรุง
 ที่ดินของเขาดอกหรือ เรากลับจะเห็นเป็นการตรงกัน
 ข้าม ที่บริษัทมีที่ดินกลับจะบำรุงที่ดินของเขาดีกว่า
 เอกชนมีที่ดินเสียอีก เวลานี้เรามีผู้ชำนาญการกสิกรรม
 เป็นข้าราชการคอยดูแลแนะนำในการบำรุงที่ดิน ต่อไป
 เมื่อกินเป็นของรัฐบาล เราก็ต้องมีข้าราชการที่เป็นผู้
 ชำนาญในการกสิกรรม ที่จะตรวจตราบำรุงที่ดินด้วย
 อาศัยวิชาความรู้ความชำนาญความสามารถเหมือนดังที่
 ข้าราชการในเวลานี้ ถ้าหากจะกล่าวว่าที่ดินจะไม่ได้รับ
 การบำรุงขึ้นนั้นข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นการพูดอย่างดูหมิ่น
 ข้าราชการผู้ชำนาญ การกสิกรรมโดยมิบังควร

ข้าพเจ้าเห็นเป็นการตรงกันข้าม ที่ ๆ ดินจะได้รับ
 การบำรุงดียิ่งขึ้น เช่น ในการทดน้ำ ในการปรับปรุงพื้นที่
 ที่ดิน และในการเพาะปลูกที่จะใช้ เมล็ดพันธุ์ หรือปุ๋ย
 เหล่านี้ ผู้ชำนาญการกสิกรรมจะได้ใช้วิชาความรู้ ความ
 สามารถของเขาเต็มที่ ไม่เหมือนกับ ปัจจุบันนี้ แม้ผู้

ชำนาญจะพร่ำสอนสักเท่าใด ๆ ราษฎรก็ไม่ใคร่จะเชื่อ เพราะนิยมอยู่แต่ในแบบโบราณไม่เบิกหูเบิกตา

ราษฎรที่ปราศจากที่ดิน ในการทำกสิกรรมก็ยังคงเป็นข้าราชการ ซึ่งอาจสมัครทำการกสิกรรมตามเดิมหรือทำงานทางกสิกรรมมีไม่พอ ก็สมัครทำงานอื่นได้ คงมีอาหารการกิน มีเครื่องนุ่งห่ม มีสถานที่อยู่ ไม่เดือดร้อนอันใดยิ่งไปกว่าที่ประกอบการกสิกรรม แต่กลับจะได้รับความสุขสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยที่รัฐบาลเป็นผู้จัดการเศรษฐกิจเสียเอง

ขอให้เปรียบเทียบข้าราชการในปัจจุบันนี้เป็นส่วนมากกว่าตระกูลของพวกนี้ เดิม ๆ ที่เดียวก็ทำการกสิกรรมเป็นส่วนใหญ่ และผู้นั้นต้องละหน้าที่นาของตระกูลเข้ามารับราชการในกรุงเทพฯ หรือในหัวเมืองเช่นนี้ ข้าราชการผู้นั้นทำไมจึงละที่ดินเช่นนั้น และข้าราชการเหล่านี้ จะมีร่ำชาติน้อยกว่าชาวนาที่มีที่ดินหรือ ถ้าหากเป็นเช่นนั้นก็ไม่ควรละที่นาของเขา มาซึ่งข้าพเจ้าเชื่อว่าจะเป็นไปตามคำกล่าวหานี้ไม่ได้

พระบรมราชวินิจฉัย

รักชาติหรือรักตัว

การที่มนุษย์รักตัวนั้นไม่ต้องมีใครสอน เกิดมาก็มี
อยู่ประจำของธรรมชาติให้มาแล้ว คนเรานั้นจะทำดีหรือ
จะทำอะไรก็เพราะหวังแก่ตัวและลูกหลาน ถ้าผู้ใดรักตัว
เองไม่เป็นแล้ว ก็คงจะรักอะไรอื่นอีกไม่ได้เลยเป็นอัน
ขาด การที่จะรักอะไรได้จริงๆ จังๆ ย่อมจะเกิดจากความ
รักตัวก่อน^๕ ชาติที่เกิดขึ้นได้นั้นก็เพราะคนรักตัว
อยากจะถนอมตัวให้พ้นภัยจึงเข้ารวมกันเป็นหมู่ที่มีความ
รู้สึกร่วมกัน และช่วยกันรักษาตัว เพราะการที่จะรักษา
ตัวไปคนเดียวสู้ภัยอันตรายลำบาก ถ้ารวมกันป้องกันรักษา
ก็สะดวกเข้า ดังนั้นจึงเกิดการรวมกันเป็นหมู่ เพื่อช่วย
กันและรักษาผลประโยชน์ของตัวที่เป็นคนหนึ่งอยู่ในหมู่
ก็เกิดมีความจำเป็นที่จะต้องรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม
ของหมู่ด้วย หมู่ๆ ทั่วก็รักษาตัวยากอีกหมู่ต่าง ๆ จึง
รวมกันขึ้น เป็นพวกเป็นชาติ ทั้งนี้เพื่อจะได้ร่วมมือ
กันรักษาสิทธิผลประโยชน์ส่วน ของตนในชาติ และ
ประโยชน์ส่วนรวมของชาติที่ทำให้ชาติตั้งอยู่ได้ การรักษา

ชาติจึงเกิดขึ้น และแลเห็นได้ชัดว่า การรักษาชาตินั้น
 ย่อมเกิดเพราะการรักษาตัวก่อนเป็นที่ตั้งไม่สักแต่คนหน้า
 ตาผิวพรรณอย่างเดียวกันที่ไม่มีความรักชาติเลย จะรัก
 พวกพ้องผิวพรรณอันนั้นเท่านั้นก็ไม่ได้แปลว่าที่ดิน ถ้า
 ที่ดินเป็นชาติแล้ว ที่ดินในเกาะร้างจะเรียกชาติอะไรเล่า
 เพราะฉะนั้นการที่จะพูดว่า คนที่เช่าที่เขายู่หรือคนที่มี
 ที่ดินของตัวเองว่าใครจะรักชาติมากกว่าใครนั้นเฉย ๆ ไม่ได้
 เราจะได้รู้ว่าจะรักมากกว่าใคร กลับจะต้องไปพิสูจน์
 เสียอีกว่า ถ้าชาติเสียพังทะลายเสียแล้ว ผู้ใดจะเสียผล
 ประโยชน์มากกว่ากันเป็นคะแนนวัดความรักชาติเสียอีก
 เพราะคนย่อมรักของ ๆ ตัวและประโยชน์ของตัวเป็นใหญ่
 จึงจะมีความรักใคร่ส่วนรวม คือ ชาติ ที่คอยช่วย
 บัองกันผลประโยชน์อันนั้น ผู้เช่าห้องแถวเขายู่ อาจ
 รักชาติมากกว่าคนที่มีที่ดินก็ได้ แต่ต้องอย่าลืมว่า คน
 พวกนั้นนั้น ถึงแม้ชาติจะเสียไป ตนก็ไม่ได้เสียอะไรสำคัญ
 ส่วนตัว นอกจากความพุ่มใจในการเป็นอิสระ ส่วนการ
 เช่าก็เช่าเขายู่ตามเคย ส่วนที่ดินนั้นตรงกันข้าม ถ้า
 เสียชาติแล้วอาจเสียของ ๆ ตัวไปด้วยก็ได้ และเสียความ

พุ่มใจในความเป็นไทยชั้นที่ ๒ ด้วย ซึ่งต่างกันอยู่ เรา
ต้องเข้าใจให้ดีเสียก่อนว่า ชาตินี้คืออะไร หากไม่รักไป
ในทางที่ไม่ถูก เราอาจบอกว่า รักชาติมากกว่าตัว แต่ถ้า
การกระทำที่ดำเนินอยู่นั้น แสดงว่ามีได้หัวนเกรง
อันตรายที่จะพึงมีมายังชาติของตัว คิดแต่จะหาชื่อเสียง
เข้าตัวในการที่จะได้ชื่อว่าได้ช่วยชาติ รักชาตินั้น อาจ
เป็นการซัดตรงกันข้ามว่าไม่รักชาติ พยายามจะขายชาติ
ทำลายชาติเพื่อความเฟื่องฟูในเกียรติยศของตัวก็ได้

ที่ตินกลายเป็นของกลางนั้น จริงอยู่อาจมีคน
รักษา แต่คนรักษาทุกคนก็คงไม่ตั้งใจรักษาเท่าที่ ๆ เป็น
ของตนจริง ๆ ข้อนี้เป็นความจริงของมนุษยชาติ หากไม่ที่
สาธารณสถานในประเทศเราคงไม่สกปรกตั้งเป็นอยู่
เดี๋ยวนี้เลย สวนหลวงที่งามได้ต้องการเงินและคนรักษา
เท่าใดก็เห็นได้ชัด ๆ เพราะการรักษาที่ของกลางนั้น ตน
ไม่ได้ทำอะไรด้วย เงินเดือนนั้นถึงจะพิเศษหรือดีปานกลาง
ไม่ให้ถูกตำหนิได้ ก็ได้จำนวนเท่ากัน นอกจากนั้นเมื่อ
มีหลาย ๆ มือ การเกี่ยวกับรักษาก็คงจะมีได้ขาด การ
พูดดังนั้นผู้เขียนอาจพูดได้ว่าเป็นการดูหมิ่นข้าราชการผู้

ชำนาญก็ได้ แต่ก็พูดได้เช่นเดียวกันว่า พวกผู้ชำนาญ
 ที่เที่ยวสอนราษฎร และว่าราษฎรไม่เปิดหูเปิดตานี้ก็
 ออกจะเป็นการคหมีนราษฎรได้เท่า ๆ กัน ราษฎรเวลานี้
 ต้องการคหมีนอย่าง ราษฎรไทยชอบที่จะใช้ของใหม่อยู่
 เสมอ คหมีนการเปลี่ยนแปลงเครื่องนุ่งห่มหรือทางจรรยา
 อันใดที่หนึ่งฉายก็ได้ราษฎรที่เห็นพวกนี้ชอบทำเสมอ ใน
 การเศรษฐกิจก็เหมือนกัน ปรากฏว่าราษฎรอยากรู้อยาก
 เห็นวิธีการใหม่ ๆ หมดไป ข้อที่ขัดข้องอยู่ ณ บัดนั้นนี้เป็น
 เพราะพวกผู้ชำนาญที่ออกไปทำการสั่งสอนนั้นยังไม่ได้
 ทำให้ราษฎรเลื่อมใสเพียงพอจึงไม่เชื่อ เพราะมิได้ทดลอง
 วิชาที่นำไปสอนให้เห็นประจักษ์ตาเสียก่อน พวกที่ไป
 สอนก็สอนตำรา (เที่ยววี) เท่านั้น ความบกพร่องของ
 เรามันอยู่ที่มี (เที่ยววี) มากไปและขาด (แปลกตีส)
 เท่านั้นเพราะฉะนั้นจะว่าราษฎรไม่ชอบเรียนของใหม่นั้น
 ไม่ถูก การที่ไม่ได้ผลดังนั้นก็เพราะการสอน การวางตัว
 อย่างไม่ดีต่างหาก เพราะฉะนั้นไม่ควรคหมีนราษฎรเลย
 ถ้าใครคหมีนราษฎรได้ ผู้นั้นก็ควรคหมีนตัวเองได้เท่า ๆ
 กัน

การที่ว่าราษฎรจะได้รับความสุขสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เมื่อให้รัฐบาลจัดการเศรษฐกิจตามโครงการที่เขียนมานั้น ก็เป็นแต่ทางคาดผลสำเร็จในทางตำรา (ทฤษฎี) ว่าจะเป็นดังนั้นที่ปรากฏอยู่ทุกวันนี้ในประเทศที่ใช้วิธีการอย่างเดียวกัน ผลกลับตรงกันข้ามเช่นในประเทศรัสเซีย ปรากฏว่าราษฎรได้รับความลำบากขึ้นกว่าเก่าในเรื่องปัจจัยทั้ง ๔ ที่จะใช้เลี้ยงชีวิตเป็นอย่างมาก ถึงกับอดตายกันมากมาย นี่จะให้ราษฎรได้รับความเจริญอย่างชนิดน่ารังเกียจดังนั้น อย่างนั้นหรือ

ผู้เขียนกล่าวว่า ข้าราชการในปัจจุบันนี้ส่วนมากเป็นตระกูลที่เคยทำนา และต้องละทิ้งที่นาเข้ามารับราชการนั้น ไม่ใช่จะหมายความว่า พวกข้าราชการที่ทิ้งนาเข้ามาตั้งนรกชาติน้อยกว่าชาวนามิได้ ข้อนี้พูดตามจริงก็ดูไม่มีใครมีใครเขาถือว่ามากนัก นอกจากข้าราชการชนิดนั้นจะกินปูนร้อนท้องไปเอง การรักษาชาตินั้น ก็ได้กล่าวแล้วว่าใครรักน้อยพิศุจน์ได้ยาก สำหรับข้าราชการที่ละทิ้งนาเข้ามานั้น ก็ไม่ใช่รักชาติน้อย แต่การที่ละทิ้งที่นาเข้ามารับราชการนั้น ก็หาใช่เพราะมีจุดหมายในการรัก

ชาติเป็นที่ตั้งอันเดียวไม่ การที่ละที่นาเข้ามานั้น ถ้าให้
เหตุผลแล้ว ก็ต้องว่าเพราะรักตัวเองมากกว่าอื่นหมด
น้ำใจที่จะคิดทนุบำรุงพื้นที่ดินซึ่งคิดเป็นของบิตามารดา
ปู่ ย่า ตา ทวด เพราะความกลัวเหนื่อยอยากหาความ
สุขสบายให้ไ้้งานเบา ๆ และเงินมาก ๆ ถ้าเราจะว่าคนที่
ละทิ้งที่นาเข้ามารับราชการที่ทำงานนี้เพราะความรักชาติ
แล้ว ข้าราชการอื่น ๆ ตลอดจนบุคคลที่เกี่ยวว้างซุกหัว
กะโตะบ้านผู้มีบุญ ให้อำนาจรับราชการ หรือผู้ใหญ่ที่จะ
จัดการเอาลูกหลานของเขาได้รับราชการโดยทางใดทาง
หนึ่ง ก็จะต้องนับว่า เพราะรักชาติเหมือนกัน

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

ระวางคำล่อลวงของบุคคลบางจำพวก

เท่าที่ได้พิจารณาคำกล่าวหาของบุคคลบางจำพวกที่
ต้องการให้เอกชนมีที่นาอยู่นั้นมูลเหตุแห่งคำกล่าวนี้
เนื่องมาจากผู้ที่ถือสิทธิ์นิยมให้เอกชนต่างคนต่างทำ และ
เสกแสวงเหตุผลสนับสนุน ซึ่งล่อใจเอกชนให้มีทรัพย์สิน

เป็นการให้สินบนโดยทางอ้อม ๆ และพวกรัฐบาลที่ขวัญ
หนีตีฟ้อในการที่ราษฎรจะละที่นามาสมัครทำงานในการ
อุตสาหกรรมอื่น ๆ ซึ่งราษฎรต้องรวมอยู่กันเป็นส่วน
มาก ๆ และเกรงว่าถ้าราษฎรอยู่รวมกันเป็นส่วนมาก ๆ นี้
จะเป็นการมีมติมิร้ายของตน หรือตนเองอื่นไม่สามารถที่
จะปฏิบัติให้ราษฎรได้รับความสุขสมบูรณ์ในทางเศรษฐกิจ
กิจได้และเกรงว่าตนเองจะหลุดพ้นจากตำแหน่ง ซึ่งเป็นการ
หน่วงความเจริญโดยแท้ และพวกนี้เที่ยวเป่าร้องให้คน
นิยมในเหตุผลของตน ซึ่งคนที่ไม่ตรึกตรองก็หลงเชื่อ
เอาได้ง่าย ๆ และเป่าร้องกันต่อ ๆ ไป

พระบรมราชวินิจฉัย

ระวางคำล่อลวง

ผู้เขียนกล่าวว่า มีพวกบุคคลที่นิยมลัทธิให้เอกชน
ต่างคนต่างทำนั้นพยายามล่อลวงให้ราษฎรให้หลงเชื่อใน
ความคิดความประเสริฐไปในทางนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่า
ไม่ต้องล่อลวงก็เห็นจะได้ผลอยู่แต่เดิมแล้ว ลัทธิอันนั้น
ไม่มีผู้ใดประกาศสอนหรือทั้งโบปลิว ลัทธินั้นก็เกิดอยู่

เป็นธรรมดามนุษย์แต่ไหนแต่ไรมาแล้ว แต่ถ้าบัดนี้มี
 พวก^๕นออยากเที่ยวล่องลวงต่าง ๆ อีกอย่างจริงจังดังผู้เขียน
 กล่าวแล้ว ข้าพเจ้าอยากจะขอเพิ่มเติมอีกด้วยว่า พวกที่
 คิดจะล่องลวงไปในทางอื่นก็มีมากเหมือนกัน เช่น พวก
 ที่ล่อให้คนนิยมนับถือไปในทางศาสนาพระศรีอารีย์ คอย
 เก็บต้นกัลปพฤกษ์ก็มี ล่องลวงให้อยากได้สิ่งที่ไม่เห็น ที่
 ยังทำไม่ได้จนในที่สุดแทนที่จะได้ไปสวรรค์ของพระศรี-
 อารีย์ มันจะเลยตกสู่อเวจีของพระศรีอารีย์เสียก็เป็นได้
 เพราะพวกล่องลวง^๕นี้ เทียวพูดกล่อมเกลี้ยงอธิบายให้เห็น
 แต่ทางที่จะได้ ส่วนผลร้ายนั้นไม่นึกถึง ล่อเอาความโลภ
 ความโมหะที่เข้าปิด บังนัยน์ตา^๕รู้ไว้ปัญญาไม่ให้เห็น ทาง
 อื่นให้ครอบงำอยู่ในความมงงาย ซึ่งเป็นอากาศธาตุของ
 (เทียวรี) ^๕เท่านั้นพวกเหล่านี้ยอมเป็นพวกที่เป็นอันตราย
 ต่อสันติสุขของประเทศชาติอยู่มิ ใช้น้อย ราษฎรก็จำเป็น
 ต้องควรระวังเหมือนกัน ที่เมืองรัสเซียราษฎรต้องหนี
 ร้อนไปฝั่งเย็นก็มีเป็นอันมาก แต่ที่ออกไปนอกประเทศ
 ไม่ได้มาก ก็เพราะรัฐบาลทำกำแพงกันด้วยวิธีตรวจ
 ใบอนุญาต เดินทางและหาเรื่องลงโทษผู้ที่พยายามหลบ

หนี นอกนั้นเมื่อเร็ว ๆ นี้มีกบฏที่รัสเซีย และถ้าถาม
 ว่าถ้าพวกรัสเซียไม่พอใจในวิธีการเช่นนี้แล้ว ทำไมเขา
 ไม่โหวตให้รัฐบาล และเปลี่ยนแปลงการปกครองใหม่
 ข้อนี้ขอตอบได้ว่า การที่รัสเซียสามารถเก็บคนไว้เป็น
 สัตว์หรือทาสได้นั้น ก็โดยคนทั้งเมืองเป็นสพายซึ่งกัน
 และกันให้บังเกิดความไม่เชื่อถือไปหมด กล่าวคือเพาะ
 นิสสัยอันเลวให้คนต่างคนต่างหมดความเชื่อถือ ขึ้นหมด
 สพายในรัสเซียนี้ถึง ๗๐ % ของพลเมือง สพายเหล่านี้
 เกิดขึ้นโดยวิธีหักหลัง (แบล็คเมล) บ้าง ล่อลวงบ้าง จน
 ในที่สุดไม่มีใครจะเชื่อกันได้ เมื่อความเป็นไปใน
 รัสเซียเป็นดังนี้ก็ไม่มีใครที่จะกล้าคิดอะไรเพราะไม่รู้ ว่า
 ใครจะเชื่อใครได้ในการโหวตเลือกผู้แทนราษฎรก็ไม่ยอม
 ให้ออกเสียงจริง ๆ ใครมีเสียงแหลมมากในที่ประชุมว่า
 ไม่เห็นด้วยกับรัฐบาล จักมาให้เป็นผู้แทนตำบลนั้น
 ก็ถูกรังแกต่าง ๆ จนในที่สุดไม่มีใครกล้าทำอะไร นี้เรา
 จัดการให้คนของเรากลายเป็นคนอย่างนี้บ้าง อย่างนั้น
 หรือการที่จะดำเนินโครงการเศรษฐกิจแบบนี้ ผู้เขียน
 กล่าวว่าจะทำให้เป็นการตัดการรบบพุ่งระหว่างคนต่างชั้น

ย่อมไม่จริง กลับจะทำให้เกลียดกันยิ่งขึ้น และไม่ไว้ใจ
 กันยิ่งขึ้น ส่วนชนชั้นที่คงไม่หมดไปหมดไปคงกลายเป็น
 ผู้ชำนาญที่คอยนั่งชนวนกับข้าราชการที่ต้องทำงานกรรม-
 กร หรือผู้เขียนจะนึกว่าตนและพวกพ้องที่เป็นผู้ชำนาญ
 การรักชาติ พอที่จะสละกำลังกายของตนเองลงไปเป็น
 กรรมกร เหมือนกับคนอื่นทั่วไป และพยายามผลักดันให้
 ช่างนาได้ขึ้นมาเป็นคนชั้นน่าวางเล่าขอเตือนอีกทีว่าการที่
 จะไปเป็นคนบังคับใครให้ทำงานอย่างเป็นที่สาสนั้น ผู้ที่
 จะบังคับควรจะต้องเคยเป็นทาสถูกบังคับมาก่อน นั่น
 แหละลางที่จะเห็นใจได้บ้างตั้งนักราชฎรไม่สมควรยอมเป็น
 ข้าราชการชั้นกรรมกร โดยน้ำใสใจจริงแล้วจะเห็นได้ผล
 คือและความสุขสมบูรณ์ที่จะเกิดขึ้นตั้งสัญญาไว้นั้น ก็จะมี
 ได้เฉพาะท่านพวกผู้ชำนาญ หรือคอยนั่งชนวนบัญชาการ
 เท่านั้น ส่วนผลราชฎรจะได้รับแทนที่จะเป็นสุขจะกลายเป็น
 เป็นฐานะที่ต้องนั่งร้องไห้หน้าตาท่วมหัวเข่า

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

บทที่ ๓ การจัดหาเงินทุน

เงินทุนที่รัฐบาลจำต้องมีในการประกอบเศรษฐกิจ
นั้นมีอยู่ ๒ ชนิด

๑. เงินทุนที่รัฐบาลมีไว้เพื่อซื้อเครื่องจักรกลและ
วัตถุที่รัฐบาลยังทำไม่ได้

๒. เงินทุนที่รัฐบาลมีไว้เพื่อจ่ายเป็นค่าแรงงาน
ความหมุนเวียนแห่งเงินทุน

เงินทุนประเภท ๒ นี้ เป็นเงินที่หมุนเวียนและหัก
กลบบลบนั่นกันได้ เช่นราษฎรที่รับเงินเดือนหรืออาหาร
เครื่องนุ่งห่มสถานที่อยู่จากรัฐบาล ถ้าจำนวนเงินพอที่
ก็เป็นการหักกลบบลบนั่นกันไป ถ้ายังมีเงินเหลืออยู่ในมือ
ข้าราชการ เงินที่เหลือนี้แหละซึ่งรัฐบาลจำต้องหาทุน
สำรองมาไว้ แต่ได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่าถ้ารัฐบาล
จัดให้มีธนาคารชาติแล้ว ข้าราชการก็จะได้นำเงินมาฝาก
ยังธนาคารเท่ากับข้าราชการเป็นเจ้าของรัฐบาลตาม
จำนวนที่ฝากไว้ ไม่จำเป็นต้องเก็บธนบัตรไว้กับตน ซึ่ง
อาจเป็นอันตรายเสียหายได้

คุณทั้งสองประเภทนี้รัฐบาลจะหาได้ด้วยวิธีไหน ตามวิธีที่กล่าวกันว่าเป็นวิธีคอมมิวนิสต์นั้น นักปราชญ์ในสยามประเทศท่านว่าต้องวิบัติภัยของเอกชน การวิบัติภัยนี้ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วย เห็นว่ารัฐบาลควรจัดหาทุนโดยทางอื่น

พระบรมราชวินิจฉัย

บทที่ ๓ ข้อที่ ๒๒ การหมุนเวียนแห่งเงินทุน

ในข้อนี้ผู้เขียนกล่าวถึงวิธีจัดการหาทุนซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ประเภท

ประเภทที่ ๑ นั้น เก็บไว้สำหรับซื้อของจากต่างประเทศ ซึ่งจัดให้เป็นเงินตราที่มีราคาเปลี่ยนได้จริง ๆ ส่วน

ประเภทที่ ๒ นั้น เป็นเงินที่รัฐบาลจะใช้สำหรับแจกเงินเดือนข้าราชการ

จำนวนเงินประเภทที่ ๑ นั้นไม่มีปัญหา แต่ประเภทที่ ๒ นั้น รัฐบาลตั้งใจจะไม่ให้เสียเงินไปเลย กล่าวคือคิดทำบัญชีชนิดที่ไม่มีตัวเงิน (มันนี่ฟรีชแอกเคาน์)

แบบรัสเซียนั่นเอง การหักกลบลบหนักรู้กันเป็นการที่
 ได้ประโยชน์แก่ผู้ให้เพราะอำนาจตราค่าสิ่งของที่คนงาน
 จะต้องซื้อกินนั้นอยู่ที่ผู้ให้ คือรัฐบาล จริงอยู่ผู้เขียน
 ได้กล่าวไว้ว่าจะมีเงินสำรองส่วนน้อยไว้สำหรับกำกับเงิน
 ที่ราษฎรเหลือใช้ที่หักหนี้ออกแล้ว แต่เงินสำรองส่วนนี้
 อาจไม่ต้องมีเลยก็ได้ เมื่อเวลาที่เป็นจริงที่จะทำตาม
 โครงการเช่นนี้ เพราะรัฐบาลตีราคาของเสียจนพอที่
 จะให้ราษฎรทำงานนั้น แทนที่จะให้เป็นเจ้าหน้าที่รัฐบาลจะ
 ต้องกลายเป็นลูกหนี้ของรัฐบาลไปก็ได้ ข้อนี้เป็นสิ่งที่
 พึงบังเกิดได้โดยง่าย และเป็นสิ่งที่รัฐบาลจะแก้ตัวได้
 ง่ายที่สุด อีกนัยหนึ่งในข้อนี้ก็คือรัฐบาลอาจสามารถโอน
 เงินสำรองธนบัตรทั้งสิ้นไป รวมไว้ในประเภทที่ ๑
 สำหรับซื้อของต่างประเทศ แต่สำหรับประเภทที่ ๒ นั้น
 ก็ทำธนบัตรขึ้นโดยไม่มีเงินสำรองกำกับ เพราะเชื่อแน
 ว่าอย่างไรเสียเงินประเภทนี้ก็คงไม่มีโอกาสเล็ดลอดออกไป
 ไปทางอื่นได้ คงจะต้องกลับเข้าคลังหมด จึงไม่จำเป็นต้อง
 ต้องมีเงินสำรองไว้กำกับเลยก็แทบได้ วิธีนี้เป็นวิธีที่
 ฉลาดที่มีความมุ่งหมายอย่างเดียวคือจะตบตาคนทั่วไปที่

เป็นข้าราชการให้หลงไปว่าตนได้รับเงินจริง ๆ เงินเหล่านี้
 อาจตีได้ก็แต่การซื้อขายระหว่างรัฐบาล แต่ถ้าซื้อขาย
 กับคนอื่น ๆ แล้ว อำนาจราคาซื้อก็คงมีไม่เท่าใด เพราะ
 คงจะเกิดความไม่เชื่อถือขึ้น อย่าลืมน่าว่าข้าราชการนั้น
 ยากได้เงินเดือนไม่ยากเป็นลูกหนี้รัฐบาล เพราะความ
 ต้องการของคนนั้นไม่อยู่เฉพาะการหาเงินหรือเครื่องนุ่ง-
 ห่มเท่านั้น ความต้องการอย่างอื่นยังมีอีกมาก การหัก
 กลบบลบนั้น ในที่สุดราษฎรก็ต้องเป็นลูกหนี้ของรัฐบาล
 หมก เพราะรัฐบาลเป็นผู้กำหนดราคาสิ่งของที่จะขายให้
 ราษฎรซึ่งอาจเปลี่ยนแปลงราคาให้พอที่ราษฎรจะต้อง
 เป็นลูกหนี้เมื่อไรก็ได้ ดังกล่าวแล้ว ผลที่สุทธราษฎรหรือ
 ข้าราชการนั้นจะไม่ได้เงินสดสักสตางค์เดียวก็อาจเป็นได้
 และคนใดไม่ยากเป็นหนี้ก็ต้องอดอยากด้วยไม่มีของ
 กินเพียงพอก็ได้

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

วจัตตหาทนต์ค่อภาษีทางอ้อม

การเก็บภาษีบางอย่างเช่นภาษีมรดก เช่นภาษีสรรพ
 ชาติ หรือภาษีทางอ้อม (อิมพอร์ตอินโคเรก) ซึ่งเก็บจาก

ราษฎรคนหนึ่งวันละเล็กน้อย ซึ่งราษฎรไม่รู้รู้สึกเดือดร้อนนัก เมื่อรวมเป็นปีก็ได้เงินเป็นจำนวนมาก เช่น ถ้าหากจะมีภาษีทางอ้อมใด ซึ่งเก็บจากราษฎรคนหนึ่งวันละ ๑ สตางค์ ในปีหนึ่งพลเมือง ๑๑ ล้านคนคงได้ ๔๐ ล้านบาทเศษ ภาษีทางอ้อมนี้มีเป็นต้นว่าภาษีเกลือ ซึ่งรัฐบาลเป็นผู้จำหน่ายเอง เช่น รัฐบาลรับซื้อเกลือตามราคาที่กำหนดให้อย่างสมควร ครั้นแล้วรัฐบาลจำหน่ายเกลือแก่ผู้บริโภคน้ำตาล ภาษีบุหรี่ยาสูบ ภาษีไม้ขีดไฟ ฯลฯ

พระบรมราชวินิจฉัย

ภาษีทางอ้อม

การเก็บภาษีทางอ้อมนี้ ได้กล่าวมาบ้างแล้วข้างต้นว่าเกือบถึงขีดที่สูงสุดแล้ว ภาษีมรดกที่เก็บนั้นเชื่อว่าคงจะไม่ได้เป็นตัวเงินเท่าใด คงได้กินแต่พื้นที่เสียมาก และเก็บอยู่ไม่เท่าใดก็คงหมดไม่มีเหลือ อย่างมากก็คงไม่เกิน ๓ ชั่วโมงคน ซึ่งแปลว่าเป็นการริบอย่างช้า ๆ เท่านั้นเอง

ภาษีรายได้นั้นก็เช่นเดียวกัน ราษฎรไม่มีรายได้มากเท่าใด
 ที่เหลือใช้ รัฐบาลจะเก็บได้สักเท่าใด คงได้มากเป็นแน่
 เพราะฉะนั้นออกรู้สึกเชื่อว่าการหาเงินทุนในทางนั้นนั้นน่า
 จะไม่ได้เงินมากเท่าใด และคงไม่ได้มากเป็นแน่

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

ออกสลากกินแบ่ง

การออกสลากกินแบ่ง (ลอตเตอรี่) ซึ่งไม่เห็นมี
 ทางพิศตรมอย่างใด จริงอยู่ การออกสลากกินแบ่ง
 เป็นการพนันผู้ถือสลากย่อมต้องเสี่ยงโชค แต่การเสี่ยง
 ของผู้ถือสลากนั้น ต้องเสียเงินเป็นจำนวนเพียงเล็กน้อย

พระบรมราชวินิจฉัย

ออกสลากกินแบ่ง (ลอตเตอรี่)

ข้อนี้ไม่ขัดข้อง

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

กู้เงิน

การกู้เงินซึ่งอาจเป็นการกู้เงินภายในซึ่งรัฐบาลจะ
 ร่วมมือกับคนมั่งมีในเวลาอัน ซึ่งอาจเป็นการโดยตรงกู้

หรือออกไปกู้สำหรับโรงงานโดยเฉพาะ เช่นถ้ารัฐบาล
จะตั้งโรงงานทำน้ำตาลต้องการทุน ๑ ล้านบาท รัฐบาล
ออกไปกู้ทำน้ำตาล ๑ ล้านบาท ผู้ถือใบกุ่มีสิทธิได้ดอกเบี้ย
ตามกำหนด และได้ผลที่โรงงานนั้นทำได้หรือกู้
จากต่างประเทศ ในเมื่อต่างประเทศยินดีให้กู้ ความ
จริงการกู้เงินจากต่างประเทศก็ควรนำเงินนั้น^๕ซื้อเครื่อง
จักรหรือวัตถุดิบที่เรายังทำไม่ได้ภายในประเทศ ไม่ควรนำ
เงินนั้นมาใช้จ่ายในประเทศ เมื่อเราตกลงใจเช่นนี้แล้ว
ถ้าเรากู้เงินจากต่างประเทศไม่ได้ เราก็อาจตกลงซื้อ
เครื่องจักรกลโดยตรงจากบริษัทในต่างประเทศ และผ่อน
เงินเป็นงวด ๆ ดังเช่นต่างประเทศเคยกระทำ

พระบรมราชวินิจฉัย

การกู้เงินภายใน

ในเวลานี้รัฐบาลกำลังดำริจะกู้เงินราษฎรเป็นจำ
นวนเงิน ๑๐๐ ล้านบาท ข้าพเจ้าเชื่อว่าจะได้ครั้ง^๕นี้^๕
เดียวเท่านั้น เพราะต่อไปคงไม่มี ถ้ายิ่งมีภาษีรายได้ ภาษี
มรดกแล้ว เงินที่จะหา^๕ก็ยังไม่^๕มี^๕ขึ้น^๕นอกจาก^๕ราษฎร
ไม่มีความไว้วางใจในรัฐบาลแล้ว การกู้เงินจะทำได้โดยยาก

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

การหาเครดิต

สำหรับประเทศสยาม เราเห็นควรซื้อจากบริษัท
ในประเทศสหายเรา คือ อังกฤษ ฝรั่งเศส เว้นไว้แต่
ไม่ยอมขายโดยผ่อนส่งเงินเป็นงวด ๆ หรือราคาแพง
อนึ่งรัฐบาลอาจตกลงกับบริษัทให้มาตั้งโรงงาน และผล
ประโยชน์นั้นเป็นประกันหนี้ของบริษัท จนกว่าจะใช้เงิน
หมด วิธีต่าง ๆ เหล่านี้เป็นวิธีที่รัฐบาลสามารถทำได้ใน
เวลานี้ เพราะยอมทราบแล้วว่า เวลานี้เครื่องจักรกล
มีล้นตลาดโลกบริษัทต่าง ๆ ต้องการขายสินค้าของตน
แม้จะใช้วิธีผ่อนส่งเงินก็ดี

พระบรมราชวินิจฉัย

การหาเครดิต

การที่จะจัดให้ฝรั่งมาตั้งโรงงานนี้ คงทำได้ตั้งที่
รัสเซียทำอยู่ เพราะเขามีประกันคือโรงงานของเขา ถ้า
เราใช้เงินเขาหมดเมื่อใด โรงงานนั้นก็เป็นเรื่องของเรา
ตั้งนี้ บางทีจะใช้ได้ ถ้าฝรั่งเขาตกลงตามนี้ ข้าพเจ้าก็

ตกลงเพราะไม่เห็นเสียหายอันใดถ้าเงินไม่มี เขาก็เอา
 โรงงานของเขาเป็นประกันไปเอง ข้อสำคัญอย่าเดินอย่าง
 รัสเซียก็แล้วกัน วิธีที่กล่าวกันคือ เมื่อรัฐบาลไม่มีเงิน
 เข้าแล้วก็หาทางที่จะจับผิดฝรั่งว่าเขาทำผิดสัญญา และ
 พยายามแย่งเขาเฉย ๆ อยู่ร่ำไป รัสเซียนั้นทำได้ และ
 ทิ้งได้ชื่อว่าเป็นเอทลอร์ของโลกอยู่แล้ว อย่าได้นึกเป็น
 อันขาดว่า เพื่อนบ้านเขาจะปราบไม่ได้ อย่างเขายังไม่
 กล้าปราบรัสเซีย ฐานะของเรากับรัสเซียนี้ต่างกันไกล
 เทียบกันไม่ได้เลย

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

การจัดทำให้มีรายได้และรายจ่ายของรัฐบาลเข้าสู่ดุลย์

เมื่อพูดถึงการที่รัฐบาลประกอบการเศรษฐกิจเสีย
 เองโดยจ่ายเงินเดือนให้ราษฎรเช่นนี้ ปัญหาที่ย่อมเกิด
 ขึ้นแก่ท่านผู้อ่านเสมอมาว่า รัฐบาลจะเข้าสู่ดุลยภาพ
 อย่างไรผล จากนี้เห็นว่ารัฐบาลต้องล้มละลาย ราคา
 เงินของเราจะตกโดยที่รัฐบาลจะต้องออกธนบัตรมากมาย
 กระนั้นหรือ

ดุลยภาพภายในประเทศ

หักกลบลบหนั

ข้าพเจ้าได้กล่าวประปรายแต่ในตอนต้นว่า เงิน
เดือนที่ราษฎรได้รับ ก็จะหักกลบลบหนักกันไปกับสิ่งที่
ราษฎรซื้อจากรัฐบาล ฉะนั้น รัฐบาลจำต้องทำสิ่งที่เป็
นปัจจัยแห่งการดำรงชีวิตซึ่งราษฎรต้องการไว้ให้พร้อม
บริบูรณ์ เมื่อราษฎรต้องการสิ่งใดก็ซื้อได้ที่รัฐบาลเช่น
นี้แล้ว แม้ในเดือนหนึ่ง ๆ หรือในปีหนึ่ง ๆ จะมีเงินเหลือ
อยู่ที่ราษฎร เงินนี้ราษฎรก็เก็บผสมไว้เพื่อใช้จ่ายในภาย
หน้า ซึ่งก็ต้องซื้อจากรัฐบาลดุลยภาพก็จะต้องมีขึ้นภาย
ในประเทศเป็นแน่แท้ นอกจากนั้นการทำให้ดุลยภาพ
ยังอาจจะทำได้ด้วยการกำหนดราคาสิ่งของที่กำหนดขาย
แต่วิธีนี้ไม่ควรใช้ รัฐบาลควรหาวิธีที่เพิ่มสิ่งที่ราษฎร
ต้องการให้มากขึ้น

ความต้องการของมนุษย์

ความต้องการของมนุษย์ในปัจจุบันที่ดำรงชีวิตอาจมี
แตกต่างกัน และยังมีมนุษย์มีความเกี่ยวพันกันกว้างขวาง

ชน และเจริญชนแล้ว ความต้องการก็ย่อมมีมากขึ้น ศาสตราจารย์ชาร์ลส์จกกล่าวไว้ว่า ที่เรียกไว้ว่าความเจริญนั้นก็หมายความว่า ความต้องการของมนุษย์ได้มีมากขึ้น (คำสอนเศรษฐวิद्याเล่ม ๑ หน้า ๔๙) เช่น คนป่าต้องการเครื่องนุ่งห่มแต่พอปีติบั้งร่างกายบางส่วน ครนคนจำพวกนั้นเจริญขึ้นก็ต้องการเครื่องนุ่งห่มปีติบั้งมากขึ้นตงนเป็นต้น

การทำบัจจัยแห่งการดำรงชีวิต

ฉันใดก็ตี เมื่อราชอาณาจักรสยามเจริญขึ้น ความต้องการก็ย่อมมีมากขึ้นตามส่วน เช่น เครื่องนุ่งห่มก็จะต้องการผ้าหรือแพรมากขึ้น สถานที่อยู่และภาชนะใช้สอยมากขึ้น การคมนาคมมากขึ้น เช่น ต้องการรถยนต์ ต้องการเดินทางไกลติดต่อกับประเทศอื่น ต้องการหาความผลิตผลิตเช่นการมหรสพการกีฬาเหล่านี้เป็นต้น เมื่อรัฐบาลจัดให้มีสิ่งเหล่านี้พร้อมบริบูรณ์แล้ว เงินเดือนที่รัฐบาลจ่ายก็จะกลับมายังรัฐบาล ซึ่งต้องดุลยภาพได้

พระบรมราชวินิจฉัย

การทำคลุณภาพภายในประเทศ

หักกลบลบหนั

วิธีทำให้เกิดคลุณภาพภายในได้นั้น ข้าพเจ้าเชื่อแน่ว่าไม่มีทางใดดีกว่าที่จะจัดการให้ราษฎรเป็นลูกหนี้รัฐบาลคั้งที่ผู้เขียนเตรียมไว้จะ ทำให้โครงการเศรษฐกิจนั้น ถ้าไม่จัดให้ราษฎรต้องเป็นหนี้รัฐบาลแล้ว ถ้ารัฐบาลขาดทุนกับชนราคาขายเสียเองราษฎรก็ต้องเป็นหนี้มากขึ้น เพราะไม่มีกิน รัฐบาลก็ล้มละลายได้ยาก ข้าพเจ้าก็เชื่อว่าจะทำให้สะดวกก็ แต่มีข้อสำคัญอีกข้อหนึ่ง ซึ่งจะเดินคู่กันไปกับการเป็นหนี้ ข้อสำคัญก็คือ เมื่อราษฎรเป็นหนี้รัฐบาลมากขึ้น และของก็ยังไม่มี ต้องกินอยู่ถ้าเงินที่ตนจะซื้อไม่มีแล้วก็จะเกิดการคิดลัทธิขโมยของรัฐบาลขึ้น เมื่อเกิดการขโมยดังนั้นขึ้น รัฐบาลก็จะจับเอามาลงโทษตั้งแต่จำคุกไปจนประหารชีวิตอย่างที่ทำอยู่ในรัสเซียเป็นแน่ เมื่อเป็นดังนี้แล้วบ้านเมืองจะหมดความสุข และรัฐบาลจะไปโทษว่าคนเลวระยำหรืออุบาทว์

กาลโลกไม่ไ้เป็นอันขาด ความรับผิดชอบนั้นจะต้องอยู่กับรัฐบาล คือ ผู้ชำนาญที่นั่งโต๊ะชั้นนี้เป็นนยบาลประจำชุมนุมรกันเท่านั้น ข้อเสียหายข้อนี้เป็นสิ่งที่ควรคิดอยู่หรือเห็นดีที่จะได้ลงโทษประหารชีวิต เพราะขโมยข้าวโพด ๒ ดอก หรืออะไรเช่นนั้น ในประเทศสยามตั้งที่เป็นอยู่ในรัสเซีย การที่จะเกิดความยากแค้นอันนั้นคงจะมีขึ้นโดยไม่ต้องสงสัยเลย ที่รัสเซียเป็นพระบรมครูของวิธีเหล่านี้ก็ยังปรากฏว่าไม่มีปัจจัยทั้ง ๔ อย่าง แจกจ่ายราษฎรได้เพียงพอเลย เขาก็ดำเนินการแล้วตั้ง ๑๔ ปี แต่ถึงกระนั้นจนทุกวันนี้ราษฎรยังไม่อยู่ดีกินดีเพียงพอ เพราะถ้าชอมากรัฐบาลไม่ขายหรือขายก็ต้องเป็นหนี้มาก ลงท้ายก็ต้องเกิดแต่ความทุกข์ทรมาน การเช่นนั้นคิดเล่นในกระดาษสะดวกดีกว่าที่จะทำจริง

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

คุณลยภาพระหว่างประเทศ

รัฐบาลยังคงต้องเป็นลูกหนี้ต่างประเทศในการที่ซื้อเครื่องจักรกล และวัตถุที่รัฐบาลทำเองยังไม่ได้ รัฐบาลจะเอาเงินที่ไหนมาให้เจ้าหนี้

ทำสิ่งที่เหลือใช้ภายในให้มาก

ในการนี้จึงเป็นการจำเป็นที่รัฐบาลจะต้องจัดทำสิ่งที่ทำได้ในประเทศให้เหลือเพื่อจากการใช้จ่ายภายในประเทศและนำสิ่งของที่เหลือนี้ออกไปจำหน่ายหักกลบลบหนี้เช่นข้าว ไม้สัก แร่ เช่นนี้เป็นต้น

สินค้าเข้ามาส่งไม่จำเป็นมาก

ความจริงแม้แต่เอกชนต่างคนต่างทำในเวลาซึ่งประเทศสยามก็มีสินค้าออกถึง ๑๓๔ ล้านบาท คือสินค้าที่เหลือจากใช้ภายในประเทศ

ควรนำแต่สิ่งจำเป็นเข้ามา

แต่ประเทศสยามได้นำสินค้าอื่น ซึ่งนอกจากเครื่องจักรกลเข้ามาเป็นจำนวนมากเช่น ของรับประทาน น้ำตาล เสื้อผ้าเหล่านี้ ถ้าหากรัฐบาลทำสิ่งที่เราสามารถทำได้เองให้เกือบหมดแล้ว สินค้าออก ๑๓๔ ล้านบาทนั้นก็ใช้แลกเปลี่ยนกับเครื่องจักรกล ซึ่งเรายังไม่สามารถที่จะทำได้ เราจะเห็นได้ว่าความเจริญของเราจะมีเพิ่มขึ้นสักปานใด นอกจากนั้นแรงงานที่ว่างอยู่ ซึ่งรัฐบาลอาจ

ใช้ประโยชน์ได้อีกนั้นก็จะทำให้เรามีสินค้าที่เหลือจากใช้ภายในประเทศมากขึ้น ซึ่งกำลังของประเทศในการที่จะแลกเปลี่ยนเอาสิ่งซึ่งเรายังทำไม่ได้เช่น เครื่องจักรกลได้มากยิ่งขึ้น คุณภาพระหว่างประเทศก็จะเป็นไปได้

พระบรมราชวินิจฉัย

คุณภาพระหว่างประเทศ

คุณภาพระหว่างประเทศนั้น การที่รัสเซียใช้อยู่ในเวลานี้ก็คือนำอาหารของกินออกไปขายต่างประเทศ เพื่อเอาเงินมาทำทุนซื้อเครื่องจักร ส่วนราษฎรนั้นต้องอดอยากเป็นอันมาก เมืองไทยนั้นก็คงเป็นอย่างเดียวกัน เงินรายได้จากสินค้าออกเวลานั้นนั้นได้อยู่ ๒๓๔ ล้านบาทกว่าจะทำให้ ได้มากกว่านั้นก็กินเวลาอีกนาน และกว่าจะถึงเวลาที่เราจะมีน้ำตาลกินมีเสื้อผ้าใช้บริบูรณ์จนถึงกับเราสามารถนำเงิน ๑๓๔ ล้านบาทนี้ ไปใช้ซื้อเครื่องจักรได้ ประเทศสยามอาจเปลี่ยนมือผู้ปกครองเสียอิสระภาพไปก็เป็นได้ หรือมิฉะนั้นถ้ารัฐบาลทำการค้าเองด้วยคนที่ยังไม่มีความชำนาญในการค้าดังที่ปรากฏอยู่ ณ บัดนี้ ใน

หม้อข้าราชการผู้ชำนาญของเราแล้ว เงินรายได้ ๑๓๔
ล้านบาท เกรงจะกลายเป็นแต่เพียงครั้งหนึ่ง หรือต่ำ
กว่านั้นก็ได้

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

การจัดเศรษฐกิจโดยรัฐบาลต้องระวางมิให้มนุษย์กลายเป็นสัตว์

ผู้อ่านโดยมีอุปาทานร้ายมักจะเหมาทันทีว่า การที่
รัฐบาลประกอบเศรษฐกิจเสียเองนี้จะทำให้มนุษย์กลายเป็นสัตว์ กล่าวคือ ผู้หญิงจะมีเป็นกองกลางไปหมดหรือ
ชีวิตในครอบครัวจะไม่มี คนจะหมดความมานะ ความ
พยายามในการที่จะช่วยส่งเสริมความเจริญ คำกล่าวนี้ถ้า
จะมีผู้กล่าวก็คงใส่ร้ายโดยไม่ตรึกตรอง

ราษฎรที่เป็นข้าราชการก็มีสภาพเหมือนข้าราชการทุก
ทุกวันนี้

ความจริงเท่าที่กล่าวแล้ว ข้าพเจ้าได้ถือว่ารากษฏร
เป็นข้าราชการ มีฐานะเหมือนข้าราชการทุกวันนี้ ที่ทำ
งานแล้วได้เงินเดือนและเมื่อเจ็บป่วยชราได้เบี้ยบำนาญ

ข้าพเจ้าได้ระวางมิให้มนุษย์มีสภาพเช่นสัตว์ ข้าพเจ้า
ประสงค์ให้มนุษย์เป็นมนุษย์ยิ่งขึ้นปราศจากการประทุษ-
ร้ายต่อกัน อันเนื่องจากเหตุเศรษฐกิจ ข้าพเจ้าเคารพ
ต่อครอบครัวของผู้หนึ่ง ผู้หญิงไม่ใช่ของกลาง มีครอบครัว
มีความเกี่ยวพันกับผู้เป็นบุพการี เช่น ปู่ ย่า ตา
ยาย บิดา มารดา กับผู้สืบสันดานเช่น บุตรหลาน ยัง
คงมีกฎหมายลักษณะผัวเมีย ไม่ยกเลิก ราษฎรก็คง
มีบ้านอยู่ตามสภาพที่จะจัดให้ดีขึ้น ราษฎรก็คงมีมานะที่
จะช่วยส่งเสริมความเจริญเหมือนตั้งข้าราชการในทุกวันนี้
ถ้าหากราษฎรหมดมานะที่จะช่วยเหลือส่งเสริมความ
เจริญแล้ว ข้าราชการในทุกวันนี้ก็จะมิเป็นบุคคล จำพวก
ที่หมดความมานะที่จะช่วยส่งเสริมความเจริญหรือ
การค้นคว้าในวิชาการคงมิได้

อาจมีผู้กล่าวอีกว่า การค้นคว้าของนักวิทยาศาสตร์
จะมีไม่ได้ ข้อนี้จะเป็นการกล่าวใส่ร้ายเกินไป นักวิทยา-
ศาสตร์คงค้นคว้าได้เสมอ รัฐบาลจะมีรางวัลให้ และจะ
ยอมรับกรรมสิทธิ์แห่งการคิดประดิษฐ์สิ่งใดได้ ไม่ต่าง
กับข้าราชการในทุกวันนี้อย่างไรเลย ขออย่าให้ผู้อ่านหลง

เชื่อคำกล่าวที่ใส่ร้ายว่ามนุษย์จะต้องกินข้าวกะทะอยู่ในรู
ถ้าท่านถามผู้กล่าวว่า เขาอ่านจากหนังสือเล่มไหนที่กล่าว
เช่นนั้นแล้ว แจ้งให้ข้าพเจ้าทราบจะเป็นพระคุณมาก

พระบรมราชวินิจฉัย

การจัดเศรษฐกิจโดยรัฐบาลต้องระวังมิให้มนุษย์กลายเป็นสัตว์

ในข้อนี้ผู้เขียนได้กล่าวไว้ว่า ได้จัดการระวังมิให้
ราษฎรเป็นสัตว์ต่อไปเลย เพราะถ้าแก่ก็มีเบี้ยบำนาญให้
ผู้หญิงก็จะไม่ให้เป็นของกลางเลย กฎหมายลักษณะฝัว
เมียก็จะไม่ยกเลิก ราษฎรก็ยังมียบ้านอยู่ตามสถานที่จะจัด
ให้ดีขึ้น นั่นก็เป็นการกรุณาที่อยู่ แต่ผู้เขียนนี้กว่าสภาพ
การเป็นสัตว์หรือทาสกับความเป็นมนุษย์และความเป็น
ไทยนั้น มีข้อสำคัญที่ต่าง ๆ กันอยู่ คือมนุษย์นั้นย่อม
ต้องได้เสรีภาพ จึงจะจัดว่าอยู่ในสภาพของมนุษย์ ถ้า
มนุษย์ไม่มีเสรีภาพ ความเป็นไทยที่จะทำอะไรในทางที่
ถูกต้องกับกฎหมายได้ด้วยใจสมัครตลอดชีวิตแล้ว เมื่อนั้น
ความเป็นมนุษย์ก็กลายเป็นสัตว์หรือเป็นทาสทันที การ

ที่ระวางมิให้มนุษย์กลายเป็นสัตว์นั้นก็ต้องระวางในชั้น
 เท่านั้นเป็นสิ่งสำคัญ เพียงแต่จะจัดให้มีเบี้ยบำนาญ ให้มี
 ของกินให้มีบ้านอยู่ ให้มีกฎหมายลักษณะผิดเมียเท่านั้น
 ไม่ใช่ข้อสำคัญเพราะสัตว์ที่เราเลี้ยงเราใช้ก็ย่อมต้องให้
 สิ่งเหล่านี้อยู่เหมือนกัน เช่นเมื่อแก่เราก็ปล่อยไปไว้
 ในทุ่งให้กินอยู่ตามอำเภอใจ คอกโรงก็มีให้อยู่โดย
 โดยเฉพาะ ฉะนั้นการที่จะไม่ให้คนกลายเป็นสัตว์
 นั้น ย่อมอยู่ที่คอยเพ่งเล็งมิให้เขาเสียเสรีภาพของ
 เขาเป็นใหญ่ แต่ตามโครงการณ์เศรษฐกิจที่ผู้เขียน
 กล่าวไว้แล้วนั้น ข้าพเจ้าเห็นว่าจะทำให้เป็นผลสำเร็จ
 ไม่ได้เลย ถ้าไม่ใช้การบังคับเพราะในขั้นต้นราษฎรก็
 ไม่มีสิทธิที่จะไปทำสวนได้ตามใจสมัครเสียแล้ว และใน
 ข้อความในพระราชบัญญัติที่จะออกกำหนดอยู่ชุด ๆ แล้ว
 ว่า ราษฎรมีสิทธิในสังหาริมทรัพย์ไม่ได้ การเช่นนี้จะ
 ไม่เรียกว่าเป็นการบังคับเป็นการตัดเสรีภาพในทางที่ถูก
 กับกฎหมายและถูกหลัก ๖ ประการ ที่คณะราษฎรได้
 ประกาศในหลักเสรีภาพหรือ ดังนั้นจะเรียกได้ว่า ในความ
 มุ่งหมายจัดตามโครงการนี้ จะพยายามมิให้ราษฎร

กลายเป็นสัตว์ แต่ก็ต้องเป็นทาสเสียอีก และแทนที่จะ
 เรียกว่าข้าราชการก็กลายเป็นรัฐทาสเสียมากกว่า สัตว์
 น้นอกคอยากได้มากกว่ามนุษย์เพราะมันหาหญ้ากินได้สบาย
 กว่า แต่รัฐทาส^{นี้}ไม่มีทางใดจะหากินที่เดียวนอกจาก
 เป็นทาส เพราะจะไปเพาะปลูกอะไรกินก็ไม่ได้เสีย
 แล้วตกลงต้องอยู่ในฐานะที่ขาดเสรีภาพเสียยิ่งกว่าสัตว์
 พาหนะเสียอีก และแทนที่ข้าราชการหรือรัฐทาส^{นี้}จะรัก
 ใครกันกับรัฐบาลกลับจะกลายเป็นศัตรูกัน เพราะ
 ธรรมดาทาสกับนายนั้นจะรักใครกันถึงขนาดเห็นจะไม่ได้
 ใครเคยได้ยินบ้างว่าทาส^{นี้} มีความมานะความพยายาม
 ในการช่วยเหลือส่งเสริมความเจริญให้แก่นายโดยน้ำใส
 ใจจริง การที่มาเทียบว่าราษฎรจะมีมานะที่จะช่วยส่งเสริม
 เสริมความเจริญแล้ว ข้าราชการบัณฑิต^{นี้}คงหมดมานะที่
 จะส่งเสริมความเจริญด้วยนั้นหาควรไม่เพราะฐานะข้า
 ราชการ ณ บัด^{นี้}กับฐานะข้าราชการซึ่งต้องทำงานอยู่
 ได้เงาโครงการเศรษฐกิจของผู้เขียน^{นี้}ต่างกัน ข้า
 ราชการ ณ บัด^{นี้}เป็นไทย ไม่ใช่ทาส เขาไม่ได้ถูกบังคับ
 ให้อำนาจเข้ามาทำงาน เขาสมัครเข้ามาเองจะลาออกเมื่อ
 ใดก็ไม่มีการห้าม ส่วนข้าราชการของผู้เขียน^{นี้}จะ

มาก็โดยบังคับทางอ้อมมาแล้วเป็นอย่างน้อย และจะ
 ลาออกก็อาจได้รับโทษถึงตายเพราะจะต้องออกไปทอดตาย
 ตังที่เป็นอยู่ในประเทศรัสเซีย ซึ่งมีความเป็นจริงอยู่ว่า
 ถ้ากรรมกรของรัฐบาลออกหรือถูกลงโทษไล่ออกจากที่
 ทำงานแล้ว บัตรอนุญาตสำหรับซื้ออาหารก็ถูกตัดด้วย
 คน ๆ นั้นก็ไม่รู้จะไปหาอาหารกินที่ใด ในที่สุดก็ต้อง
 ออกตาย วิธีการเหล่านี้ย่อมยากเลยว่าจะไม่ไหลเข้ามา
 ปราบกฏในประเทศสยาม และอย่างนี้หรือที่เรียกว่าจะนำ
 ความสุขมาให้ราษฎรความเป็นไปเหล่านี้ข้าพเจ้าจะบอก
 หนังสือให้อ่านได้เป็นอันมากมีอาทิเช่น แอนนิโคโนมิค-
 ฮิสทอรีออฟโซเวียตรัสเซีย และหนังสืออื่น ๆ อีก ถ้า
 อยากราบจริง ๆ ก็จะไปบอกให้ทราบต่อไป

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

การแบ่งงานออกเป็นสหกรณ์

รัฐบาลกลางควบคุมไม่ทั่วถึง แม้ตามหลักรัฐบาล
 จะเป็นผู้ประกอบการเศรษฐกิจเสียเองก็ดี แต่ในประเทศ
 ที่กว้างขวางมีพลเมืองมากกว่า ๑๑ ล้าน ดังเช่นประเทศ

สยามนี้ การประกอบเศรษฐกิจจะขึ้นตรงต่อรัฐบาลกลางเสียทั้งนั้นแล้ว การควบคุมตรวจตราอาจเป็นไปได้โดยทั่วถึงไม่ได้ ฉะนั้นจะต้องแบ่งการประกอบเศรษฐกิจนี้เป็นสหกรณ์ต่าง ๆ

สมาชิกสหกรณ์ได้รับเงินเดือน

ในสหกรณ์นั้นราษฎรซึ่งเป็นสมาชิกของสหกรณ์จะได้รับเงินเดือนจากสหกรณ์นั้นตามอัตรา และตนจำต้องทำงานตามกำลังความสามารถ เว้นไว้แต่ป่วยหรือพิการหรือชรา ก็จะได้รับเบี้ยบำนาญ

รางวัลพิเศษ

สหกรณ์นั้นจะได้ประกอบเศรษฐกิจตามแผนเศรษฐกิจแห่งชาติ เช่นสหกรณ์ในทางกสิกรรม ก็จะประกอบกสิกรรมเช่นการเพาะปลูกพืชพันธุ์ การเลี้ยงสัตว์ ฯลฯ และกระทำกิจการอื่นเมื่อมีโรงงานเหลืออยู่ เช่นการถนนหนทาง การสร้างบ้าน และสถานที่ในสหกรณ์นั้นราษฎรที่เป็นสมาชิกสหกรณ์นอกจากจะได้รับเงินเดือนประจำตามอัตรา ยังได้รับเงินรางวัลพิเศษตามผลแห่ง

การที่สหกรณ์นั้นทำได้อีกสถานหนึ่ง ด้วยวิธีนี้ไม่ว่าคนยากจนหรือคนอนาถาก็ยอมเป็นสมาชิกของสหกรณ์ ต่างกับสหกรณ์ซึ่งรัฐบาลจัดในปัจจุบัน คือที่เป็นเจ้าของที่ดินเท่านั้นจึงจะเข้าเป็นสมาชิกของสหกรณ์ได้ ส่วนชาวนาที่ต้องเช่านาทำอันมีจำนวนมากในเวลานี้ ไม่มีโอกาสที่จะได้เป็นสมาชิกของสหกรณ์ได้ สหกรณ์มีอาณาเขตเท่าใด และจะมีสมาชิกเท่าใดนั้นก็แล้วแต่สมาชิกของสหกรณ์ประการหนึ่ง เช่นสหกรณ์อุตสาหกรรมย่อมมีสมาชิกเป็นคณงานของอุตสาหกรรมนั้นตามแต่อุตสาหกรรมจะใหญ่่น้อยปานใด และสหกรณ์ในทางกสิกรรมก็สุดแท้แต่ความเหมาะสมแห่งการที่จะแบ่งเขตที่ดิน ที่จะประกอบกสิกรรมว่าควรจะมีเพียงใด และจะต้องใช้คณงานเท่าไรจึงจะควบคุมและให้ความวิชาเทคนิคได้โดยสะดวก

พระบรมราชวินิจฉัย

การแบ่งงานออกเป็นสหกรณ์

ผู้เขียนกล่าวว่าสหกรณ์ที่รัฐบาลจัดอยู่ ณ บัดนี้ผู้ที่
เป็นเจ้าของที่ดินเท่านั้น จึงจะเป็นสมาชิกในสหกรณ์ได้

ส่วนชาวนาที่เขานาทำอันมีจำนวนมากนั้นไม่มีโอกาสที่จะเป็นได้ ตามความข้อนี้อาจเป็นจริงได้แต่อย่าลืมว่าจำนวนคนที่ไม่มีนาของตนเองในประเทศสยามเวลานี้มีอยู่เพียง ๓๖% และในจำนวน ๓๖% นี้ก็ทำงานรับจ้างในเมืองต่าง ๆ ก็ยังมีอีกมาก

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

ร่วมในกิจการต่าง ๆ

สหกรณ์เหล่านี้ผู้เป็นสมาชิกของสหกรณ์ย่อมร่วมกันประกอบเศรษฐกิจกรบูรพ คือ

๑) ร่วมกันในการประดิษฐ์ (โปรดักชั่น) โดยรัฐบาลเป็นผู้ออกที่ดินและเงินทุน สมาชิกสหกรณ์เป็นผู้ออกแรง

๒) ร่วมในการจำหน่ายและขนส่ง กล่าวคือ ผลที่สหกรณ์ทำได้นั้น สหกรณ์ย่อมทำการจำหน่ายและขนส่งในที่ควบคุมของรัฐบาล

๓) ร่วมกันในการจัดหาของอุปโภค และบริโภคคือ สหกรณ์จะเป็นผู้จำหน่ายเครื่องอุปโภค และบริโภคแก่สมาชิกเช่นอาหาร เครื่องนุ่งห่ม แต่อาหารนั้นไม่จำเป็น

ที่สหกรณ์จะต้องทำอาหารสุกจำหน่าย สหกรณ์อาจจะ
จำหน่ายอาหารดิบ เช่น ข้าวสาร เนื้อดิบ เหล้า ให้แก่
สมาชิกซื้อไปจัดปรุงเองตามความชอบใจ แต่ถ้าสมาชิก
ต้องการความสะดวกจะซื้ออาหารที่ทำเสร็จแล้ว จาก สห-
กรณ์ก็ได้ตามใจสมัคร

๔) ร่วมกันในการสร้างสถานที่อยู่ คือสหกรณ์จะ
ได้จัดสร้างสถานที่อยู่ในความควบคุมของรัฐบาลสมาชิก
ครอบครัวหนึ่งก็จะมีบ้านอยู่หลังหนึ่ง และปลูกตามแผน
ผัง ของสหกรณ์ให้ถูกต้องตามอนามัยและสะดวกในการที่
จะจัดการปกครองและระวางัยนตรา

เทศบาลสาธารณสุข การศึกษา การอาหาร

เมื่อราษฎรร่วมกันเป็นสหกรณ์มีบ้านอยู่ด้วยกันแล้ว
การจัดการให้มีสหกรณ์ได้มีการปกครองตามแบบเทศ-
บาลย่อมทำได้สะดวก ตลอดจนการอนามัยและการ
สาธารณสุขเช่นสหกรณ์ จะได้จัดให้มีแพทย์ออกข้อบังคับ
ด้วยการรักษาอนามัยและการศึกษาอบรมหมู่คนก็ทำได้
ง่าย ๆ เพราะสมาชิกอยู่ใกล้ ๆ กัน เมื่อเสร็จจากการ
งานวันหนึ่ง ๆ สหกรณ์อาจออกบังคับให้มาเรียน หรือ
อบรมการเรียน อาจเป็นโดยวิธีหนังสือหรือวิธีแสดงภาพ

ฉายภาพและการแสดงอื่น ๆ การระงับปราบโจรผู้ร้าย
จะสะดวก นอกจากนั้นทางทหาร อาจอาศัยสหกรณ์เป็น
เครื่องมือที่จะอบรมวิชาทหาร บุคคลที่ก่อนถูกเกณฑ์
หรือพวกกองเกิน อัตราการเกณฑ์ทหาร การระดมพล
เหล่านี้ย่อมสะดวกด้วยประการทั้งปวง ฯลฯ

พระบรมราชวินิจฉัย

ร่วมในกิจการต่าง ๆ

การจัดให้มีสหกรณ์ในประเทศสยามนั้น ควรจัด
ให้เป็นไปตามรูปที่เห็นมาร์คคำเนินอยู่นั้น ไม่เป็นของ
รัฐบาลเป็นส่วนหนึ่งของราษฎรที่รวมกันขึ้น เพื่อประโยชน์
ส่วนรวมของตัวโดยเฉพาะ ไม่ใช่เอาคนมาเลี้ยงไว้เป็น
ทาส

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

การป้องกันความยุ่งยากในปัญหาเรื่องนายจ้างกับลูก
จ้างเอกชนเป็นเจ้าของโรงงานทำให้ระส่ำระสาย

ถ้าประเทศสยามจะดำเนินตามลัทธิที่ปล่อยให้บริษัท
เอกชนเป็นเจ้าของโรงงาน แล้วให้ผู้ที่สนับสนุนลัทธินั้น
พึงสำนึกว่าจะนำความระส่ำระสายและความหายนะมา

สู่ประเทศ ผู้ที่เคยไปศึกษาวิชาในยุโรปช่างไม่รู้ว่ โทษ
 ที่กรรมกรกับนายจ้างได้เกิดวิวาทบาดหมางกันถึงกับบาง
 คราวนายจ้างต้องปิดโรงงาน บางคราวกรรมกรพากัน
 นั้หยุดงาน (สไตรค์) กันโต้เถียงกันด้วยเรื่องค่าจ้างบ้าง
 เรื่องเวลาทำงานบ้างเรื่องการพักผ่อนบ้าง การประกั
 ณ์ของกรรมกรบ้าง เหล่านี้มีไ้เป็นเพราะเหตุที่เอกชน
 เป็นเจ้าของโรงงานดอกหรือ ในประเทศสยามเรา^{นี้} แม้
 โรงงานจะมีเพียงเล็กน้อย เราก้เห็นแล้วว่าปัญหาเริ่มเกิด
 ขึ้น เช่นกรรมกรรวางเป็นต้น ยิงบ้านเมืองเจริญ^{ขึ้น}
 ทุกวัน โรงงานก็มีมากขึ้น คราวนั้นแหละท่านคงจะเห็น
 ว่าความระส่ำระสายจะเกิดมีขึ้นเพียงใด แต่ถ้าการประ
 กอบเศรษฐกิจทั้งหลาย รัฐบาลได้เป็นเจ้าของเสียเอง
 แล้วราษฎรทั้งหลายไม่ว่าเป็นกรรมกรหรือข้าราชการ
 ประเภทใดเมื่อได้ทำงานตามลำพัง และสามารถ
 เหมือนกับกรรมกรและข้าราชการประเภทอื่นแล้ว ก็
 ใ้รับผลเช่นเดียวกัน เป็นการเสนอราคาตามกำลังและ
 ความสามารถ รัฐบาลเป็นผู้แทนของราษฎรก็เท่ากับ
 ราษฎรได้เป็นเจ้าของเศรษฐกิจทั้งปวงนั้น เมื่อผลแห่ง

การเศรษฐกิจมีมากราชกรผู้เป็นนกรมกร และข้าราชการ
ก็ไ้เงินเดือนมากชนตามส่วน

พระบรมราชวินิจฉัย

การป้องกันเรื่องยุ่งยาก

ในปัญหาเรื่องนายจ้างกับลูกจ้าง

เอกชนเป็นเจ้าของโรงงานทำให้ระส่ำระสายการที่ผู้
เขียนกล่าวเช่นนั้น ความจริงก็อาจมีบ้างแต่ข้าพเจ้าคิดว่า
ถ้ารัฐบาลจัดการเศรษฐกิจเสียเองหมดแล้ว และห้ามไม่
ให้ราษฎรไปทำนาเอง ไม่ให้ราษฎรจับจองที่ดินเอง โดย
การจำกัดออกสัมปทานแล้ว การระส่ำระสายดังที่ว่า น่า
จะมีมากกว่านั้นอีก การป้องกันความยุ่งยากระหว่างนาย
จ้างกับลูกจ้างนั้น ประเทศอิตาลีซึ่งได้จัดการเศรษฐกิจ
ตามแบบนั้นเขาก็ไม่มีวิธีป้องกันและดำเนินการมาเป็นการ
เรียบร้อยดีมาก

เรื่องที่คุณเขียนกล่าวว่า ถ้าคนงานเป็นข้าราชการ
และจะไม่มีภาระงาน (สไลด์) นั้นไม่เป็นการแ่
การเป็นคนงานหรือเป็นข้าราชการก็เป็นคนเหมือนกัน

ถ้าคนงานไม่พอใจได้ ข้าราชการก็ไม่พอใจได้ นอกจากจะกดขี่ข้าราชการดังกล่าวให้กลายเป็นทาส จนคนหมดความเป็นมนุษย์ แล้วการอาจเป็นไปได้อีกอย่างหนึ่งได้ รัฐบาลที่มาทำการค้าขายก็เปรียบเหมือนเป็นนายจ้าง ถ้าลูกจ้างได้รับการกดขี่ก็จะสไตรค์ได้อย่างเดียวกัน ผิดกันอยู่ก็แต่ว่า ถ้ารัฐบาลเป็นนายจ้างแล้วถ้าลูกจ้างเลิกงานหรือดื้อตึงขึ้นมา รัฐบาลเป็นนายจ้างแล้ว รัฐบาลก็มีปืนกลและการตัดใบช้ออาหาร เป็นเครื่องมือบังคับเช่นที่รัสเซีย ถ้าคนงานคนใดไม่พอใจเขาก็เชิญออกจากงานเมื่อออกจากงานแล้วก็ถูกตัดใบช้ออาหาร คน ๆ นั้นก็ต้องอดตาย

เรื่องกรรมกรที่ผู้เขียนอ้างว่า เป็นการแสดงข้อหนึ่งถึงความระส่ำระสายอันนั้นนั้น ข้าพเจ้าขอตอบได้ว่าการที่กรรมกรรุดรหางหยุดงานนั้น หาใช่เกิดการหยุดเพราะความเดือดร้อนจริงจังอันใดไม่ ที่เกิดเป็นดังนั้นนั้นก็เพราะมีคนให้เกิดการหยุดงานขึ้น เพื่อจะได้เป็นโอกาสให้ตั้งสมาคมคนงาน และตนจะได้เป็นหัวหน้า และได้รับเงินเดือนกินสบายเท่านั้น

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

รัฐบาลทำมีกำไร

จริงอยู่มีผู้กล่าวว่า ถ้ารัฐบาลจัดการปกครองเศรษฐกิจเสียเอง รัฐบาลทำมีแต่ขาดทุนตั้งนี้ ผู้กล่าวเอาตัวอย่างที่เลวของบางประเทศมาใช้ กล่าวคือในประเทศที่มีวินัยบกพร่อง คนงานทำงานไม่เต็มที่ ทั้งนี้มิใช่แต่รัฐบาลจะเป็นผู้ประกอบการเศรษฐกิจรัฐบาลจึงขาดทุน แม้แต่เอกชนเองก็ตาม ถ้าหากการประกอบเศรษฐกิจนั้นคนงานไม่มีวินัย หรือวินัยบกพร่อง เอกชนนั้นก็จะขาดทุนเช่นเดียวกัน ทางแก้ไขเรื่องวินัยแห่งโรงงานนี้ จึงไม่ใช่อยู่ในเรื่องที่ว่ารัฐบาล หรือเอกชนเป็นเจ้าของ ความจริงอยู่ที่ระเบียบของโรงงาน และการควบคุมของหัวหน้างานอีกประการหนึ่ง ถ้าพิจารณาถึงการประกอบอาชีพทั้งหมดแล้ว จะเห็นได้ว่ารัฐบาลมีแต่กำไร เพราะได้ใช้แรงงานที่สูญสิ้น ไปนั้นให้เป็นประโยชน์ทั้งหมด และจัดประหยัดแรงงานได้ กับทั้งเพิ่มแรงงานได้ด้วยวิธีใช้เครื่องจักรกลอะไรเล่าจะเป็นเหตุให้รัฐบาลเกิดขาดทุน

พระบรมราชวินิจฉัย

รัฐบาลมีกำไร

ถ้ารัฐบาลทำงานมีกำไร ราษฎรจะได้เงินเพิ่มขึ้นนั้น แต่ก็ไม่เห็นว่ามีอะไรมาเป็นของประกันว่าผลที่ทำนั้นจะดี นอกจากความเชื่อว่าจะดีเท่านั้น แต่ถ้าผลนั้นร้าย ราษฎรก็พากันออกตายไปหมด จะมีผู้^๕ที่ไปร่วมอดอยากกับราษฎร ก็คือพวกท่านที่ชำนาญที่คอยชำนวนอำนวยการเท่านั้น การ^๕ที่ทำอะไรนั้นต้องนึกถึงหัวอกทั้งสองฝ่ายว่าจะรู้สึกอย่างไร ถ้าท่านผู้ชำนาญต่าง ๆ ลองไปเป็นข้าราชการชุดดินและ กลับให้ราษฎรมานั่งแทนอำนวยการบ้างจะเห็นว่าลำบาก ไม่น้อย เมื่อตนเกิดอดอยากขึ้นตั้งนั้นแล้วก็จะมีการระส่ำระสายเดือดร้อนโดยแน่นอน ซึ่งถ้าปล่อยไว้ให้ไปทำนา^๕เองแล้วก็คงไม่มีการเดือดร้อนถึงชนที่เกิดชนเป็นแน่

การขาดทุน

การขาดทุนนั้นจะเกิดขึ้นได้ คือตามธรรมดา^๕นั้นถ้า รัฐบาลทำอะไรแล้ว อาจเป็นการเปลืองมาก ความจริง^๕ ช้อนเป็นของที่รูกันอยู่ทั่วไป เพราะคำว่ารัฐบาลนั้น

ข้าราชการผู้ทำการให้รู้สึกว่าจะไม่คล้ายมนุษย์ ไม่สู้กลัว
 เสียหายว่ามีเงินที่ไหลมามิได้ขาดสายถึงจะขาดตกบก-
 พร่องบ้างก็ไม่เป็นไร และมักจะไม่ว่าง เท่ากับเป็น
 ของตัวเอง ตัวอย่างเช่นนี้หาได้มากมาย และถึงแม้ว่า
 รัฐบาลจะจัดระเบียบอย่างดี การเช่นนี้จะไม่มีเลวก็ตาม
 ข้อเสียหายก็อาจมิได้จากการอื่น เช่นความชำนาญและ
 ฝีมือ เพราะสิ่งสำคัญที่สุดในการสร้าง ก็คือฝีมือ (สคิล)
 ของคนงานและความชำนาญของผู้ดูแลงาน การที่จะ
 เพาะฝีมือให้เกิดขึ้นโดยทันทีย่อมไม่ได้ย่อมต้องการเวลา
 หักอีกเป็นเวลาตามสมควร และต้องการความชำนาญ
 ประกอบการที่ไม่มีฝีมือนั้นย่อมใช้ของเสียเร็วถึงแม้รถ
 ยนต์หรือเครื่องจักรไถนาจะเป็นการใช้งานก็จริงแต่การที่
 สอนให้ถนัดชำนาญขึ้นนั้น ก็ต้องการฝีมือมากเหมือนกันหา
 ไม่รถนั้นจะเสียโดยเร็ว อันเป็นการเปลืองโดยใช้เหตุอีก
 อย่างหนึ่งคือตัวอย่างรัสเซียที่เขามักสร้างโรงงานต่างๆ เขา
 เอาคนเข้าไปใส่ไว้เพิ่มเติมมากกว่าความจำเป็นมาก คน
 งานของเขาก็ไม่มีความชำนาญหรือฝีมือ ของที่ทำออก
 จากโรงงานก็ใช้ไม่ได้เสีย ๗๐% ซึ่งหลังจากนั้นก็ต้องพัง

ลงทำใหม่อีก อันเป็นการเปลืองโดยใช่เหตุนอกจากวิธี
 หักกลบลดหนี้ดังกล่าวแล้ว ก็ย่อมจะทำให้เกิดการยกยอด
 มากขึ้นเป็นอันมาก เพราะคนคงมีหนี้ท่วมหัวและต้อง
 การหาเงินใหม่ หาโดยทางตรงไม่ได้ก็ต้องหาโดยทางอ้อม
 ความลำบากต้องถูกลงโทษเช่นเชียว ก็จะมีมิได้ขาด นอก
 จากนี้ การช่วยให้พวกกันเข้าทำงานในตำแหน่งที่สบายๆ
 ก็ย่อมจะต้องเกิดมีขึ้นอีกและการที่เรียกว่าเรดเท็ปช่วยคน
 อะไรเหล่านั้นก็จะมีเพิ่มทวีขึ้น การเสียหายขาดทุนในการ
 ที่รัฐบาลกระทำการเศรษฐกิจเองนั้น มีความจริงอย่าง
 ชัดเจน ดังเหตุที่กล่าวมาแล้วคือการเปลืองโดยใช่เหตุ
 ประการหนึ่ง การเรดเท็ปหนึ่ง การจัดหาคนมีฝีมือดี
 หรือชำนาญไม่ได้ดีหนึ่ง ประเทศรัสเซียซึ่งมีผู้ชำนาญ
 ในเชิงการเศรษฐกิจนั้นเมื่อรัฐบาลจัดการเศรษฐกิจเอง
 แล้วก็ยังขาดทุนปีหนึ่ง ดังเห็นได้ในคำพูดของเซอร์ชิน-
 สเกกี ซึ่งเคยเป็นสมานายกของสภาบำรุงเศรษฐกิจได้พูด
 ในที่ประชุมของสภาว่าเมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน ค.ศ. ๑๙๒๒
 ดังปรากฏอยู่ในหนังสือเรื่องแอนอีโคโนมิกซิสตอรีออฟ-
 โซเวียตรัสเซีย เล่ม ๒ หน้า ๓๒๓ ถึง ๓๓๒ว่า “รัสเซีย

้นเวลานี้ยังกินอย่างเปลืองที่สุดใช้เงินหลายร้อยล้าน
 ูเบิลไปในทางไม่เป็นประโยชน์การงานทุกอย่างเดินเป็น
 อย่างออฟฟิศรัฐบาลการค้าทุกอย่างที่รัฐบาลทำก็มีข้า-
 ราชการทำเกินจำนวนต้องการตั้ง ๑๐๐๐ เศษ ไปทั่วทุก
 แห่งการเงินที่ทุก ๆ ออฟฟิศเพิ่มพิเศษก็มากมายก่ายกอง
 การที่ต้องเปลืองไปเหล่านั้นนี้ ก็สำหรับแต่ในเมือง
 ใหญ่ ๆ เท่านั้นส่วนประเทศบ้านนอกแล้วอดอยากอาหาร
 ไปไม่ถึงไม่เพียงพอเลยการใช้จ่ายที่เปลืองดังนี้ทำให้ราคา
 ของสูงขึ้นอย่างมากมายเกินคาดหมายเสมือนพนักงาน ก็
 ต้องเพิ่มมิได้ขาด ตัวอย่างเช่น โรงงานเหล็กกล้า
 (สติลทรีต) ซึ่งปรากฏว่าการเงินผิดเคืองที่สุดแต่ถึง
 กระนั้นคนงานเช่นเสมือนพนักงานก็เพิ่มขึ้นจากจำนวน
 ๒๕๐ ถึง ๕๐๐ แล้วเงินเดือนก็ต้องเสียมากมายขึ้น

ข้าราชการที่ทำการติดต่อกับคณะกรรมการร่างโครง
 การใหม่มีจำนวน ๔๐๐,๐๐๐ คน สหกรณ์ต่าง ๆ ก็มี
 เสมียนพนักงานเกินตัวไปเสียหมดสิ้น การใช้ถ่านใช้
 น้ำมัน และของดิบต่าง ๆ ก็เปลืองอย่างน่ากลัว” ดังนี้
 เป็นต้น ซึ่งย่อมแสดงให้เห็นว่าถ้ารัฐบาลเราเริ่มทำบ้าง

ก็คงไม่พ้นการหมดเปลืองดังที่วาน^{๕๗}เป็นแน่ และเมื่อ
 เปลืองเข้า การขาดทุนก็ย่อมจะหนีไม่พ้น การขาดทุน
 ของรัสเซียในการที่รัฐบาลทำเศรษฐกิจนี้ สตาลินเอง
 กล่าวไว้ว่าเป็นเช่นนั้น (ดูในแอนอีโคโนมิคิสตอริออฟ-
 โซเวียตรัสเซียหน้า ๒๓๔) ดังคำว่า “เวลานี้ผู้ร้ายกำลัง
 เข้าปล้นรัฐบาล ผู้ร้ายเหล่านี้เป็นผู้ร้ายใจเย็นเห็นแต่
 สนุกเป็นใหญ่ชะโมอะไรได้ก็ชะโมเอา มีจำนวนนับพัน
 แต่คนเช่นนี้แทนที่จะถูกเรียกว่าเป็นพวกโจร คนกลับ
 เห็นว่าเป็นพวกเก^{๕๘}” ดังน^{๕๙}เป็นต้น ซึ่งก็เห็นได้ว่ารัฐบาล
 ที่ทำการค้าขายนั้น ก็คงไม่พ้นข้อเสียหายหมดเปลืองอัน
 เกี่ยวด้วยเจ้าหน้าที่ช่วยเลี้ยงคน ไม่พยายามให้มีคุณภาพ
 มีแต่การเปลืองโดยเปล่าประโยชน์ทั้งสิ้นนี้แหละเป็นทาง
 ขาดทุนที่จะพึงมาถึงละก็เมื่อมีการขาดทุนแล้วรัฐบาลไม่
 ซ้ำก็ต้องเที่ยวกดขี่คนโดยชนภาษี^{๖๐}เป็นสิ่งที่ของ ซึ่งผู้เขียน
 โครงการก็ได้กล่าวแล้ว เก็บภาษี^{๖๑}เป็นสิ่งที่ของ เช่นข้าว
 ปลา ดังนั้นก็เท่ากับเป็นการริบทางอ้อม แล้วความ
 สันติสุขจะเกิดมาได้อย่างไร ข้าพเจ้าแลไม่เห็น อย่าวว่า
 แต่เราเลย แม้แต่รัสเซียซึ่งเป็นบรมครูของการเศรษฐกิจ
 แบบนี้ก็ยังเป็นดังน^{๖๒}ได้เราหรือจะพ้นไปได้

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

แผนเศรษฐกิจแห่งชาติ

เพื่อที่จะประกอบเศรษฐกิจ จะได้ดำเนินไปโดย
เรียบร้อยและได้ผลดี รัฐบาลก็จำต้องวางแผนเศรษฐกิจ
แห่งชาติ การวางแผนเศรษฐกิจแห่งชาตินี้ ก็ต้องคํานว
นและสืบสวนเป็นลำดับดังต่อไปนี้

ความเป็นอยู่ของอารยะประเทศ /

๑. จำต้องคํานวณและสืบสวนว่า บัจจุบันแห่งการ
ดำรงชีวิตตามความต้องการของราษฎรนั้นมีอะไรบ้าง
และจะต้องคํานวณเท่าใด จึงจะพอเพียงแก่ความสุข
สมบูรณ์ของราษฎรตามสมควรแก่ความเจริญ ไม่ใช่
คํานวณอย่างการเร้นแค้นเช่น อาหารก็ต้องคิดถึงจำนวน
ข้าว เนื้อสัตว์ เกลือ ผัก ผลไม้ น้ำตาล ฯลฯ ซึ่ง
บุคคลธรรมดาไม่ยากจนจะต้องมีรับประทานเครื่องนุ่งห่ม
ก็ต้องคิดถึง จำนวนผ้าและแพร ซึ่งบุคคลธรรมดา
ที่ไม่ยากจนจะต้องมี เช่น หมวก เสื้อ กางเกง ถุงเท้า
รองเท้า ฯลฯ เหล่านี้ ในเรื่องสถานที่ก็ต้องคิดว่าใน
ครอบครัวหนึ่ง มีบ้านอยู่หลังหนึ่ง บ้านนั้นไม่ใช่กระ

ท่อมหรือกระท่อม จะต้องเป็นบ้านที่บุคคลธรรมดาอยู่ได้ ด้วยความผาสุก และทนทานได้นานเช่น ตึก เป็นต้น ต้องคิดถึงการเปลี่ยนกระท่อมหรือโรงนา ซึ่งเหมือนกับ คนป่าในอาฟริกาในเวลานี้ มาเป็นตึกกรมมีสภาพเท่า เทียมอารยะประเทศในการคมนาคมนั้นแล้วก็ต้องคิดถึง ทางคมนาคมทางบกกว่า จะต้องสร้างรถไฟ ถนนหนทาง อันเชื่อมทุก ๆ ตำบลในพระราชอาณาจักรให้ทั่วถึงกัน สร้างคลองหรือถ้าเป็นการคมนาคมทางน้ำ และการคมนาคมทางอากาศ ตลอดจนขบวนยานที่ราษฎรในครอบ ครวหนึ่งหรือสหกรณ์หนึ่ง ๆ ควรจะมีควรรใช้ เช่น รถยนต์ เหล่านี้ต้องเทียบกับสภาพของคนไทย ซึ่งจะมีสิ่งเหล่านี้ เท่าเทียมกับคนที่อยู่ในประเทศที่เจริญแล้ว

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

๑. เมื่อคำนวณและสืบสวน ดังกล่าวในข้างต้นแล้วก็ จำต้องคำนวณและสอบสวนต่อไปว่า สิ่งเหล่านี้ถ้าจะ ทำขึ้นต้องอาศัยที่ดิน แรงงาน เงินทุน เป็นจำนวน เท่าใด ซึ่งการปลูกข้าวจะเพียงพอแก่ผลเมือง ๑๑ ล้าน ไร่ประทาน เช่นสมมติจะต้องการข้าวสาร ๒๕๓๑ ล้าน

กิโลกรัม จะต้องอาศัยที่นา ๑๕ ล้านไร่ และจะต้อง
 อาศัยแรงงานตามวิธีต่าง ๆ สุดแต่การทำนาจะใช้แรงคน
 กับสัตว์พาหนะ หรือจะใช้แรงคนกับเครื่องจักรกล เช่น
 การไถตามธรรมดาจะไถวันละครึ่งไร่ ในการไถก็สิ้นแรง
 ๓๐ ล้านแรง แต่ถ้าใช้เครื่องจักรกล ซึ่งเครื่องไถนา
 เครื่องหนึ่งไถได้วันละ ๔๐ ไร่ ซึ่งต้องการคนขับคนหนึ่ง
 และผู้ช่วยคนหนึ่งแล้ว แรงงานของคนก็จะต้องใช้เพียง
 ๗๕๐,๐๐๐ แรงเท่านั้น ทว่าแรงงานได้หลายเท่า

สมมุติว่า การคราดและหว่าน ถ้าใช้แรงคนก็ต้อง
 สิ้น ๑๕ ล้านแรง แต่ถ้าใช้เครื่องจักรกล ก็ต้องใช้เพียง
 ๗๕๐,๐๐๐ แรง (เทียบตามข้างต้น)

การเกี่ยว ถ้าใช้แรงคนก็ต้องสิ้น ๓๐ ล้านแรงแต่
 ถ้าเครื่องจักรกลนำมาใช้ได้โดยปรับที่นาให้ ไข่น้ำออก
 ได้ ซึ่งเครื่องจักรกลเกี่ยวและใช้การได้แล้วก็ต้องใช้แรง
 คนเพียง ๗๕๐,๐๐๐ แรง

การลากเข็นจากที่นามายังโรงนา ถ้าใช้แรงคนก็ต้อง
 สิ้น ๓๐ ล้านแรง แต่ถ้าใช้เครื่องจักรกลก็ต้องใช้แรง
 คนเพียง ๗๕๐,๐๐๐ แรง

ตั้งขึ้น รวมแรงงานที่จะต้องใช้จ่ายอาจเป็นเช่นนี้

๕ เครื่องจักรกลท่อนแรงงาน

ก. ถ้าใช้แรงคนผสมกับแรงสัตว์พาหนะเท่านั้นสิ้น
แรงงาน ๕๐ ล้านแรง

ข. ถ้าใช้เครื่องจักรกลไถในการไถ คราด หว่าน
ลากขน ส่วนการเก็บเกี่ยวใช้แรงคน เมื่อเครื่องจักร
กลท่อนแรงงานยังนำมาใช้ไม่ได้ ก็จะต้องสิ้นแรง งาน
๓๒,๒๕๐,๐๐๐ แรง

ค. ถ้าใช้เครื่องจักรกลทั้งหมด ก็จะใช้แรงคนเพียง
๓ ล้านแรงเท่านั้น และเงินทุนที่จะต้องใช้จ่ายต่างกันเช่น
ถ้าใช้เครื่องจักรกลก็ต้องหาซื้อเครื่องจักรกล และน้ำมัน
สมมติว่าเนื้อที่นา ๑๕ ล้านไร่ ใช้เครื่องไถ ๕๐๐ เครื่อง
เครื่องละ ๓๐๐๐ บาท ตั้งเงินทุนที่จะใช้เครื่องไถก็คงเป็น
เงิน ๑๕ ล้านบาท ซึ่งรัฐบาลอาจผ่อนส่งเงินเป็นงวด ๆ
ได้ และหาทุนในการซื้อน้ำมันหรือตั้งโรงกลั่นกลองชุด
หาน้ำมันหรือเชื้อเพลิงอื่น ๆ

เมื่อทราบจากคำนวณดังกล่าวข้างต้นแล้วก็ต้องคํานวณและสืบสวนที่ดิน แรงงาน เงินทุนของรัฐบาลที่มี

อยู่ในเวลานี้ และที่จะมีขึ้น เพื่อทราบกำลังแห่งการที่จะประกอบเศรษฐกิจ เช่นที่ดินเรามี ๓๒๐ ล้านไร่เศษ เป็นที่นาแล้ว ๑๘ ล้านไร่ เป็นที่ไร่ที่ป่า ซึ่งจะปลูกพืชผลได้อย่างไร และจัดการทำป่าไม้อย่างไร ในที่ดินซึ่งมีเรื่องอย่างไร ซึ่งเราจะจัดการซุกขึ้นมาใช้ได้ และคำนวณถึงค่าแรงงานเช่น พลเมือง ๑๑ ล้านคนนี้ สมมุติคงเป็นเด็กและคนชราซึ่งทำงานไม่ได้ ๕ ล้านคน คงเป็นคนทำงานได้ ๖ ล้านคน ในวันหนึ่งทำงาน ๘ ชั่วโมง และปีหนึ่งทำงาน ๒๘๐ วัน หยุด ๘๕ วัน คงได้แรงงาน ๑๖๘๐ ล้านวันแรงงาน ในบรรดาแรงงานเหล่านี้ก็จะแยกเป็นแรงงานที่ทำด้วยน้ำพักน้ำแรงเท่าไร แรงงานฝีมือเท่าไร แรงงานวิชาพิเศษ เช่นนายช่าง แพทย์ ครู เท่าใด แรงงานในการควบคุม เช่นหัวหน้างาน และข้าราชการฝ่ายปกครองเท่าใด และจะต้องคำนวณถึงเงินที่รัฐบาลจะจัดให้มีได้ เช่น การกู้เงินภายใน การร่วมมือกับผู้มั่งมี การเก็บภาษีทางอ้อมอันไม่เป็นการเดือดร้อนแก่ราษฎร

เมื่อเราคำนวณได้ตั้งนี้แล้วก็ทราบได้ว่าเรามีที่ดิน
แรงงานเหลืออยู่เท่าใด เราขาดทุนเท่าใด และเราจะจัด
ให้ที่ดินนั้นเป็นประโยชน์อย่างไร และแบ่งเศรษฐกิจ
ออกเป็นสหกรณ์อย่างไรและในที่สุดก็ประมาณได้ว่า การ
ที่ราษฎร ได้ถึงซึ่งความสมบูรณ์นั้นเราจะต้องอาศัยเวลา
เท่าใด ในปีหนึ่งเราประมาณว่าจะทำได้อย่างไร

เริ่มใช้เป็นส่วน

ในที่สุดก็จะทราบได้ว่า เราจะเริ่มใช้แผนเศรษฐกิจ
แห่งชาติในท้องที่ใดก่อน และเริ่มการเศรษฐกิจใดก่อน
เช่นนี้ เป็นลำดับไปจนทั่วพระราชอาณาจักร

อบรมผู้ชำนาญ

การทำอะไรเมื่อไม่คำนวณกำลังให้ดีแล้ว การนั้น
จะสำเร็จได้ยาก และเมื่อเราทราบว่า เราขาดกำลังอัน
ใด เราก็ควรรหากำลังอันนั้น เช่นเราขาดผู้ชำนาญการ
พิเศษ เราก็ต้องจ้างชาวต่างประเทศ ซึ่งเป็นผู้ชำนาญ
การพิเศษมาใช้ไปพลางก่อน และอบรมคนของเราซึ่งจะ
ต้องวางแผนการณอบรมไว้ด้วย

พระบรมราชวินิจฉัย

แผนเศรษฐกิจแห่งชาติ

การวางแผนที่กำหนดมานี้ไม่เป็นผิดอันใด น่าจะลองสำรวจดู การสำรวจดูนี้ย่อมจะต้องทำให้ละเอียดถี่ถ้วนต้องตามหลักการจึงจะควร หาไม่ผลที่จะไม่ดีพอที่จะไปใช้ในการติดต่อไปภายหน้า การที่วางกันกระทำมาดังนี้ ไม่มีข้อขัดข้องอะไรควรจะทำให้ ข้อสำคัญอย่าลืมนี้ว่า คนเรานั้นการกิน การต้องการ และการอื่น ๆ ย่อมต่างกันทั้งนี้ ถ้าสำรวจที่แห่งหนึ่ง แล้วอย่าตกลงใจทันทีว่าที่อื่นก็คงเป็นเหมือนกัน

นายปรีดี พนมยงค์เสนอ

ผลสำเร็จอันเกี่ยวแก่หลัก ๖ ประการ

การที่รัฐบาลจัดการประกอบเศรษฐกิจเสียเอง โดยการแบ่งเศรษฐกิจออกเป็นสหกรณ์นั้น ย่อมทำให้วัตถุที่ประสงค์อื่น ๆ ของคณะราษฎรได้สำเร็จได้อย่างดี ยิ่งกว่าปล่อยให้เศรษฐกิจให้เอกชนต่างคนต่างทำ ดังจะเห็นได้ตามที่แจ้งต่อไปนี้

ก. เอกราชทางศาล ในการที่จะจัดทำประมวลกฎหมายให้ครบถ้วนตามที่รัฐบาลได้แถลงนโยบายไว้ นั้น ในข้อนี้ ไม่จำเป็นต้องกล่าว เพราะเหตุว่าการร่างในขณะที่เขียนคำชี้แจงอยู่ ได้จบจนเสร็จอยู่แล้ว

พระบรมราชวินิจฉัย

ผลสำเร็จอันเกี่ยวแก่หลัก ๖ ประการ

เอกราชทางศาล ข้อนี้ไม่เกี่ยว ถึงแม้ไม่มีโครงการเศรษฐกิจ เราก็อาจสามารถมีเอกราชทางศาลได้อย่างดี

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

ข. เอกราชในทางเศรษฐกิจ

เมื่อเราจัดทำสิ่งที่จะอุปโภคบริโภค และสิ่งจำเป็นแห่งการดำรงชีวิตได้เองและรัฐบาลควบคุมการกตราคาหรือขึ้นราคา โดยที่เอกชนได้ทำเล่นตามชอบเวลานั้นแล้ว เราย่อมเป็นเอกราชไม่ ต้องถูกบีบคั้นหรือกดขี่จากผู้อื่นในทางเศรษฐกิจ ตราบใดที่เอกชนยังต่างคนต่างทำ

อยู่แล้ว ครอบงำเราจะสละจากแอกแห่งความกตัญญู
ทางเศรษฐกิจไม่ได้

พระบรมราชวินิจฉัย

เอกราชทางเศรษฐกิจ

การที่เราจะสลัดจากแอกแห่งความกตัญญูในทาง
เศรษฐกิจนั้นจะทำให้ยาก เพราะถ้าเราจะสลัดหลุดเรา
จะต้องเป็นเจ้าของตลาดที่ใหญ่ที่คนทั่วโลก ต้องการยอม
ฟังเสียงเรา การที่เราจะเป็นเจ้าของตลาดที่ใหญ่ได้นั้น
เราจะต้องมีสินค้าที่คนต้องการอยู่ในมือเรามาก ซึ่งคน
อื่นจะต้องผ่อนตามราคาของเรา หากไม่ถ้าเราไม่ขายให้
เขาก็จะต้องได้รับความลำบาก เมืองเรายังเล็กนักที่จะ
สามารถยึดตำแหน่งนี้ได้ ไม่ใช่อย่างรัสเซียที่ใหญ่โต
มีทางที่จะทำสินค้าเป็นเจ้าของตลาดใหญ่ ๆ ได้ ข้อนี้เป็น
ข้อหนึ่งแน่ ๆ ที่เราขอบรัสเซียไม่ได้ เราจะผ่อนอย่างเขา
ไม่ได้เพราะของเรามีอยู่ถึงแม้จะได้จัดการอย่างดีที่สุด ก็
ยังมีอาจที่จะเป็นผู้วางราคาเล่นตามใจได้ถนัดเรากงยัง
จะต้องอนุโลมไปกับเขาเป็นแน่ อย่างดีก็พอทำได้ให้เรามี

เสียงในเรื่องวางราคาของดีชิ้นเท่านั้นอีกประการหนึ่งการ
 ค้ากับภายนอกนั้นอย่างไรเสียเราก็คงยังต้องการทำอยู่ทั้ง
 ซื่อทั้งขาย ข้าพเจ้าไม่เชื่อเลยว่าประเทศเราจะอยู่ได้เฉยๆ
 โดยไม่ต้องค้าขายกับใคร เมื่อเป็นเช่นนี้ ราคาในโลก
 เขามีอยู่อย่างไร เราก็คงยังต้องกีดกันซื้อขายอยู่อย่างเดิม
 เพราะฉะนั้นการที่เราจะเป็นเอกราชในทางเศรษฐกิจนั้น
 คงจะยังไม่ได้นแน่ผู้เขียนได้กล่าวในตอนหนึ่งว่า จะยอมให้
 คนหากินตามอิสระได้บ้างแต่คำพูดอันนี้ย่อมขัดความใน
 เรื่องเอกราชในทางเศรษฐกิจ ผู้เขียนกล่าวว่ารัฐบาลจะ
 สามารถกตรราคา วางราคาเองตามชอบใจภายในประเทศ
 ถ้ารัฐบาลทำดังนี้จริง ๆ การค้าขายทางอิสระก็คงจะ
 มีไม่ได้ เพราะรัฐบาลจะกตรราคาวางราคาเท่าใดก็ได้ ถ้า
 วางราคาเสียต่ำเกินไป พวกที่ทำการค้าขายอิสระก็คงล้ม
 ไปตามๆ กันนอกจากนี้ย่อมเป็นเครื่องชี้ให้เห็นชัดด้วย
 ว่าตามโครงการนี้ รัฐบาลได้คิดจะบีบคั้นมิให้ใครทำ
 มาหากินเป็นอิสระได้จริง ๆ อีกประการหนึ่งผู้ขายของ
 ทางต่างประเทศที่ใหญ่ๆ เขาอาจเตรียมนำของมาทิ้งไว้
 มากๆแล้วกตรราคาลงแข่งกับราคาของรัฐบาลก็ได้ซึ่งยอม

จะทำให้การวางราคาที่รัฐบาลจะกำหนดเท่านั้นเกินไปได้
ยาก ดังนั้นการเอกราชในทางเศรษฐกิจก็คงจะยังมีไม่ได้

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

เอกราชในทางการเมือง

เมื่อบ้านเมืองของเรามีสิ่งอุปโภคบริโภค บ้างจ่าย
แห่งการดำรงชีวิตพร้อมบริบูรณ์ เรามีอาวุธในการป้องกัน
กันประเทศได้เพียงพอ และเรากำลังการศึกษาได้ด้วย
มีแรงงานที่จะจัดให้ครอบครัวมั่งคั่ง และจัดบำรุงอนา-
มัยของราษฎร โดยอาศัยวิธีที่รัฐบาลจัดการเศรษฐกิจ
เสียเอง อันเปิดช่องทางความสะดวกแก่การบำรุงอื่น ๆ
แล้ว จะมีประเทศใดเข้ามาราวี เวลานี้มีแต่พวกกันบ่น
กลัวฝรั่ง ไม่กล้าทำอะไรลงไป ก็เมื่อเราจะจัดบ้านเมือง
ของเราตามความเอกราชของเรามีอยู่ เรายุติสัญญา
และข้อตกลงกับเขา เราไม่เบียดเบียนหรือกีดกันอาชีพ
ของเรามีอยู่ในสยามเวลานี้เรายังคงแลกเปลี่ยนสินค้า
กับเขา คือซื้อสินค้าของเขาในประเทศที่ทำเองไม่ได้
เช่นเครื่องจักรกลเราซื้อเขามากขึ้น แทนที่จะซื้ออาหาร
จากเขาซึ่งเราทำของเราเองได้ตั้งนับ้าง ต่างประเทศใด

เขาจะมาข่มเหงเรา ถ้าเรามัวกลัวฝรั่งว่าเขาจะมาข่มเหงเรา ในทางที่ผิดแม่เราจะเป็นฝ่ายที่ทำถูกเช่นนี้แล้ว เราก็ออย่าทำอะไรเสียดีกว่า แม้แต่การเปลี่ยนแปลงการปกครอง คราวนี้ ในชั้นแรกเรามีกลัวฝรั่งว่าเขาจะมาข่มเหง อันใด ฝรั่งเขาเป็นสมาชิกสันนิบาตชาติ จริงอยู่แม่จะมี ผู้ถูกสันนิบาตชาติว่า ทำอะไรไม่ได้จริงจัง แต่ก็ยังเป็น เครื่องที่ยับยั้งการกดขี่ข่มเหงโดยไม่เป็นธรรม ไม่ได้มาก ก็น้อยซึ่งผิดกว่าในครั้งก่อน ขอให้ดูการพิจารณาระหว่าง บริษัทน้ำมันอังกฤษกับประเทศเปอร์เซียซึ่งเปอร์เซียก็มี อาณาเขตต์และพลเมืองใกล้เคียงกับเรา ความเจริญในทาง การศึกษา ส่วนมากของพลเมืองก็ไว้เรียกกันกับเรา แต่ทำไมเมื่อประเทศเปอร์เซียถอนสัมปทานของบริษัทอง - ฤษ อังกฤษก็ไม่จู้โจมมาข่มเหง ข้าพเจ้าคิดว่า เขาคง มีธรรมะพอจึงนำเรื่องขึ้นกล่าวในสันนิบาตชาติแทนที่จะ ยกกองทัพไปรบ เมื่อเราไม่ต้องการข่มเหงเบียดเบียน ชาวต่างประเทศ เราต้องการบำรุงประเทศเรา เหตุไฉน เขาจะมากดขี่ข่มเหงเรา

พระบรมราชวินิจฉัย

เอกราชในทางการเมือง

ถ้าเราดำเนินวิธีการเศรษฐกิจแบบนี้แล้ว คงเป็นเอกราชในทางการเมืองอาจจะมีไม่ได้เพราะในขั้นต้นเรายอมทราบดีแล้วว่า การดำเนินการตามโครงการนั้นนี้เป็นวิธีการดังที่ประเทศรัสเซียทำเนิ่นอยู่ ประเทศอื่น ๆ ทั่วโลกรวมทั้งเพื่อนบ้านของเราเขาเห็นว่าวิธีดำเนินการดังที่ประเทศรัสเซียนี้เป็นภัยแก่สันติสุขของพวกเขา วิธีดำเนินการดำเนินนี้อาจไม่เรียกว่าคอมมิวนิสต์ก็ได้ แต่ความจริงมันมีอยู่ว่ารัสเซียใช้อยู่ ก็เมื่อโลกเขาว่าคอมมิวนิสต์พยายามบังคับให้คนมาเป็นทาส และเราก็เอาอย่างเขาหมดทุกอย่างดังนั้นแล้ว เขาจะนึกหรือว่าเรานั้นไม่ควรจะรังเกียจ ตามความจริงแล้ว ถ้าเขารังเกียจรัสเซียเพราะทำเช่นนั้น ถ้าเราทำบ้าง เขาก็คงรังเกียจเหมือนกัน เพราะประการหนึ่งเราจะเป็นจุดศูนย์กลาง สำหรับคอยช่วยป้อนให้เมืองขึ้นของเขาที่เป็นเพื่อนบ้านของเรา เกิดระส่ำระสายขึ้น เพราะวิธีนี้เขาจะนั่งนิ่งอยู่ไม่ได้ เขาอาจไม่ยกทัพมารบเราหรืออะไรเช่นนั้น แต่ทางที่เขาจะทำ

ได้ดีที่สุดที่สุคนธ์คือ เขาจะขอเข้ามายืมคสิ่งของของเรา
 ไว้เป็นประกันจำนวนเงินที่เขาให้ยืมมา การกระทำดังนี้
 ได้กล่าวแล้วข้างต้นว่า เขาทำได้อย่างดี สันนิบาตชาติ
 จะติเตียนเขาไม่ได้ เพราะเมื่อเจ้าหนี้ไม่ไวใจลูกหนี้
 แล้วก็อาจพยายามรักษาผลประโยชน์ของตนได้ การที่
 เราจะมีเงินซื้อของจากเขานั้น เขาก็คงอยากขายเสมอ
 แต่การขายนั้นก็คงไม่เกี่ยวกับการที่เขาจะมาคุมทวงหนี้
 เพราะถ้าเขารู้สึกว่าวิธีการของเขาจะทำให้เงินของเขาสูญ
 ไปเปล่า ๆ แล้ว เขาก็นิ่งเฉยอยู่ไม่ได้ ดังนั้นการที่จะทำ
 อะไรลงไปแล้วคุยว่าไม่กลัวฝรั่งและไม่กลัวใคร ๆ นั้น
 เปรียบเหมือนเราไม่ส่งกระจุกงูเงาเสียก่อนว่า เรามี
 รูปร่าง ฐานะเป็นอย่างไร อย่าลืมนิทานสุภชาติเรื่อง
 อีงอ่างที่พยายามขยายตัวแข่งกับวัว ซึ่งในที่สุดก็ต้อง
 แยกตาย การที่เราจะดำเนินการงานตามโครงการอันนี้
 นั้นถึงแม้เราจะญาติดีกับคนต่างประเทศ ไม่เบียดเบียน
 เขาเลยก็ดี ความยุ่งยากกระส่ำระสายที่จะทำให้เขาเกิด
 ความไม่ไว้วางใจก็อาจเกิดขึ้นได้ ครั้นการเปลี่ยนแปลง
 การปกครองนั้น เราทำการได้โดยเรียบร้อยไม่มีใคร

เลือกตกยางออกและตลอดมาผู้ที่ควบคุมกิจการรัฐบาล
 ก็ยังมีผู้ที่ชาวต่างประเทศเชื่อถือบังคับการอยู่ ฉะนั้น
 จึงยังไม่มีอะไรเกิดขึ้น ถ้าทดลองให้พวกผู้เขียนบังคับ
 การมาโดยอิสระตั้งแต่ต้นมา และบ้านเมืองเกิดระส่ำ-
 ระสายมีการฆ่าฟันกันขึ้น หรือประกาศโครงการออกไป
 ไปดั่งๆ ให้เขาเห็นแล้ว อย่าได้นึกเลยว่าเขาจะนิ่งอยู่
 เฉยๆ เพราะอย่างน้อยถึงแม้เขาจะยังไม่ยกกองทหาร
 ใหญ่โต เข้ามายึดเมืองเรา เขาก็คงจัดให้มีทหารของเข
 มาดูแลคนของเขาที่สถานทูต ตั้งที่เป็นอยู่ในประเทศจีน
 เปอร์เซีย อาฟริกานิสถาน และบรรดาเมืองอื่นๆ ที่เขา
 ไว้วางใจไม่ได้เราจะอยากให้มีทหารต่างประเทศเข้ามาตั้ง
 รักษาสถานทูตของเขาอย่างนั้นหรือ คนไทยจะไม่เจ็บใจ
 ละหรือที่เห็นทหารต่างประเทศเข้ามาตั้งรักษาสถานทูต
 ของเขาอย่างนั้นหรือ เพราะเขาหมดความเชื่อถือในตัว
 เราผู้เขียนยังคงอยากถามอีกว่ากับต้นบ้านเมืองเรียบร้อย
 จะประกาศใช้ โครงการจะทำให้เกิดระส่ำระสายอย่างไร
 ขอตอบได้ว่าเมื่อรัฐได้เริ่มงานนี้แล้ว และเมื่อราษฎรรู้รส
 แล้วว่าการเป็นข้าราชการได้รับเงินเดือนปนกระตาศนั้น

เป็นอย่างไรบ้าง ราษฎรที่เป็นข้าราชการก็จะเริ่มต้น
 ด้วยการไปขอรับจ้างชาวต่างประเทศเพราะชาวต่างประ
 เทศเขาจ่ายเงินเดือนจริงให้ เมื่อรัฐบาลรู้ตั้งนั้นก็งอด
 โกรธไม่ได้ คงจะต้องหาวิธีป้องกันหรือบังคับทางอ้อม
 มิให้กลายเป็นเช่นนั้นราษฎรก็จะถูกกดขี่มากขึ้น เมื่อ
 ราษฎรลำบากมากขึ้นก็คงอยากหนีไปอยู่กับชาวต่างประ
 เทศ เสียเช่นนี้ ณ บัดนี้ก็มิอยู่แล้วนอกจากนี้ราษฎรที่
 อยู่ชายแดนที่เห็นว่าราษฎรที่ขึ้นอยู่แก่ชาวต่างประเทศ
 นั้นเขามีเสรีภาพดีกว่า ก็อาจพากันไปพึ่งโพธิสมภาร
 ชาวต่างประเทศก็อาจเป็นได้เพราะอยู่ทางนี้ต้องเป็นทาส
 ยิ่งกว่าเสียอีก เมืองไทยเรานั้นเมื่อครั้งยังเป็นสมบูรณา
 ญาสิทธิราชอยู่ราษฎรก็ไม่เคยถูกตัดเสรีภาพถึงเพียงนี้
 ใครจะทำมาหากินอย่างไรในทางที่ชอบด้วยกฎหมายไม่มี
 ใครห้าม นอกจากนั้นพระเจ้าแผ่นดินของไทยยังสั่ง
 ให้เลิกทาส แต่มาบัดนี้อำนาจสูงสุดตกอยู่กับราษฎรแล้ว
 แทนที่จะมีเสรีภาพมากขึ้น พวกท่านที่ชำนาญต่าง ๆ
 กลับตัดเสรีภาพของเขามากขึ้นเสียกว่าเดิมอีก และตัด
 สิทธิไม่ให้ราษฎรทำนาตัดสิทธิไม่ให้ราษฎรทำการอาชีพ

ตามลำพังโดยสะดวก และห้ามไม่ให้จับจองที่ดินโดยง่าย
 สิทธิเหล่านี้ล้วนเป็นมรดกตกลงมาแต่โบราณกาล มา
 บัดนี้ราษฎรกลับกลายเป็นทาสไปอีก เพราะโครงการ
 เศรษฐกิจอันนี้ แต่ไม่ใช่ทาสของคนธรรมดาเป็นรัฐทาส
 ซึ่งพระเจ้าแผ่นดินทรงสมบูรณาญาสิทธิก็ไม่ต้องทรงทำความ
 เตือตร้อน ซึ่งมีดังนี้ จะไม่ให้ราษฎรอพยพหนีอย่างไร
 ความระส่ำระสาย ก็จะต้องเกิดมีขึ้น เมื่อเกิดความระส่ำ
 ระสายขึ้น การก็จะเดินไปไม่สำเร็จเจ้าหน้าที่เขาเริ่ม
 มายึดทรัพย์ ความเป็นเอกราชทางการเมืองก็คงเสียไป
 หรือถึงแม้การจะสำเร็จเพื่อนบ้านที่เขากลัวไฟจะไปลุกลงใน
 บ้านของเขาบ้าง เขาอาจจะเข้ามาช่วยดับไฟก็ได้ เขา
 อ้างได้ดีในข้อนี้ เพราะเป็นการป้องกันมิให้ไฟไหม้บ้าน
 ของเขา ใครจะไปคัดค้านอันใดเล่า นอกจากนั้นการที่
 เราจะไปหาความเห็นใจความเอ็นดูช่วยเหลือจากสันนิ-
 บาตชาติ ในโอกาสที่เรากลายเป็นสิ่งที่เขารังเกียจแล้ว
 ดังนี้ เห็นจะหาความช่วยเหลือได้น้อยสักหน่อยละ
 กระมัง

นายปรีดี พนมยงค์เสนอ

การรักษาความสงบเรียบร้อยภายใน

ข้าพเจ้าเคยแสดงปาฐกถาที่สามัคยาจารย์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๑ ว่า เหตุแห่งการที่บุคคลกระทำผิดอาญานั้นมีอยู่ ๒ ประการคือ

๑. เหตุอันเกี่ยวแก่สันดานของผู้กระทำผิดนั่นเอง
๒. เหตุอันเนื่องจากการเศรษฐกิจ เช่น ลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้น เหล่านี้ ก็เมื่อรัฐบาลได้ให้ราษฎรได้มีความสุขสมบูรณ์ มีอาหารกิน มีเครื่องนุ่งห่ม มีสถานที่อยู่ ฯลฯ แล้วใจในการประทุษร้ายต่อกันอันเนื่องจากการเศรษฐกิจ ก็ยังมีอยู่เล่า เหตุแห่งการกระทำผิดทางอาญาจะคงเหลืออยู่ แต่เหตุอันเนื่องแต่สันดานของผู้กระทำผิดซึ่งจะต้องคิดแก้ไข โดยอบรมและสั่งสอนตัดนิสัย และเมื่อผู้อบรม ผู้สั่งสอน ผู้ตัดนิสัย ได้มีความสุขสมบูรณ์ในทางเศรษฐกิจแล้ว ในการอบรมสั่งสอนตัดนิสัยจะได้ผลดียิ่งขึ้น

พระบรมราชวินิจฉัย

การรักษาความสงบเรียบร้อยภายใน

ในข้อที่ข้าพเจ้าสงสัยว่า ถ้ารัฐบาลดำเนินโครงการเศรษฐกิจตามแผนนี้แล้วน่าจะจะทำให้มีความสงบภายในไม่ได้ดีนัก เนื่องจากวิธีหักกลบลบหนี้ตัวเองที่ทำให้การเป็นไปดังนั้นไม่ได้ เพราะราษฎรคงจะพากันเป็นหนี้รัฐบาลมากขึ้น เนื่องจากราษฎรมากขึ้น เนื่องจากราษฎรมีหนี้ท่วมหัวมากขึ้นและไม่มีหนทางใด นอกจากเป็นหนี้เท่านั้นเสมอไปแล้วก็อาจจะลักของ ๆ รัฐบาลและของซึ่งกันและกันได้ และถ้าเกิดการขโมยกันขึ้นแล้วก็หวังอยู่อย่างเดียวว่ารัฐบาลไม่ใช้วิธีปราบปรามอย่างที่ทำในประเทศรัสเซีย ซึ่งอาจลงโทษผู้ลักของหลวงได้ด้วยประหารชีวิตหรือการเนรเทศให้ไปอดตาย

นายปรีดี พนมยงค์เสนอ

การเศรษฐกิจ

การเศรษฐกิจซึ่งคณะราษฎรได้ประกาศไว้ว่า รัฐบาลใหม่จะหางานให้ราษฎรทุกคนทำ จะวางโครงการ

เศรษฐกิจแห่งชาติ ไม่ปล่อยให้ราษฎรอดอยาก ก็จะ
 เป็นการสมจริงไม่ใช่หลอกลวงประชาชน ซึ่งข้อนี้มีผู้
 เข้าใจผิด เพราะเห็นว่ารัฐบาลยังมีได้กระทำการใด แต่
 ที่ยังมีได้กระทำการใด ก็เพราะยังมีได้ดำเนินการตาม
 ความคิดของข้าพเจ้า ที่ให้รัฐบาลเป็นผู้ประกอบ
 เศรษฐกิจเสียเองแล้ว ราษฎรทุกคนจะมีงานทำ โดย
 เหตุที่รัฐบาลรับราษฎรทั้งหมดเข้าทำงานเป็นข้าราชการ
 แม้แต่เด็กคนป่วย คนพิการ คนชรา ซึ่งทำงานไม่ได้
 ก็จะได้รับเงินเดือนจากรัฐบาล แล้วราษฎรก็จะไม่อด
 ยากเพราะเงินเดือนที่รัฐบาลจะให้ในอัตราขั้นต่ำ ก็จะ
 ได้กำหนดให้เพียงพอที่จะซื้อหรือแลกเปลี่ยนกับอาหาร
 เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ ตามต้องการของราษฎร

พระบรมราชวินิจฉัย

การเศรษฐกิจ

ตามโครงการเศรษฐกิจมีความมุ่งหมายว่าจะมิให้
 ราษฎรอดอยาก ประเทศรัสเซียเองก็ตั้งใจเช่นนั้น แต่
 บัดนี้กลับปรากฏว่า ราษฎรอดอยากยิ่ง กว่าแต่ก่อนใช้

โครงการเศรษฐกิจเป็นอันมาก ตามบ้านเมืองนอกกรุง
ที่มีอาหารไปไม่ถึงนั้น ราษฎรพากันอดอยากจนถึงกับ
กินเนื้อคนด้วยกันเอง เลนินเองก็ยอมรับว่า การจัดการ
แบบคอมมิวนิสต์ซึ่งเดินไปอย่างเหลวไหลนั้นเป็นเหตุให้
เกิดความเบียดเบียนไปเช่นต้งปรากฏอยู่ในหนังสือ แอนนิโค-
โนมิกซิสทอรี่ออฟโซเวียตรัสเซียหน้า ๒๑๖ กล่าวว่า

ความอดอยากนั้น ทำให้เกิดการกินเนื้อคนด้วยกัน
ขึ้น ซึ่งไม่เคยมีในรัสเซียเลย นอกจากนั้น เมื่อครั้งมี
การจลาจลในต้นศตวรรษที่ ๑๗ สภาการแพทย์ได้เป็นผู้
รับทำการไตสวนเรื่องความอดอยากครั้งนั้น และได้รายงาน
มายังรัฐบาลว่า สภาพในรัสเซียขณะนั้นเป็นที่น่า
ขนลุกขนพองอย่างที่สุด พวกมนุษย์ที่กินคนนั้น คือคน
ธรรมดาเราเอง ไม่ใช่บ้าหรืออะไรเช่นนั้น ตามธรรมดา
แล้วก็ตามเนินการอาชีพตั้งคนโดยปกติทุกอย่าง นอกจาก
นั้นบางคนยังได้เคยรักใคร่ผู้ที่ตัวฆ่ากินเสียด้วยซ้ำ ในระ-
หว่างนั้นความน่ากลัวอันนี้ได้เดินถึงขีดสุด ในป่าช้าฝัง
ศพมีคนรอคอยขุดศพที่เขาฝังใหม่ ๆ สำหรับเอามากิน
พวกที่ไปขุดศพเอามากินนี้ เมื่อเจ้าหน้าที่จับได้ก็เอา

เขียนเสียเขียนตาย แต่ถึงกระนั้นก็ไม่เข็ด บิดา มารดา พี่สาว น้องชาย ก็เกิดฆ่ากันเอง เวลากลางคืนเด็กชายหญิงที่เดินตามถนนก็มีคนจับไปฆ่ากินเสีย การเป็นดังนี้ ราษฎรเห็นว่า เป็นการจำเป็นด้วยเหตุว่าถ้าไม่กินกันลงเสียบ้างแล้ว ก็คงพากันตายหมดไม่เหลือเลย บิดา มารดา ที่เห็นบุตรเจ็บมากเพราะขาดอาหาร เห็นว่าใกล้จะตายอยู่แล้วก็จัดการฆ่าบุตรกินเสีย และอ้างว่า ถึงเวลาที่เด็กนั้นควรตายแล้ว จึงฆ่าเสีย เพราะนี่อย่างไรเสียก็ไม่รอดก็ฆ่าเสีย เพื่อเลี้ยงชีวิตบุคคลคนอื่น ๆ ที่ยังแข็งแรงต่อไปดีกว่า คนฆ่ากันกินโดยไม่รู้จักบาปนั้นเห็นไปเสียว่า ความจำเป็นบังคับแล้ว ก็ไม่เป็นผิด นี้เราจะคิดจัดการให้เมืองไทยกลายเป็นอย่างนี้ละหรือ นี่หรือความสุขสมบูรณ์ที่โครงการเศรษฐกิจ ที่จะนำมาใช้ในประเทศสยาม คนไทยอยู่เป็นคนไทยดี ๆ อยากจะให้กลายเป็นยักษ์เป็นผีกินมนุษย์ซึ่งกันและกัน ความบรมสุขอย่างนี้เห็นจะเหลือรับสักหน่อย

พระบรมราชวินิจฉัย

การให้เงินเดือน

การให้เงินเดือนนั้นจะให้สักเท่าใดก็ตาม ถ้าอาหารไม่มีจะกินแล้ว หรือจะนำเงินนั้นไปใช้ซื้ออะไรไม่ได้แล้ว เงินก็ไม่มีประโยชน์ เงินเดือนที่จะแจกราษฎรนั้น อาจมีจำนวนมากกว่ารายได้ที่เป็นอยู่เดี๋ยวนี้ แต่ราคาอำนาจที่จะไปซื้อของได้นั้นคงเกือบไม่มีเลย เพราะเหตุนี้บรรดาอาหารการกินที่มีอยู่เท่าใดรัฐบาลจะเอาไปขายเสียหมด เพื่อยังความตุลยภาพระหว่างประเทศ ส่วนคนทั้ง ๑๑ ล้าน ถ้าได้เงินเดือนดังกล่าวแล้ว คือให้อยู่กินได้อย่างคนชั้นกลาง คือราวเดือนละ ๒๐ บาทต่อคน โดยคิดถึงถึงการซื้อของโวลเซลได้ทั้งหมดแล้ว ในเดือนหนึ่ง รัฐบาลจะต้องจ่ายเงินเดือนถึง ๒๒๐ ล้าน ถ้าคิดทั้งปกรวม ๓๐๐๐ ล้าน เงินนี้จะเอามาจากไหน นอกจากจะต้องเก็บของทุกสิ่งทุกอย่างที่มีทั้งหมดออกขายต่างประเทศ เพื่อเอาเงินกลับมาเท่านั้น ตามรายงานการสำรวจเศรษฐกิจในประเทศสยามนั้น ปรากฏว่ารายได้ของประเทศสยามอันเกิดจากการทำมาหากินของราษฎร ปี-

หนึ่งเท่ากับ ๓๐๗,๖๓๓.๐๐๐ บาท เท่านั้น ดังนั้นจะไปเอา
เงินปีละ ๓๐๐๐ ล้านมาจากไหน โภคทรัพย์ทั้งหมดใน
ประเทศสยามที่มีอยู่แล้ว ณ บัดนี้ก็ไม่ถึง ๓๐๐๐ ล้าน
เสียแล้ว การที่ปรากฏนั้น โภคทรัพย์ในประเทศสยาม
ที่เป็นอยู่ ณ บัดนี้เป็นจำนวน ๒,๔๕๑,๖๔๑,๐๐๐ บาท
เท่านั้น แปลว่าเวลานี้จากต้นทุนที่มีอยู่แล้ว ๑๐๐ บาท
(อันเป็นโภคทรัพย์) ก็ทำได้ ๑๒ บาท ๑๒ บาทนี้อาจ
เป็นจำนวนคงที่อยู่ได้ แต่รัฐบาลจะจัดการอย่างไรจึงจะ
เพิ่มเงินรายได้ขึ้นอีก ๑๐ เท่าตัวในทันที น่ากลัวว่าจะ
เป็นความผันเสียละกระมัง

การทำเงินเดือนมาจากกันได้ดังนี้ ก็จะมีได้อีกวิธี
เดียวคือ วิธีอันแพร่ชั้น พิมพ์ธนบัตรออกมามาก ๆ
และการปล่อยให้ราคาเงินตกไป ราษฎรจะไปรู้อะไร จะรู้
ได้ก็ต่อเมื่อไปซื้อของเท่านั้น ว่าราคาของเงิน ๑ บาท
นั้นกลับไปเท่ากับ ๓๐ สตางค์เท่านั้น การพิมพ์ธนบัตร
นั้นก็ไม่ว่าอะไรจะทำเท่าใดก็ได้ แต่ต้องอย่าลืมว่า จำนวน
เงินนั้นไม่สำคัญเท่าอำนาจซื้อ ก็เมื่อราษฎรมีเงิน แต่
ไม่มีอำนาจซื้อดังนั้นแล้ว ความลำบากที่คาดว่าจะมีอย่าง

รัสเซียมันจะไม่มีชั้นมันก็พากันแยะไปหมดเท่านั้น เพราะ
 ฉะนั้นข้าพเจ้ายังไม่เห็นเลยว่าความเจริญสุขจะมีมาได้
 อย่างไรนอกจากในความฝัน

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

ความเสมอภาค

ความเสมอภาคย่อมจะมีขึ้นได้ในสิทธิและหน้าที่ ซึ่ง
 นอกจากเสมอภาคกันบนกระดาษ ยังเป็นการเสมอภาค
 ที่จะเข้ารับราชการ แม้จะเป็นไปในทางปกครองและใน
 ทางเศรษฐกิจก็ดี ราษฎรมีเสมอภาคกันในการที่จะไม่
 อดตาย แต่ไม่ใช่เสมอภาคกันในการที่จะไม่อดตาย แต่
 ไม่ใช่เสมอภาคในการที่คนหนึ่งมีเงิน ๑๐๐ บาท จะต้อง
 รีบเอามาแบ่งกันในระหว่าง ๑๐๐ คน ๆ ละ ๑ บาท ตาม
 ที่ท่านนักปราชญ์ในประเทศสยามท่านต้องว่าลัทธิคอม-
 มิวนิสต์เขาแบ่งกันเช่นนั้น เขาเกลียดชังคอมมิวนิสต์
 ตามที่ท่านนักปราชญ์ในประเทศสยามท่านกล่าวนั้น แต่
 เราไม่ดำเนินวิธีบริพัทธ์มาแบ่งกันดังที่ท่านนักปราชญ์
 ท่านกล่าว

พระบรมราชวินิจฉัย

ความเสมอภาค

ความเสมอภาคในข้อนี้ ข้าพเจ้าก็มองเห็นได้ว่าจะมีความเสมอภาคได้อย่างไร ข้าราชการส่วนหนึ่งต้องทำงานเป็นทาส และอีกส่วนหนึ่งเป็นนาย ผู้ชำนาญทำงานชั้นสูง ความเสมอภาคที่ผู้เขียนกล่าวนั้นไม่ใช่มีแต่บนกระดาษ เป็นแต่เพียงเสมอภาคด้วยชื่อ คือว่า เป็นข้าราชการด้วยกันเท่านั้น ถ้าจะให้ข้าพเจ้าพูดบ้างก็ได้ว่าเวลานี้ข้าพเจ้าจะต้องให้คนทุกคนเป็นเจ้าของฟาร์มถือคักดินาคนละแสนไร่เท่ากันหมด มันก็คงไม่ต่างกับผู้ที่เขียนว่าแต่ความจริงแล้วเจ้าฟ้าเหล่านั้นก็คงจะเสมอภาคกันไม่ได้ เพราะก็จะต้องทำงานอยู่อย่างทุกวันนี้ทุกคนแล้ว มันจะไ้ความเสมอภาคกันจริงจังเท่าใด ข้อที่ว่า ถ้าดำเนินการตามโครงการนี้แล้ว ราษฎรจะมีสิทธิเสมอภาคกันในข้อที่จะไม่อดตาย ก็ขอบอกว่าไม่จริงอีกเดี๋ยวนี้อีกต่างหากที่ราษฎรจะมีสิทธิเสมอภาคกันในข้อที่จะไม่อดตายเพราะยังทำมาหากินตามใจสมัครได้ และยังไม่เคยปรากฏเลยว่ามีใครอดตายแม้แต่หมาวัด ก็ไม่เคยอดตายตั้งกล่าวแล้ว

ถ้าเราเดินตามโครงการนั้นแล้ว นั่นแหละอาจมีการรอดตายกันได้ และถ้าเป็นการรอดตายกันทุกคนอย่างเสมอภาคแล้วก็ยังดีอยู่ เพราะอย่างน้อยก็ถูกหลักกัน แต่ข้าพเจ้าเกรงว่าจะไม่เสมอภาคกันในเรื่องรอดตายเสียละกระมัง ผู้รอดตายแต่จะเป็นข้าราชการชั้นกรรมาการคือราษฎรเท่านั้น ส่วนข้าราชการชั้นผู้ชำนาญชั้นนี้อาจไม่รอดตายอย่างเดียวก็ได้ แล้วจะมีการเสมอภาคกันข้อไหน ข้าพเจ้ายังมองไม่เห็น

นายปรีดี พนมยงค์เสนอ

เสรีภาพ

ข้อนี้ผู้มองผิด ๆ จะคัดค้านทันทีว่า การที่รัฐบาลรับราษฎรทั้งหมดเข้าเป็นข้าราชการนั้นและการที่รัฐบาลประกอบการเศรษฐกิจเสียเองนั้นจะเป็นการตัดเสรีภาพจริงอยู่เมื่อรัฐบาลประกอบการเศรษฐกิจเสียเองเช่นนี้ ย่อมเป็นการตัดเสรีภาพ แต่การตัดเสรีภาพนั้นก็เพื่อจะทำให้ราษฎรได้รับความสุขสมบูรณ์ทั้งหมด เป็นการปฏิบัติตามข้อ ๓ รัฐบาลไม่ได้ตัดเสรีภาพในการอื่น ๆ ราษฎรคงมีเสรีภาพในทางร่างกาย ในทรัพย์สิน ในเคหะสถาน

ในการพูด ในการศึกษาอบรม ในการสมาคม เมื่อราษฎร
 ได้มีความสุขภายในเศรษฐกิจแล้ว ราษฎรก็ย่อมมีความสุข
 สุขกาย ราษฎรจะต้องการเสรีภาพโดยไม่มีอาหาร
 รับประทานเช่นนั้นหรือ ทั้งนี้ไม่ใช่ความประสงค์ของ
 ราษฎรเลยแม้ในเวลานี้เองราษฎรก็ต้องทำงานเองเพื่อ
 เลี้ยงชีวิต นอกจากพวกที่เกิดมาหนักโลกอาศัยคนอื่น
 เขากิน (ปาราชิปโซเซียล) ไม่ว่าในประเทศใดเสรีภาพ
 ย่อมจำกัดเพื่อประโยชน์ของราษฎรทั้งหมดด้วยกัน และ
 คณะราษฎรก็ได้ประกาศไว้แล้วว่า เสรีภาพนั้นจะทำให้
 เกิดได้เมื่อไม่ขัดกับหลัก ๔ ประการดังได้กล่าวข้างต้น

พระบรมราชวินิจฉัย

เสรีภาพ

เมื่อห้ามปรามขัดขวางไม่ให้ ราษฎรทำตามใจสมัคร
 ได้ตั้งกล่าวมาแล้วก็เท่ากับตัดเสรีภาพ ก็เมื่อรัฐบาลตั้ง
 ใจจะตัดเสรีภาพเช่นนั้นก็นับว่า ๗ เป็นการนำความสุข
 สมบูรณ์มาให้แล้ว ก็จะมีคนให้มีชีวิตอยู่ทำไม ประหาร
 ชีวิตมันเสียให้หมดก็แล้วกัน มันจะได้ไม่อดตาย ดีกว่า
 ที่จะสละทิ้งเสรีภาพของตน คนคุกที่เราขังไว้ และเลี้ยง

คุให้มีความสมบูรณ์ด้วยปัจจัยทั้ง ๔ ก็ยังออกสู่ฟ้าอัน-
 ตรายซึ่งจะมีมาถึงชีวิตหากคุณมีความสุขสมบูรณ์ ที่ไม่มี
 ความเป็นอิสระถึงแม้จะต้องถูกยิงตายหรือจะต้องอดตาย
 ก็มี ได้มีความสุขหวาน ทหารที่เราเลี้ยงไว้อย่างสุขสม-
 บูรณ์ก็อยากหนี เพราะความต้องการเสรีภาพ เพราะ
 จะหนีอย่าพูดเป็นอันขาดว่า คนเรารักเสรีภาพน้อยกว่า
 ความสุขสมบูรณ์ ในที่ ๆ ถูกกดขี่ สุภษิตเรามีอยู่ว่า
 คับที่อยู่ได้ คับใจอยู่ยาก ผู้เขียนเห็นจะลืมข้อเสีย
 แล้วกระมัง การรักเสรีภาพ อย่าว่าแต่คนเลย แม้สัตว์
 เจริญนมนันก็รักเสรีภาพ สัตว์ในสวนสัตว์ที่เขาเลี้ยง
 ไว้ นั้น ก็ได้รับความเลี้ยงดูเป็นอย่างดีมีของกิน ที่อยู่
 พร้อมบริบูรณ์ทุกอย่าง แต่ถ้าวางเปิดกรงเข้าที่ไร
 มันก็หนีทุกที นี่ก็เพราะความต้องการเสรีภาพยิ่งกว่า
 ความสุขกาย อันเต็มไปด้วยความไม่เป็นอิสระ เพราะ
 ฉะนั้นโครงการเศรษฐกิจที่จะใช้นี้ จะนำเสรีภาพมาสู่
 ราษฎรทั่วไปนั้น ย่อมไม่จริงดังกล่าวเลย

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

การศึกษา

ราษฎรจะมีการศึกษาอย่างเต็มที่ เมื่อราษฎรได้รับความสุขสมบูรณ์ โดยรัฐบาลประกอบเศรษฐกิจเสียเองแล้ว ราษฎรก็ย่อมจะได้รับการศึกษา แทนที่จะคอยพะวงถึงทรัพย์สินของตนว่า จะเป็นอันตรายสูญหาย และรัฐบาลยังอาจที่จะบังคับให้ราษฎรที่เป็นข้าราชการ จำต้องเล่าเรียน แม้ราษฎรผู้นั้นจะเป็นผู้ใหญ่อายุตั้งแต่ ๒๐ ปีขึ้นไปจนถึง ๕๕ ปีก็ตาม เมื่อเป็นข้าราชการแล้วก็จำต้องเรียน โดยวิธีที่เอกชนต่างคนต่างทำนั้น การบังคับให้ผู้ใหญ่เรียนย่อมเป็นการยาก

ก็เมื่อรัฐบาลประกอบเศรษฐกิจเสียเองเช่นนี้ เป็นการที่ทำให้วัตถุที่ประสงค์ทั้ง ๖ ประการของคณะราษฎร ได้สำเร็จไปตามที่ได้ประกาศแก่ราษฎรไว้แล้ว สิ่งที่ราษฎรทุกคนพึงปรารถนา คือ ความสุขความเจริญอย่างประเสริฐ เรียกกันเป็นศัพท์ว่า ศรีอาริยะก็จะพึงบังเกิดแก่ราษฎรโดยถ้วนหน้า โฉนดเล่าพวกเราที่ได้พร้อมใจกันไขประตูเปิดช่องทางให้แก่ราษฎรแล้วจะรี ๆ รอ ๆ

ไม่นำราษฎรต่อไปถึงยังต้นกัลปพฤกษ์ ซึ่งราษฎรจะได้
เก็บผลเอาจากต้นไม้ นั้น คือผลแห่งความสุขความเจริญ
ดังที่ได้มีพุทธทำนายกล่าวไว้ในเรื่องศาสนาพระศรีอารีย
ในเรื่องนี้ผู้นับถือศาสนาทุกคนในการทำบุญปรารถนาจะ
ประสบศาสนาพระศรีอารีย แม้ในการสาบานในโรงศาล
กิติ ในการพิธีใด ๆ กิติ ก็อ่ากันแต่ว่า เมื่อซื่อสัตย์
หรือให้การไปตามจริงแล้วก็ให้ประสบพบศาสนาพระศรี
อารีย ก็เมื่อบัดนี้เราจะดำเนินวิถีไปสู่อารียะสมัย แต่ก็
ยังมีบุคคลที่จะถอยหลังเข้าคลอง ซึ่งถอยหนัก ๆ เข้า
ก็จะกลับไปสู่สมัยก่อนพุทธกาล คือ เมื่อ ๒๔๗๕ ปีที่
ล่วงมาแล้ว

พระบรมราชวินิจฉัย

การศึกษา

การที่จะจัดให้ราษฎรได้รับการศึกษานี้ ไม่จำเป็นที่
จะเป็นของที่ทำได้แต่เมื่อรัฐบาลได้ทำการเศรษฐกิจแล้ว
เท่านั้น จะทำเมื่อใดก็ทำได้ หรือจะทำควบกับโครงการ
เศรษฐกิจชนิดอื่นก็ได้ การบังคับให้เรียนหรือการบังคับ
ต่าง ๆ นี้ ทำไมผู้เขียนจึงชอบนักก็จะใช้การชักชวนแทน

มิได้หรือ ถ้าจะจัดการศึกษาควรจะต้องชักชวนให้ราษฎร
รักการศึกษา และให้ความสะดวกในการศึกษา ทำไม
จะต้องใช้แต่ไม้บังคับตลอดไป

ผู้เขียนกล่าวว่า ถ้ารัฐบาลได้ใช้วิธีโครงการเศรษฐกิจแบบ
นี้แล้ว ราษฎรจะได้รับสิ่งที่ราษฎรพึงปรารถนา
ทุกคนหมด กล่าวมาแล้วจะได้พระศรีอารีย์ทั่วกันหมด
นั้น ข้าพเจ้าอยากจะขอค้านสักหน่อยว่า ในศาสนาพระ
ศรีอารีย์ซึ่งมีผู้ทำนวยไว้^๕นั้น คนไม่ต้องทำอะไรเลย นอน
เฉย ๆ ก็มีสิ่งของพร้อม การบังคับกดขี่ทั้งปวงก็ไม่มี
เสรีภาพก็เต็มที เสมอภาคก็มี แต่ตามที่ได้กล่าวมาแล้ว
นั้น จะเห็นได้ว่า ถ้าดำเนินตามโครงการเศรษฐกิจอัน
นี้แล้ว การมันตรงกันข้ามหมด การบังคับกดขี่ก็มี งาน
ก็ต้องทำกันอย่างหนักซึ่งหนัก ๆ ดูแล้ว รูปร่างมันไถลไป
ในทางอเวจีของพระศรีอารีย์มากกว่าสวรรค์ของพระศรี-
อารีย์ ดังผู้เขียนกล่าว

นอกจากนี้ผู้กล่าวกันอยู่นี้เอง^๕ ๆ ว่า พระสงฆ์นั้น
เป็นโซเซียลลิสม์ แต่อย่าลืมว่าการอยู่กินของพระสงฆ์นั้น^๕
ต่างกันเป็นอันมากกับคนธรรมดา เพราะว่าพระสงฆ์นั้น^๕

มีเครื่องยึดเหนี่ยวหน้าใจอันเป็นธรรมชั้นสูงอยู่เสมอว่า ถ้า
 ดำเนินการตามโครงการเศรษฐกิจอันนี้แล้ว การมันตรง
 กันข้ามหมด การบังคับกดขี่ก็มี งานก็ต้องทำประการ
 หนึ่ง การอยู่กินก็อย่างที่เรียกว่า อยู่รุกรมมุสิกและบิณฑ-
 บาตร จนแม้แต่ยาที่ใช้รักษาโรคก็ใช้มูลร ไม่ได้มุ่งหา
 ความสุขตั้งมนุษย์ทั่วไป และนอกจากนั้นพระสงฆ์นั้น
 ไม่ได้ค้าขายเอง คือไม่มีทั้งการอาชีพอิสระ หรือการที่
 คณะสงฆ์จะต้องทำ พระสงฆ์ไม่มีโครงการเศรษฐกิจที่
 จะบังคับเพื่อนด้วยกันให้เป็นทาส พระสงฆ์มีความเสมอ
 ภาคจริง โดยมีวินัยที่จะต้องปฏิบัติอย่างเดียวกัน ไม่ว่าจะ
 เป็นเจ้ามนุษย์ธรรมดาภายนอกวัดทั้งสิ้น พระสงฆ์ไม่
 ต้องคิดถึงบุตรหลาน เมื่อสิ้นชีพแล้วเข้าของก็เป็นของ
 วัดไม่ต้องให้ลูกหลานเพราะไม่มีบุตรหลาน ส่วนคน
 ธรรมดานั้น ทำอะไรย่อมจะเอาของนั้นเป็นของตัวเองเพื่อ
 จะมอบไว้ให้บุตรหลานต่อไป บุตรหลานจะได้มีหน้ามีตา
 กว่าคนอื่น ไม่มีใครจะทำอะไรโดยไม่นึกถึงตัวเอง โดย
 เหตุนี้พระสงฆ์กับคนธรรมดาจึงต่างกันและพระสงฆ์จึง
 สามารถควบคุมคณะไปในทางแบบโซเซียลลิสม์ได้

ตามคำที่มีผู้ทำนายไว้ว่า พระศาสนาพระศรีอารียะ
 จะมาในโลกในปี พ.ศ. ๕๐๐๐ นั้นคงจะเป็นความจริงแล้ว
 เวลานี้ซึ่งเป็นปี ๒๔๗๕ ก็คงจะยังไม่ถึงเวลาตามคำทำ
 นาย เพราะฉะนั้น ถ้ายังไม่ถึงเวลาแล้วจะรีบด่วนไป
 ทำไม คนเราจะเชื่อคำทำนายอันศักดิ์สิทธิ์นี้ หรือจะเชื่อ
 คนรัสเซีย ซึ่งยอมปล่อยให้พวกฟ็องกินเน็อมมนุษย์ด้วย
 กนเองก็ควรจะต้องเชื่อฟังคำทำนายอันศักดิ์สิทธิ์นี้มาก
 กว่าคำทำนาย ๆ ว่าจะยังมาไม่ถึงจนกว่าจะบรรจบ ๕๐๐๐
 ปีแล้ว ถึงแม้บุคคลเหล่านั้นจะว่า ๆ มาถึงแล้ว จะไป
 เชื่อเขาทำไม อย่าชิงสุกก่อนห่ามไปเลย ถ้ามีวรับจะ
 เก็บต้นกล้วยพฤษ์เสียแต่เวลาที่ยังไม่สุก หรือไม่โตพอ
 เราจะหาดอกหาผลไม่ได้เลย อาจจะมีแต่หนามแต่กิ่งที่
 เปราะจะพากันไปตกเหวตายหมด ก็เมื่อยังไม่ถึงถึงเวลา
 ที่ได้ทำนายไว้แล้วนี้ ก็เราลองทิ้งไม่คิดถึงมันเสียพัก
 หนึ่งจะมีดีกว่าหรือ และคอยตั้งใจจะฟังแต่คำสั่งสอนของ
 สมเด็จพระสมณโคตม ผู้เป็นพระพุทธเจ้าของเราอัน
 ท่านสอนให้เชื่อเหตุเชื่อผล ฟังเหตุฟังผล ไม่ใช่บังคับ
 ให้เป็นทาสแบบอเวจีพระศรีอารียะ คอยชิงสุกก่อนห่าม
 ดังที่โครงการเศรษฐกิจกำหนด

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

เกล้าร่าง พระราชบัญญัติ ว่าด้วยการประกันความสุข
สมบูรณ์ของราษฎร
(อินชัวร์นซ์ โซเชียล)

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก.....

มาตรา ๑ พระราชบัญญัติ ให้เรียกว่า พระราช
บัญญัติว่าด้วยการประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎร
พ.ศ. ๒๔๗๕

มาตรา ๒ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศ
ในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

หมวดที่ ๑

เงินเดือนและเบี้ยบำนาญของราษฎร

มาตรา ๓ ตั้งแต่วันที่ประกาศใช้แผนเศรษฐกิจแห่ง
ชาติเป็นต้นไปนั้น ให้บรรดาบุคคลที่มีสัญชาติไทย ซึ่ง
อยู่ในประเทศสยามถ้วนทุกคน ได้รับเงินจากรัฐบาล หรือ
สหกรณ์ ซึ่งจะได้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดไว้ ตามอัตรา
กันต่ำดังต่อไปนี้

๑. บุคคลที่มีอายุต่ำกว่า ๑ ปี เดือนละ บาท

๒. บุคคลที่มีอายุ ๑-๕ ปี เดือนละบาท
๓. บุคคลที่มีอายุ ๖-๑๐ ปี เดือนละบาท
๔. บุคคลที่มีอายุ ๑๑-๑๕ ปี เดือนละบาท
๕. บุคคลที่มีอายุ ๑๕-๑๘ ปี เดือนละบาท
๖. บุคคลที่มีอายุ ๑๘-๔๕ ปี เดือนละบาท
๗. บุคคลที่มีอายุ ๔๕ ปี ขึ้นไป เดือนละ... ..บาท

มาตรา ๔ บุคคลที่มีวุฒิ หรือความสามารถพิเศษ

จะได้รับเงินเดือนสูงขึ้นไป ตามคุณวุฒิ ตามกำลังสามารถ และตามชนิดของงานที่ทำ

ชั้นที่ ๑. ๘๐ บ.	ชั้นที่ ๒. ๙๐ บ.	ชั้นที่ ๓. ๑๐๐ บ.
ชั้นที่ ๔. ๑๑๐ บ.	ชั้นที่ ๕. ๑๒๐ บ.	ชั้นที่ ๖. ๑๓๐ บ.
ชั้นที่ ๗. ๑๔๐ บ.	ชั้นที่ ๘. ๑๕๐ บ.	ชั้นที่ ๙. ๑๖๐ บ.
ชั้นที่ ๑๐. ๑๗๐ บ.	ชั้นที่ ๑๑. ๑๘๐ บ.	ชั้นที่ ๑๒. ๑๙๐ บ.
ชั้นที่ ๑๓. ๒๐๐ บ.	ชั้นที่ ๑๔. ๒๒๐ บ.	ชั้นที่ ๑๕. ๒๔๐ บ.
ชั้นที่ ๑๖. ๒๖๐ บ.	ชั้นที่ ๑๗. ๒๘๐ บ.	ชั้นที่ ๑๘. ๓๐๐ บ.
ชั้นที่ ๑๙. ๓๒๐ บ.	ชั้นที่ ๒๐. ๓๕๐ บ.	ชั้นที่ ๒๑. ๔๐๐ บ.
ชั้นที่ ๒๒. ๔๕๐ บ.	ชั้นที่ ๒๓. ๕๐๐ บ.	ชั้นที่ ๒๔. ๕๕๐ บ.

ชั้นที่ ๒๕. ๖๐๐ บ. ชั้นที่ ๒๖. ๖๕๐ บ. ชั้นที่ ๒๗. ๗๐๐ บ.
ชั้นที่ ๒๘. ๘๐๐ บ. ชั้นที่ ๒๙. ๙๐๐ บ. ชั้นที่ ๓๐. ๑,๐๐๐ บ.

มาตรา ๖ ผู้ที่รับราชการหรือทำงานได้เงินเดือนสูง
กว่าคั้นสามัญ เมื่อออกจากราชการจะได้เงินเบี้ยบำนาญ
สูงกว่าอัตราคั้นต่ำที่กำหนดไว้ในมาตรา ๓

มาตรา ๗ เงินเดือนและเงินรางวัล และเบี้ยบำ
นาญจะเพิ่มขึ้นได้ ตามส่วนแห่งการที่รัฐบาลได้ผลใน
ทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น

พระบรมราชวินิจฉัย

พระราชบัญญัติว่าด้วยการประกันความสุขของราษฎร
เงินเดือนและเบี้ยบำนาญราษฎร

ถ้าเมื่อคิดจะประกาศพระราชบัญญัตินี้แล้ว ขออย่า
ได้ประกาศในนามของข้าพเจ้าเลย

เงินเดือนนี้ฟังดูช่างเป็นความผันเสียจริง ๆ เพราะ
ถ้าคิดว่าสำหรับราษฎร ๑๑ ล้านนั้น ถ้าเราจะให้เงิน
เดือนเฉลี่ยเพียงคนละ ๑๐ บาทต่อเดือนเท่านั้น ก็เป็น
เงินเดือนละ ๑๑๐ ล้าน หรือปีละ ๑๓๒๐ ล้านบาท

เสียแล้ว เราจะไปเอาเงินที่ไหนมาจ่ายได้ในทางภาษี
 ที่เราเก็บได้ในเวลาน้อย่างสูงก็ราว ๑๐๐ ล้านบาท
 และเงินที่ราษฎรได้ ในการค้าขายทั้งประเทศก็อยู่ใน
 ราว ๑๐๐ ล้านต่อปี ดังกล่าวมาแล้วนั้น ถ้ารวมกัน
 เข้าอยู่ในกระเป๋ารัฐบาลหมดก็คงเป็นปีละ ๔๐๐ ล้าน
 บาทที่^๕สมมุติว่า รัฐบาลจะจัดการเก่งเป็นอันมากจะ
 สามารถขยายการงานในประเทศขึ้นทันที อาจได้เงิน
 เพิ่มขึ้น ๓ เท่าเต็ม คือเพิ่มขึ้น ๓๐๐ เพอร์เซ็นต์เงินที่
 ใต่ก็คงจะอยู่ในราว ๑๒๐๐ ล้านบาท ซึ่งก็ยังต่ำกว่าเงิน
 เดือนที่จะให้ราษฎรอยู่แล้ว ทรัพย์สินที่มีอยู่ในประเทศ
 สยาม ณ บัดนี้ นับว่าเป็นโภคทรัพย์แล้วก็มีอยู่ไม่เกิน
 ๒๕๐๐ ล้านบาท คือ ๕๐ เพอร์เซ็นต์ของทุนตั้งนั้นก็^๕เป็น
 การประเสริฐอยู่แล้ว ทั้งนี้จะเอาเงินที่ไหนมาให้เงิน
 เดือนข้าราชการตั้งที่สัญญาไว้ว่าจะให้ความสุขหรุหรา
 ดังที่กล่าวมาแล้ว ข้าพเจ้ามองไม่เห็นเลย เห็นแต่ว่า
 เป็นความผันเท่านั้น เพราะนอกจากจะพิมพ์กระดาษ
 ออกเป็นเงิน ซึ่งมีราคา ๑ บาทของรัฐบาลใหม่เท่ากับ
 ๕ สตางค์ของเงินเก่าจึงจะทำตามโครงการนี้^๕ได้บ้าง

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

ว่าด้วยการทำงาน

มาตรา ๘ ให้บรรดาบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ ๑๘ ปีขึ้นไปจนถึง ๕๕ ปี รัฐบาลตามประเภทงานให้กำหนดแบ่งตามกำลังความสามารถ คุณวุฒิและตามประเภทอายุ ดังนี้

๑. ผู้ใดมีคุณวุฒิอย่างไร ก็สมัครเข้าทำงานในประเภทที่ใช้คุณวุฒินั้น ถ้างานประเภทใดมีผู้สมัครมากกว่าที่งานประเภทนั้นต้องการจำนวนคน ก็ให้มีการสอบแข่งขัน ผู้ใดที่สอบได้ตามที่กำหนด ก็ให้รับเข้าทำงานตามที่ผู้นั้นได้สมัคร

๒. ความสามารถให้ปฏิบัติเช่นเดียวกับคุณวุฒิ

๓. กำลังบุคคลใดที่ไม่มีคุณวุฒิ หรือความสามารถเป็นพิเศษ หรือซึ่งแข่งขันได้ต่ำกว่างานที่ต้องการคุณวุฒิ หรือความสามารถพิเศษก็ให้ผู้นั้นทำงานตามกำลังแห่งความแข็งแรงของตน ให้เหมาะสมกับประเภทของตน

๔. เพศ ตามธรรมเนียมงานเบา เช่นงานที่เกี่ยวกับการรักษาสถานที่ การเสมียน การเป็นครู การอนุบาล

เด็ก การจำหน่ายเครื่องอุปโภคบริโภค ให้พยายามผ่อน
ผันใช้เพศหญิง เว้นแต่จำเป็นจึงใช้เพศชาย แต่ทั้งนี้
ไม่ตัดสิทธิ์ของเพศหญิง ซึ่งมีคุณวุฒิและความสามารถ
เป็นพิเศษ ที่จะเข้าแข่งขันทำงาน ในประเภทที่ใช้คุณ
วุฒิ และความสามารถเป็นพิเศษ

๕. อายุ จะต้องให้ผู้มีอายุมาก ทำงานเบากว่า
ผู้ที่มีอายุอยู่ในวัยฉกรรจ์

พระบรมราชวินิจฉัย

มาตรา ๘ การที่จะให้มีการสอบแข่งขันกันเข้าทำ
งาน และวางวิธีการดังกล่าว เขียนง่ายกว่าทำมาก การ
เป็นเสมียนนั้น มีคนอยากเป็นกว่าข้าราชการชั้นกรรมกร
ชุกดินมาก เพราะฉะนั้น เฉพาะแต่ในกรุงเทพ ฯ ก็อาจ
ต้องสอบไล่ ถึง ๕ แสนคนก็ได้ เพราะทุกคนก็อยาก
เป็นเสมียน และรัฐบาลจะไปจัดสอบที่ไหน ใครจะ
เป็นคนตรวจข้อสอบ มันเป็นการทำไม่ได้ง่าย ๆ เลย

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

มาตรา ๙ บุคคลที่มีอายุ ๑๑ ปีถึง ๑๘ ปี และบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ ๕๕ ปีขึ้นไป ตามปกติไม่ต้องทำงานอันใดเว้นไว้แต่เหตุฉุกเฉิน เมื่อขาดแรงงานในการที่จะป้องกันภัยอันตรายในทางเศรษฐกิจก็ให้ระดมบุคคลจำพวกนี้เข้าทำงานได้ ตามกำลังที่ผู้หนึ่งจะทำได้ มิให้เป็นการหักโหมหรือทรมาณเกินไปเช่นการระดมเพื่อเก็บเกี่ยวข้าว เมื่อขาดแรงงานหรือการระดมกันกำจัดแมลงที่เป็นอันตรายต่อพืช เป็นต้น

พระบรมราชวินิจฉัย

มาตรา ๙ การเกี่ยวข้าว ที่ผู้เขียนกล่าวว่าเป็นงานเบา นั้น ข้าพเจ้าได้ทราบจากผู้ที่ได้ทำมาแล้วว่าเขาหนักแน่น ๆ เพราะจะต้องยืนหลังขด หลังแข็ง ตากแดดทั้งวัน ผู้เขียนหรือผู้ชำนาญเคยมาแล้วบ้างหรือยัง ข้าพเจ้าเห็นว่า ก่อนที่จะระดมคนแก่กับเด็กมาทำงานแล้ว ในพระราชบัญญัติควรบ่งให้ชัดว่าควรจะให้ระดมท่านข้าราชการผู้ชำนาญ และเสมียนที่มีอายุไม่เกิน ๕๕ ปี ลงมือทำงานเกี่ยวข้าวเสียก่อนจะตีกระมัง

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

มาตรา ๑๐ บุคคลต่อไปนี้ แม้จะมีอายุอยู่ในวัยที่จะต้องทำงานหรือรับราชการก็ดี แต่ให้ได้รับความยกเว้นที่จะไม่ต้องทำงาน โดยตนและบุตรของตนที่มีอายุต่ำกว่า ๑๘ ปี ให้ได้รับเงินเดือนตลอดคือ

๑. หญิงมีครรภ์
๒. คนเจ็บป่วย
๓. คนพิการ
๔. นักเรียนมหาวิทยาลัย และโรงเรียนอนุคมซึ่งสอบไล่แข่งขันเข้าโรงเรียนในมหาวิทยาลัย หรือในโรงเรียนอนุคมได้
๕. บุคคลที่เวลาราชการพอที่จะได้รับเบี้ยบำนาญ

มาตรา ๑๑ บุคคลดังต่อไปนี้ ได้รับความยกเว้นที่จะไม่ต้องรับราชการ แต่ตนเองและบุตรของตนไม่มีสิทธิที่จะรับเงินเดือน ในขณะที่มิได้รับราชการ คือ

๑. บุคคลที่แสดงไว้ว่า มีทรัพย์สินหรือรายได้อันมั่นคงที่จะเลี้ยงตนได้
๒. บุคคลที่ถืออาชีพอิสระ เช่น แพทย์ ทนายความ ช่างฝีมือ นักประพันธ์

หรือ บุคคลซึ่งได้รับอนุญาตจากรัฐบาลให้ประกอบ
 การเศรษฐกิจอื่น ๆ เช่น การพาณิชย์ การอุตสาหกรรม
 การกสิกรรมบางชนิด เมื่อบุคคลเหล่านั้นแสดงได้ว่าการ
 ประกอบอาชีพอิสระของตนจะทำตนให้มีรายได้พอเลี้ยง
 ชีพของตนและบุตรของตนได้ตลอด

พระบรมราชวินิจฉัย

มาตรา ๑๐ บุคคลที่จะยกเว้นไม่ต้องมาเป็นข้าราชการ
 และยอมให้ทำการอาชีพไปเองนั้น ตามพระราชบัญญัติ
 ว่า จะต้องมาแสดงว่าตนมีทรัพย์สินรายได้อันมั่นคง ที่จะ
 เลี้ยงตนได้เสียก่อน ถ้ารัฐบาลเห็นมีพอก็จะยกเว้น ฉะนั้น
 ข้าพเจ้าอยากทราบว่าจะเอาเกณฑ์อันใดมาวางกำหนด
 การสอบสวนที่อาจเป็นไปได้ ทางลำเอียง และบีบคั้น
 ก็อาจมีขึ้นได้ ดังได้กล่าวมาแล้ว ในการอภิปรายคำชี้แจง
 ในเรื่องที่ทางการ ควรให้ราษฎรมาพิสูจน์ตัวเองว่า เขา
 เลี้ยงตัวเองไม่ได้ แล้วถ้ารัฐบาลเห็นว่า เขาพิสูจน์ตัว
 เขาได้ก็ยอมรับเข้าทำงานจึงจะถูก

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

มาตรา ๑๒ ให้รัฐบาล หรือสหกรณ์จ่ายเงินแก่
ราษฎรโดยวิธีใดวิธีหนึ่ง ดังต่อไปนี้

๑. จ่ายเป็นเงินตราให้แก่ราษฎร ตามอัตราที่
ราษฎรนั้น ๆ มีสิทธิได้รับ

๒. จ่ายโดยเช็คของธนาคารแห่งชาติ ตามอัตรา
ที่ราษฎรนั้น ๆ มีสิทธิได้รับ และให้มีการหักกลบบลบน
กับเงินที่ราษฎรนั้น ๆ เป็นลูกหนี้ต่อรัฐบาล หรือต่อ
สหกรณ์ ในการซื้ออาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่
และปัจจัยอื่น ๆ แห่งการดำรงชีวิต เมื่อหักแล้วราษฎร
ยังคงเป็นเจ้าหนี้รัฐบาลหรือสหกรณ์อยู่เท่าใดราษฎรก็มี
สิทธิที่จะฝากเงินนั้นไว้ต่อธนาคารแห่งชาติหรือซื้อใบกู้
ของรัฐบาลหรือสหกรณ์หรือจะถอนเอามาใช้จ่ายก็ได้
ตามใจสมัคร

พระบรมราชวินิจฉัย

มาตรา ๑๒ ข้อนั้นฟังก็เพราะดี แต่ได้ทราบความ
ลึกซึ้งดังที่ได้ชี้แจงไว้ และข้าพเจ้าได้ชี้แจงตอบแล้ว ก็

คงเห็นผลอยู่ข้อเดียว คือราษฎรจะต้องเป็นลูกหนี้
 รัฐบาลเท่านั้น เพราะรัฐบาลเป็นผู้กำหนดทั้งเงินเดือน
 และสิ่งของ นอกจากนั้นการจตบัญญัติหักกลบลบหนี้ ซึ่ง
 รัสเซียวาง่ายนั้น ในขั้นต้นก็คงลำบากพออยู่ สำหรับ
 ในหมู่ราษฎรของเราซึ่งยังไม่รู้การบวกลบคูณหารพอ

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

ข้าราชการต่างประเทศ

มาตรา ๑๓ รัฐบาลอาจจ้างชาวต่างประเทศผู้ชำนาญ
 การพิเศษ ชาวต่างประเทศนี้จะมีสิทธิตามกำหนดไว้ใน
 สัญญา

มาตรา ๑๔ ข้าราชการทั้งหลายไม่ว่าประเภทเจ้า-
 หน้าที่ปกครอง หรือกรรมกรในทางเศรษฐกิจของรัฐบาล
 จะต้องอยู่ในวินัย ทำงานเต็มตามกำลังและความสามารถ
 ในงานที่ตนกระทำ ผู้ใดเกียจคร้านจะต้องถูกลงโทษ เช่น
 ตัดเงินเดือนหรือเพิ่มเวลาทำงานหรือโทษสถานอื่นตาม
 ที่ได้มีระเบียบกำหนดไว้

ประกาศมาณวันที่..... พุทธศักราช.....เป็นปีที่....

คำอธิบายเค้าร่าง

พ.ร.บ. ว่าด้วยการประกันความสุขสมบูรณ์ของ
ราษฎร พ.ศ. ๒๔๗๕

๑. อัตรารับบำนาญต้องกำหนดให้เป็นการพอเพียง
แก่การช้ออาหาร เครื่องนุ่งห่ม สถานที่อยู่ ฯลฯ

๒. อัตรารับบำนาญได้จำลองอัตราเงินเดือนข้าราชการ
ประจำชั้นสัญญาบัตรในปัจจุบันนี้ที่ตกลงใหม่

๓. รางวัลเช่นนี้เป็นไปในการทำงานที่ให้กรรมกรมี
ส่วนผลกำไรที่เรียกว่า ปาติคิริปชั้นเนตเปอพิต

๔. เงินเดือนของข้าราชการ และของกรรมกรย่อม
ต่างกัน ตามคุณวุฒิและความสามารถ ใครได้เงินเดือน
สูงก็ควรได้เบี้ยบำนาญสูง

๕. ในเรื่องนี้ย่อมมีได้ เมื่อปรากฏว่าการประกอบ
เศรษฐกิจของรัฐบาลได้ผลยิ่งขึ้น การเพิ่มนั้นอาจเป็นได้
เช่น เพิ่มเงินเดือนอีก ๒๕ เปอร์เซ็นต์ สมมุติว่าเงิน
เดือน ๘๐ คงเพิ่มเป็น ๑๐๐ เงินเดือน ๔๐๐ คงเพิ่มเป็น
๕๐๐ เป็นต้น

๖. ในบางประเทศ เมื่อต้องขจัดแมลงได้มีกฎหมาย
ระดมราษฎรให้ช่วยกำจัด ในประเทศเรา อาจต้องทำได้
หรือในบางสมัยที่เครื่องจักรกล ในการเกี่ยวข้าวยังไม่
ได้ เมื่อมีข้าวในนาจะเก็บเกี่ยวแล้วก็อาจจะระดมบุคคล
จำพวกนี้ช่วยตามกำลังอันมิ ใช้งานหนักเกินไป

๗. ในการประกันความสุขสมบูรณ์ของราษฎรตาม
วิธีอินชัวร์นซ์โซเซียล บุคคลจำพวกนี้ได้เบียบำนาญ

๘. ท่งนี้เพื่อเพาะผู้เชี่ยวชาญในศิลปวิทยา

๙. การยกเว้นนี้ เพื่อผู้มั่งมี หรือผู้รับเกียรติที่จะ
เป็นข้าราชการได้มี โอกาสประกอบเศรษฐกิจตามลำพัง
ของตน เมื่อตนสามารถเช่นนั้น

พระบรมราชวินิจฉัย

วินัยข้าราชการ

ผู้เขียนกล่าวว่า ข้าราชการ กรรมการจะต้องทำงาน
เต็มความสามารถ ถ้าผู้ใดเกียจคร้านจะถูกลงโทษเช่น
ตัดเงินเดือน เพิ่มเวลาทำงาน หรือลงโทษสถานอื่น
นี้ไม่เรียกว่ากดขี่หรือ มีบริษัทใดบ้างที่เขาทำการลงโทษ
ผู้เกียจคร้าน ในการเพิ่มเวลาทำงานหรือลงโทษสถานอื่น
นอกจากประเทศรัสเซียแล้ว ก็ไม่มีที่ใดลงโทษคนงาน

แบบนี้ การที่เป็นดังนี้ก็แปลว่าราษฎรทุกคนถูกทำโทษ
จำคุกตลอดชีวิต ได้ทำงานหนักทุกคนเท่านั้นเองใช่ไหม

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

เกล้าร้อง พระราชบัญญัติว่าด้วยการประกอบเศรษฐกิจ
พุทธศักราช

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ได้เรียกว่า พระราช
บัญญัติว่าด้วยการประกอบเศรษฐกิจ พุทธศักราช

มาตรา ๒ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศ
ในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ตั้งแต่วันที่ ประกาศใช้ แผนเศรษฐกิจ
แห่งชาติเป็นต้นไปให้รัฐบาลมีอำนาจประกอบเศรษฐกิจ
คือ

ประดิษฐ์กรรมทั้งหลายไม่ว่าการประดิษฐ์นั้น จะ
เป็นการกสิกรรมหรืออุตสาหกรรมใด ๆ ตลอดจนการ
ขนส่งและจำหน่าย(บริวรรตกรรม)ทั้งสิ้น เว้นไว้แต่การ
ประกอบเศรษฐกิจ ซึ่งรัฐบาลได้ให้สัมปทานแก่เอกชน
ก็คงให้เอกชนมีอำนาจกระทำได้ ตั้งตัวอย่างต่อไปนี้

๑. การทำเหมืองแร่ บำไม้ และการประกอบก่อ
การอันเป็นสาธารณูปโภค รัฐบาลได้ให้สัมปทานหรือ
อนุญาตไปแล้วในเวลานี้

๒. โรงงานของเอกชน ที่ได้ตั้งอยู่แล้วในเวลานี้
รัฐบาลจะผ่อนผันให้ตั้งได้โดยออกสัมปทานให้

๓. ห้างร้าน ค้าขาย ของชนต่าง้าว ซึ่งมีสัญญา
ทางพระราชไมตรีเป็นพิเศษกับประเทศสยาม

๔. การประกอบเศรษฐกิจอื่น เช่น การพาณิชย์
อุตสาหกรรม กสิกรรม ซึ่งเอกชนได้ผลขออนุญาตหรือ
สัมปทานเป็นราย ๆ ไป เมื่อได้แสดงให้เป็นที่พอใจแก่
รัฐบาลว่าการประกอบอาชีพอิสระนั้นได้ผลเพียงพอที่ผู้
ประกอบจะเลี้ยงชีวิตไปได้ตลอดตามเงื่อนไขอื่น ๆ ซึ่งจะ
ให้มีพระราชกฤษฎีกากำหนดไว้ โดยคำนึงถึงเศรษฐกิจ
แห่งชาติ

พระบรมราชวินิจฉัย

พระราชบัญญัติว่าด้วยการประกอบเศรษฐกิจ

พระราชบัญญัตินี้เช่นเดียวกัน ข้าพเจ้าไม่ยอมให้
ประกาศในนามของข้าพเจ้าเลย

มาตรา ๓ นี้แปลว่า รัฐบาลจะห้ามมิให้ราษฎรทำ
 นา ทำสวนโดยลำพังหมด การอาชีพทางนี้รัฐบาลจะ
 แย่งราษฎรทั้งหมด อันเป็นการตัดสิทธิอย่างน่าอนาถใจ
 บัญญัติข้อนี้เป็นการกตขี้อย่างร้ายแรงราษฎรจะได้รับทุกข์
 อย่างหนัก ข้าพเจ้าไม่เห็นความยุติธรรมที่ใดเลยที่รัฐบาล
 จะทำความเจริญให้ราษฎรโดยนำความลำบากมาสู่ราษฎร
 ดังนี้ ความเจริญสุขเช่นนี้ไม่เคยพบ สุขก็มีแต่พวกที่จะ
 ควบคุมกิจการเท่านั้น ไม่ใช่สุขทั่วไป ถ้าจะให้ความสุข
 กับราษฎรแล้วทำไมไม่ทำโดยสั่งสอน โดยออกเงินให้เขา
 กู้และวิธีอื่นซึ่งไม่เป็นวิธีตัดสิทธิที่เขามีมาช่วยๆ ช่วยถ้า
 ดังนี้ ไม่ใช่การกตขี้อะไรจะเป็น ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็น
 การกตขี้อย่างมหานรกทีเดียว

การให้สัมปทานโรงงานต่างๆ

การให้สัมปทานโรงงานต่างๆก็คือจะคิดบีบบั่นทีละเล็ก
 ละน้อยโดยการเก็บภาษีและคอยจับผิด ในที่สุดก็ล้มไปเอง
 หรือรวบรวมเข้ารัฐบาล โดยหาว่าผิดสัญญาตามแบบ
 รัสเซียเท่านั้น

ห้างร้านคนต่างค้ำทิมทางพระราชไมตรี

การที่คนต่างประเทศจะมาตั้งร้าน^๕นั้นก็คงไม่สะดวก เพราะเขามีรัฐบาลของเขาช่วยคุ้มครองอยู่ คนไทยเสียอีกหาที่คุ้มครองไม่ได้เลย เพราะรัฐบาลกลับกลายเป็นอริศัตรูไปเสีย ดังการที่อาจเป็นไปได้ ดังกล่าวข้างต้นในที่สุดท้ายก็จะเห็นได้ว่า การเป็นไทยนั้นเลวที่สุดคือการเป็นคนต่างชาติ แม้แต่เป็นพลเมืองของจีนก็ได้ไม่ได้เพราะเป็นไทยนั้นถูกตัดสิทธิหมด แต่เป็นคนต่างประเทศกลับสบายและต้องเป็นการเสียใจที่สุดที่ต้องเป็นดังนี้ ด้วยเหตุอย่างเดียวกันนำความเจริญมาให้ผู้ชำนาญการเศรษฐกิจต่าง ๆ เท่านั้น

การให้สัมปทานสำหรับการเศรษฐกิจอื่น ๆ

ตามความในบัญญัติข้อนี้ปรากฏว่า ถ้าไทยจะทำอะไรแล้วต้องพิสูจน์ตัวเองเสียก่อนว่าตนจะทำอะไรถ้ารัฐบาลเห็นควรจึงอนุญาต ส่วนชาวต่างประเทศนั้นจะทำอะไรก็ได้ ไม่มีข้อห้าม ทั้งนี้แสดงว่าคนไทยไม่ได้รับความเสมอภาคเสมอหน้ากับคนต่างประเทศเลย คนไทยนั้นมีสิทธิในการเลี้ยงชีวิต เลวกว่าคนต่างชาติที่เข้ามาอยู่

ในเมืองไทยเสียอีก การพิสูจนนี้ไม่มีใครจะพิจารณาให้
ถูกต้องได้ว่า ผู้ใดจะอดตายหรือไม่แค่นั้นบัดนี้ก็ไม่มี
ใครอดตายสักคน แล้วรัฐบาลจะเอาอะไรไปอ้าง ใคร
บ้างที่จะยอมบอกได้ว่าเขาเลี้ยงตัวเขาไม่ได้ นอกจากพวก
ที่สันทัดหมตมานะความภูมิใจในการเป็นมนุษย์ ทางที่
ถูกแล้วควรให้ราษฎรพิสูจนต่อรัฐบาลว่า เขาเลี้ยงตัวไม่
ได้จึงจะเหมาะกว่าและรัฐบาลก็รับเอาคนเหล่านั้นไปตั้งให้
เป็นข้าราชการอยู่ตามสหกรณ์ที่จัดขึ้นก็แล้วกัน อย่าลืม
ว่าคนเรานั้นไม่ชอบ เวอร์กเฮาส์ เราชอบเสรีภาพ

นายปรีดี พนมยงค์เสนอ

ว่าด้วยการจัดซื้อที่ดิน

มาตรา ๔ ให้รัฐบาลมีอำนาจ ^๕ซื้อบรรดาที่ดินทั้ง
หลายนอกจากที่อยู่สำหรับครอบครัวของเอกชน และ
นอกจากที่ดินซึ่งเอกชนได้รับอนุญาต หรือสัมปทานให้
ประกอบกิจการเศรษฐกิจในที่ดินนั้น ^๕

บรรดาที่ดินรกร้างว่างเปล่า ซึ่งยังไม่อยู่ในครอบครอง
ของผู้ใดนั้นผู้ใดจะขอครอบครอง หรือมีกรรมสิทธิ์ใน

ที่ดินเหล่านั้นไม่ได้ นอกจากได้รับสัมปทานจากรัฐบาล
 มาตรา ๕ ในการกำหนดราคาที่ดินนั้น ให้เจ้าของ
 ที่ดินและรัฐบาลต่างฝ่ายต่างตั้งอนุญาโตตุลาการ ฝ่ายละ
 หนึ่งคนและร่วมกันตั้งผู้ชี้ขาดหนึ่งคน การกำหนดราคา
 ที่ดินนั้นต้องไม่เกินกว่าที่เป็นอยู่ ณ วันที่ ๒๔ มิถุนายน
 พ.ศ. ๒๔๗๕

พระบรมราชวินิจฉัย

ว่าด้วยการจัดซื้อที่ดิน

การบังคับซื้อที่ดินทำการกสิกรรมนั้นเป็นการไม่ถูก
 เพราะเป็นการตัดสิทธิไม่ให้ราษฎรทำนา สัมปทานที่
 ให้ไปแล้ว ก็จัดการบังคับซื้อเสียภายหลังอีกในไม่ช้า
 ซึ่งเป็นวิธีการที่รัสเซียทำกับพวกคูลัก ในประเทศรัสเซีย
 พวกคูลักนั้นรัสเซียก็อนุญาตให้ทำนาโดยอิสระเหมือนกัน
 แต่ถ้านาใดเจริญ หรือรัฐบาลขาดอาหารที่จะจ่ายแจกใน
 สหกรณ์แล้ว ก็จัดการเก็บภาษีเป็นสังของ (อินคาย)
 และจับผิดต่าง ๆ ในสัมปทานและในที่สุดก็ริบเสีย พวก
 คูลักก็ต้องไปหาทำใหม่หรือมีฉะนั้นก็ถูกเนรเทศไปในที่

กันดาร หรือเกณฑ์เข้าสหกรณ์ซึ่งเป็นคุก อันตั้งอยู่นอก
 คุกนั้นเสีย หน้าที่เจริญโดยมากที่รัสเซียนั้นเป็นนาของ
 พวกคูลัก ไม่ใช่ของพวกสหกรณ์เลย

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

มาตรา ๖ ในการชำระราคานั้น ให้รัฐบาลจ่ายเงิน
 ตราหรือใบกู้ให้แก่เจ้าของที่ดินยึดถือไว้ ตามราคาที่ดิน
 ซึ่งรัฐบาลซื้อ ใบกู้นั้นให้กำหนดดอกเบี้ยตามอัตราดอกเบี้ย
 ราชการ ในขณะที่ตกลงที่ซื้อขาย แต่ไม่ให้เกินร้อยละ
 ๑๕ ต่อปี ซึ่งเป็นอัตราสูงสุดในเวลานี้

ผู้ถือใบกู้อาจมีสิทธิที่จะได้รับเงินปันผลอีกสัดส่วนหนึ่ง
 จากผลที่สหกรณ์อันรับโอนที่ดินของตนได้ทำประโยชน์
 ตามส่วนที่รัฐบาลจะกำหนดไว้

พระบรมราชวินิจฉัย

มาตรา ๖ การซื้อให้ราคาค้ำใบกู้ ถ้าใบกู้มีราคา
 แลกเปลี่ยนได้จริง ๆ ก็ไปได้ แต่ถ้ารัฐบาลซื้อที่มากมาย
 เช่นนี้แล้ว เมื่อไรจึงจะจ่ายเงินเขาคืนได้แต่อย่างไรก็ยังดี
 กว่ารีบเอาเฉย ๆ และอย่างไรเสียก็คงไม่มีวันที่จะได้เงิน
 สกในการขายนั้นเป็นแน่

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

ว่าด้วยการจัดหาเงินทุนและเครดิต

มาตรา ๗ ให้รัฐบาลจัดหาทุนและเครดิตเพื่อ ประกอบการเศรษฐกิจดังต่อไปนี้

๑. โดยเก็บภาษีมรดก
๒. โดยเก็บภาษีรายได้ของเอกชน
๓. โดยเก็บภาษี ทางอ้อมในยาสูบ ไม้ขีดไฟ

เกลือ ฯลฯ

๔. โดยบังคับให้นักเลงพนัน ซึ่งปรารถนาเล่น การพนันมาขึ้นทะเบียนรับใบอนุญาตประจำตน และเสีย ค่าจดทะเบียนเป็นงวด ๆ ตามชนิดของการพนัน ซึ่งตน ปรารถนาจะเล่นและห้ามมิให้จดทะเบียนบุคคล ซึ่งใน ขณะใช้พระราชบัญญัติเล่นการพนันนี้ไม่เป็น นอกจาก การเสียค่าจดทะเบียนประจำตัวแล้ว การเล่นทุก ๆ ครั้ง จะต้องได้รับอนุญาต และเสียค่าธรรมเนียมอีกต่างหาก ทุก ๆ ครั้ง

๕. ออกใบกู้เพื่อคนที่มั่งมีภายในพระราชอาณาจักร
ชื่อใบกู้ โดยรัฐบาลเอาโรงงานหรือทรัพย์สินอื่นเป็น
ประกัน

๖. ออกสลากกินแบ่ง

๗. กู้เงินจากธนาคารชาติ

๘. กู้เงินจากต่างประเทศ

๙. ตกงหาเครดิตกับบริษัทที่จำหน่ายเครื่องจักร-
กลกับต่างประเทศ เพื่อส่งเงินเป็นงวด ๆ

พระบรมราชวินิจฉัย

มาตรา ๘ ภาษี การเก็บภาษีนั้นมีขีดที่สุดเหมือน
กัน และการเก็บภาษีนี้ ถ้าเก็บเกินไปก็ทำให้การทำมา
หากินล้ม เพราะฉะนั้นจึงได้กล่าวไว้ข้างต้นว่า วิธีที่
รัฐบาลจะริบของนั้นไม่มีอะไรดีเท่ากับค่อยริบเอาด้วยการ
เก็บภาษี

การเก็บภาษีการพนันอย่างเก็บกับคนสุบี่นั้น ถ้า
ทำได้ก็นับว่าเก่ง เพราะการปราบปรามการพนันนั้นไม่
ง่าย อย่างกับการปราบฝิ่น ฝิ่นนั้นคนไม่สูบทั่วไป แต่

การพนันคนเล่นทั่วไป การคำนวณว่าจะได้เงินอย่างนั้น
 นั้น ใครก็คำนวณได้ไม่ยากเพราะเป็นจริงแต่ใน
 กระดาษ ไม่เชื่อก็ลองดู~ อย่างไม่เคยก็ได้เงินอย่างที่
 คิดคำนวณนั้นเป็นแน่ ถ้าจะได้สัก ๒๐ เปอร์เซ็นต์
 ของจำนวนนั้นก็นับว่าเก่งเสียแล้ว

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

ว่าด้วยธนาคารแห่งชาติ

มาตรา ๘ ให้รัฐบาลจัดให้มีธนาคารแห่งชาติ โดย
 เอาเงินทุนสำรองของรัฐบาล และเงินที่จะกู้จากเอกชน
 มาเป็นทุนของธนาคารแห่งชาติ ให้ธนาคารแห่งชาติ
 กระทำกิจการเหมือนดังธนาคารทั้งหลาย และให้มีอำนาจ
 ออกธนบัตร โดยโอนเงินกรมตราในกระทรวงพระคลัง
 มหาสมบัติมาอยู่ในธนาคารแห่งชาติ โอนคลังจังหวัด
 ต่าง ๆ ในเวลานี้เป็นสาขาของธนาคารแห่งชาติใน
 จังหวัดต่าง ๆ

มาตรา ๙ ธนาคารแห่งชาติจำต้องให้รัฐบาลกู้เงิน
 ตามที่รัฐบาลต้องการ ตามกำลังของธนาคารแห่งชาติ

พระบรมราชวินิจฉัย

มาตรา ๘ ธนาคารแห่งชาติ การกู้เงินนั้นได้กล่าวมาข้างต้นแล้วว่ากู้ได้หนี้เดียว ผลสุดท้ายของธนาคารแห่งชาตินี้ ก็จะหมุนอะไรไม่ได้เลย เพราะหมุนมากนัก เครื่องมันก็กลอนหมด ในที่สุดก็พากันล้มไปตาม ๆ กัน นอกจากนั้นจะต้องออกพระราชบัญญัติอีกฉบับหนึ่ง คือห้ามคนไทยนำเงินไปฝากต่างประเทศด้วย เพราะธนาคารที่หมุนเงินตั้งนี้ มันเป็นการนำเชื่อได้ยากว่าจะอยู่ได้ไม่ล้ม คนก็คงเอาเงินไปฝากที่ธนาคารอื่นหมด

อย่าลืมนึกว่าโภคทรัพย์ของเรานั้นมีอยู่ ๒๕๐๐ ล้านบาทเท่านั้น เราจะไปรีดมาอย่างไร จึงได้เงินทุนเกินกำลังที่โภคทรัพย์นั้นมีอยู่

มาตรา ๙ การที่รัฐบาลกู้เงินได้ตามชอบใจนี้เอง ที่จะเป็นเหตุทำให้ธนาคารร่งอ่อนแอจนคลอนแคลน

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

รัฐบาลจะจัดให้มีเศรษฐกิจใดบ้างในประเทศ

บ่อนักการปิดประตู

รัฐบาลจะต้องถือหลักว่า จะต้องจัดการกสิกรรมทุก

อย่างให้มีขึ้น ซึ่งในที่สุดประเทศไม่จำเป็นจะต้องอาศัย
 ต่างประเทศ ทั้งนี้เพื่อป้องกันภัยอันตรายอันเกิดจากการ
 ปิดประตูการค้า เมื่อเรามีสิ่งที่ต้องการภายในประเทศครบ
 ถ้วนบริบูรณ์แล้ว แม้จะต้องถูกปิดประตูการค้าก็ไม่เป็นการ
 เดือดร้อนอันใด ผู้ที่หลงเชื่อในลัทธิอาคัมสมิธว่า ประ-
 เทศต่าง ๆ จะต้องถูกแบ่งแยกการทำงานกัน ประเทศใดทำ
 การกสิกรรมก็ทำกสิกรรมนั้นความจริงเป็นหลักที่ดี ใน
 เมื่อประเทศต่าง ๆ สุจริตต่อกันไม่มีการปิดประตูการค้า หรือ
 กตราคาแก่งกัน แต่ในปัจจุบันนี้หาเป็นเช่นนั้นไม่

ความเห็นนักเศรษฐิกิจวิทยาเยอรมัน

เราจำต้องดำเนินตามนักเศรษฐิกิจวิทยาของเยอรมัน
 ผู้หนึ่งชื่อลิสต์ ซึ่งแสดงความเห็นว่าเยอรมันต้องทำ
 ตนให้เป็นรัฐบริบูรณ์เสียก่อน กล่าวคือมี อุตสาหกรรม
 กสิกรรม ศิลปวิทยา ให้พร้อมบริบูรณ์และเมื่อได้เป็น
 เช่นนั้นแล้ว จะมีการแข่งขันในระหว่างประเทศนั้นก็ควร
 เยอรมันได้เจริญขึ้น เพราะถือหลักกันทั้งประเทศ
 เยอรมัน การที่รัฐบาลจัดทำได้ผลก็เพียงใด เช่น การ
 รถไฟ เป็นต้น และในปัจจุบันเอง ประเทศเยอรมันที่
 เห็นว่า บ้านเมืองจะสุขสมบูรณ์ได้ก็แต่รัฐบาลเป็นผู้

ประกอบเศรษฐกิจอิสระ จึงได้มอบตำแหน่งรัฐบาล
ให้แก่ฮิตเลอร์ ซึ่งฮิตเลอร์เป็นผู้นิยมในลัทธินี้ รัฐบาล
จัดทำเศรษฐกิจเอง

แมคโดนาลด์ คาลามิเออร์ในอังกฤษมีท่านแมคโดนาลด์
ในประเทศฝรั่งเศสมีท่านคาลากีเออร์ เป็นหัวหน้าในรัฐ-
บาล ท่านเหล่านี้ดำเนินในลัทธิต่างไร ก็ย่อมทราบกัน
อยู่แล้วว่าดำเนินลัทธิที่ต้องการให้ราษฎรทำร่วมกันกับ
รัฐบาล และต้องการประกันของรัฐบาลอินซัวร์นัส โซ-
เซียล ไม่มากนักน้อย

พระบรมราชวินิจฉัย

ข้อกั้นการปิดประตูค้า

การที่จะข้อกั้นการปิดประตูค้าก็เป็นการดีอยู่แต่ถ้า
จะพูดถึงความจำเป็นแล้วที่เราควรจะกลัวการปิดประตู-
ค้าแล้วหรือไม่ ก็จะต้องตอบว่าไม่ควรกลัวเลย การปิด
ประตูค้านี้ ถ้าใครจะทำกับประเทศสยามแล้ว ก็เป็นการ
โง่ของผู้นั้น เพราะจะมาเสียเงินทำเช่นนั้นทำไม มีวิธี
อื่นที่จะบังคับให้ประเทศสยามต้องยอมจำนนได้หมดไป

มีอาทิ เช่น ส่งเรือรบซึ่งมีเครื่องบินบรรทุกอยู่เสร็จเข้า
 มากับเรือครูเซอร์บรรทุกทหารมาขึ้นที่กรุงเทพฯ ก็คลุม
 กรุงเทพฯ อยู่แล้ว ทุกวันนี้เราขอมรืออยู่ที่ว่า เพื่อนบ้าน
 เขาไม่ชอบวิธีการเศรษฐกิจแบบนี้ ถ้าเราทำขึ้นเมื่อใดก็
 ไม่ต้องสงสัยเลยว่า เขาจะไม่ส่งคนของเขาเข้ามายึดทรัพย์สิน
 ของเราตั้งกล่าวแล้ว กว่าจะมีกำลังพอที่จะกันการปิด
 ประตูการค้าได้ บ้านเมืองเราก็หมดไปเสียแล้ว โดยแม้
 แต่บานประตูก็คงจะทำได้ทัน เพราะฉะนั้นการกลัวที่
 จะปิดประตูค้านี้ เป็นการกลัวที่หามูลเหตุไม่ได้ เป็นการ
 เอาอย่างประเทศรัสเซียเท่านั้น เพราะประเทศรัสเซีย
 กลัวการปิดประตูค้าเป็นอันมาก ที่รัสเซียกลัวเช่นนี้ก็
 เพราะว่า ตนทำตัวของตัวเองเป็นเอทลอร์ของโลกและกลัว
 ใครเขาจะแกล้ง การที่ใครจะแกล้งรัสเซียหรือบังคับให้
 รัสเซียต้องยอมแพ้ได้นั้น ไม่มีหนทางใดกระทำได้สะดวก
 เท่ากับการปิดประตูค้า เพราะถ้าจะยกทหารไปปราบก็
 คงสิ้นเปลืองเงินมากกว่าการปิดประตูค้า เพราะรัสเซีย
 เป็นประเทศใหญ่ รัสเซียมองเห็นอันตรายทางนี้จึงต้อง
 บัองกันปิดประตูค้า ที่ผู้เขียนมิได้นึกถึงฐานะของประเทศ

สยามเรา มัวไปหลงเสียว่า เหมือนกับรัสเซียเสียหมด
 เขาจะทำอะไรก็ไปลักลอบเขามา โดยมีใต้ไทร่ตรองให้
 สมเหตุสมผลเท่านั้น จึงได้คิดจะป้องกันการปิดประตูค้า
 ในประเทศสยามบ้าง ซึ่งถึงจะป้องกันสักเท่าใดก็ไม่มี
 ใครเขามาทำเช่นนั้นเขามีวิธีอื่นถมไป เพราะเมืองเรา
 นิดเดียวเท่านั้น และสภาพก็เหมาะที่จะทำการรุกรานด้วย
 กำลังทหารได้คล่องแคล่ว เพราะไม่มีเครื่องป้องกันการ
 รุกรานอย่างง่าย^๕เพียงพอ ยังจะมัวไปคิดการป้องกัน
 ปิดประตูค้าทำไมให้บ่วยการ คล้ายกับวางขวากขวาง
 ประตูบ้านกันขโมย แต่นอนเปิดหน้าต่าง ๒ บานเต็มที
 ดังนี้ ขโมยอะไรจะดันเข้าไปทางประตู บินขึ้นหน้าต่าง
 ขโมยของเขาเสียมิดีกว่าหรือ

นอกจากนี้ การที่ประเทศสยามจะเป็นรัฐบริบูรณ์
 ไปนั้นยังสงสัย เพราะเราขาดของดิบ ในการทำอุตสาหกรรม
 เราขาดทั้งเหล็ก และถ่านหิน ที่จะทำการตั้ง^๕
 กว่าที่จะจัดการได้ ก็คงจะกินเวลานับ ๑๐๐ ปี

การที่ยกตัวอย่างว่า อังกฤษ เยอรมันนี่ ฝรั่งเศส
 จะทำการตั้ง^๕ หมดนั้นก็ไม่จริง มีสเตอร์แมคโดนาล

ฮิตเลอร์ และกาลานีเออร์ อาจได้คิดถึงสิ่งเหล่านี้ก็อาจ
 เป็นได้ แต่ก็ไม่มีใครรู้ว่าใครเริ่มทำการเหล่านี้เลย แมค-
 โตนาลเองนั้น ดูเหมือนจะเลิกเอาเสียด้วยซ้ำ ส่วน
 ฮิตเลอร์นั้นเดินแบบฟาสซิสต์มากกว่า และก็ได้ข่าว
 ว่าทำการปราบปรามคอมมิวนิสต์อย่างเต็มที่ กาลานีเออร์
 นั้นก็ยังไม่ปรากฏว่าทำอะไรตั้งนี้ อย่างไรก็ตามก็ถึงแม้ว่า
 ประเทศทั้ง ๓ เขาจะดำเนินการตามนี้ เขาก็คงไม่กระทำ
 ไปด้วยการบังคับราษฎรตั้งที่มีอยู่ในโครงการนี้ ประเทศ
 เหล่านี้เขามีเครื่องจักรเครื่องมือพร้อมบริบูรณ์แล้วตลอด
 จนคนที่ชำนาญ ถ้าเขาจะทำจริง ๆ เขาก็มีโอกาที่จะทำ
 สำเร็จได้ดีกว่าเรามาก แต่ถึงกระนั้นก็ยังไม่ปรากฏว่าเขา
 จะทำ แต่ถ้าผู้เขียนเชื่อว่าเขาจะทำกันแล้ว ก็ลองดูเขา
 จะทำกันต่อไปอีกมิตึกว่าหรือ จะรีบชวนฮาบทำเป็นที่ ๒
 รัสเซียทำไม รัสเซียเองเป็นพระบรมครูเองก็ยังไม่ปรากฏ
 ว่าได้ผลอย่างงาม ก็รอดูไปอีกสักหน่อยมิตึกว่าหรือ

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

ว่าด้วยแผนเศรษฐกิจแห่งชาติ

มาตรา ๑๐ ให้มีสภาขึ้นสภาหนึ่ง มีหน้าที่จัดวางแผนเศรษฐกิจแห่งชาติ คือ กำหนดการประดิษฐ์กรรม ซึ่งจะเป็นนสิกรรม และอุตสาหกรรม และการปวิวรรตกรรมคือการขนส่งและคมนาคมการจัดสร้างสถานที่อยู่ให้แก่ราษฎรทั้งหลาย และจัดแยกการงานออกเป็นสหกรณ์ต่าง ๆ

มาตรา ๑๑ แผนเศรษฐกิจแห่งชาตินี้ ให้กำหนดประมาณว่า ในปีหนึ่ง ๆ รัฐบาลจะทำได้อย่างไรและให้แจ้งผลแห่งการกระทำต่อมหาชนทุกสัปดาห์

มาตรา ๑๒ ในระหว่างที่ใช้แผนเศรษฐกิจแห่งชาตินี้ ถ้ามีเหตุจำเป็นต้องแก้ไขแผน เพราะรัฐบาลจัดหาทุนและแรงงานไม่ได้ตามกำหนดก็ดี หรือรัฐบาลมีทุนและงานเพิ่มก็ดี ให้กรรมการสภาแผนเศรษฐกิจแห่งชาติประชุมกันแก้แผนนั้น ๆ แล้วแจ้งผลให้มหาชนทราบ

มาตรา ๑๓ แผนเศรษฐกิจแห่งชาติจะเริ่มใช้ในเขต
ใดให้ประกาศเป็นราย ๆ ไป และให้ชี้แจงถึงที่ดินและ
เงินทุน แรงงานของข้าราชการ และกรรมกร และผู้
ชำนาญการพิเศษว่าเพียงพอประการใด

กรรมสิทธิ์ของเอกชน

มาตรา ๑๔ ให้เอกชนมีกรรมสิทธิ์ในสังหาริมทรัพย์
ทั้งหลาย ซึ่งเอกชนนั้นนำมาได้

มาตรา ๑๕ บรรดาผู้ที่คิดประดิษฐ์วัตถุสิ่งใดได้ซึ่ง
เข้าลักษณะที่จะเป็นกรรมสิทธิ์ในการค้า ก็ให้ผู้นั้นมี
กรรมสิทธิ์ในการนั้น บุคคลนั้นจะขอสัมปทานประกอบ
การนั้นเองหรือขายต่อรัฐบาล หรือจะร่วมกับรัฐบาลใน
การประดิษฐ์ ก็อาจทำได้ตามใจสมัคร

ประกาศมา ณ วันที่...พุทธศักราช.....เป็นปีที่....

พระบรมราชวินิจฉัย

กรรมสิทธิ์ของเอกชน

มาตรา ๑๔ นี้แปลว่าจะห้ามมิให้ราษฎรมีสิทธิใน
ดินเลยใครจะซื้อที่ดินอีกย่อมไม่ได้เพราะบัญญัติข้อนี้ห้าม

ชัดเจนว่า ไม่ให้ใครถือกรรมสิทธิ์ในสังหาริมทรัพย์ได้
 ทั้งนี้แปลว่าอะไร ไม่แปลว่าตัดกรรมสิทธิ์ ตัดเสรีภาพ
 ของราษฎรจริงดังกล่าวแล้วข้างต้นหรือ บัญญัติข้อนี้ที่
 ผู้เขียนๆ มาย่อมเป็นบุญแก่ประเทศอันข้อพิสูจน์อย่างชัดเจน
 ว่า ตั้งใจจะตัดสิทธิ์และเสรีภาพนี้จริงๆ โดยไม่ต้องสงสัย

นายปรีดี พนมยงค์ เสนอ

คำอธิบายเค้าร่าง

พระราชบัญญัติว่าด้วยการ

ประกอบเศรษฐกิจ

ก. ทั้งนี้เพื่อไม่กระทบกระเทือน รุนแรงต่อเอกชน
 ที่ประกอบอาชีพของตนโดยเศรษฐกิจได้

ข. ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้กระทบกระเทือนชาวต่าง
 ประเทศ

ค. เพื่อเปิดโอกาสให้เอกชนที่รังเกียจเข้าในการ
 เป็นข้าราชการที่จะทำการของตนเอง

ง. การบังคับซื้อที่ดินในเวลานี้ก็มีอยู่แล้ว เช่น การ
ทำถนน ทางรถไฟ ฯลฯ ทั้งนี้เพราะในปัจจุบันนี้ถือว่า
ทางรถไฟ ฯลฯ เท่านั้นที่เป็นสาธารณูปโภค แต่ตาม
เค้าโครงการนี้ เราถือว่าการประกอบเศรษฐกิจเป็น
สาธารณูปโภค เพราะถ้ารัฐบาลไม่จัดจะเป็นอันตรายต่อ
ราษฎร

จ. ภาษี มรดกนี้ ไม่ใช่จะอิจฉาคคนมั่งมี เป็น
เพราะตามหลักนั้น คนที่มั่งมีได้สะสมเงินทองไว้เงินทอง
นั้นได้มากก็โดยอาศัยราษฎรร่วมกัน และผู้มั่งมีได้ไว้โดย
ทางตรงและทางอ้อม การกำหนดภาษีมรดกนั้น ถ้าผู้
มั่งมีมากจนเหลือเพื่อ ควรเก็บให้มาก (ซูเปอร์แท็ก)
คนชั้นกลางจึงผ่อนผันเก็บแต่น้อย ทั้งนี้เพื่อมิให้กระทบ
กระเทือนผู้มั่งมีเกินไป

ฉ. ภาษียาสูบ และไม่ขีดไฟนี้ ทำให้ประเทศฝรั่ง
เศส มีรายได้ใช้หนี้เยอรมันเมื่อ ค.ศ. ๑๙๑๐ ได้รวดเร็ว
และเงินฝรั่งเศสมีฐานะดีขึ้น ก็เพราะภาษีจำพวกนี้ใน
เมืองเรา ถ้าสมมุติว่ามีคนสูบบุหรี่เป็น ๑ ล้านคน เรา
เก็บภาษีทางอ้อมในการจำหน่ายวันละ ๑ สตางค์ ซึ่งไม่รู้

สึกมากนัก ก็คงได้เงินเพิ่มขึ้นอีกกว่า ๓ ล้านบาท แต่การผูกขาด โมโนโพลีภษียาสูบเกี่ยวกับสัญญาทางพระราชไมตรีจะนั้นเราอาจดำเนินนโยบายในการเก็บภาษีร้านจำหน่ายยาสูบ และโรงทำยาสูบ โดยระวางมิให้เสียเปรียบยาสูบต่างประเทศที่นำเข้ามา

ข. เกล็ดนี้อาจหาทางเก็บภาษีทางอ้อมได้โดยรัฐบาลรับซื้อเกล็ดจากผู้ทำนาเกล็ด ตามอัตราที่กำหนดไว้แล้ว ในการจำหน่ายรัฐบาลจะจำหน่ายเองหรือผูกขาด สมมุติว่าในการนี้รัฐบาลได้ภาษีสราษฏรคนหนึ่งวันละ ๑๐ สตางค์ ๑ ปีได้เงินกว่า ๓ ล้านบาท

ข. ผู้ที่เป็นนักเลงการพนันในเวลานี้ จะพยายามหาวิธีไม่ให้เล่นด้วยการห้ามขาดนั้น ย่อมเหลือวิสัย คือคงลักลอบเล่น ฉะนั้นควรหาวิธีป้องกันคนชั้นหลังที่เล่นไม่เป็นอย่าให้เล่น ส่วนผู้ที่เล่นเป็นอยู่แล้วก็คงเล่นได้ แต่ต้องมาขึ้นทะเบียนคล้าย ๆ กับผู้ตีผีฟัน ค่าธรรมเนียมอาจเก็บเป็นงวด ๆ เช่นงวดละ ๑ บาท ปีหนึ่งมี ๕ งวด สมมุติว่าคนเล่นการพนันเป็นมี ๑ ล้านคน ปีหนึ่งคงเก็บค่าอนุญาตประจำตัวไว้ได้ ๕ ล้านบาท และเก็บทุก ๆ

คราวที่เล่น เช่นท่าบลหนึ่งย่อมต้องมีการเล่นไฟไม่ต่ำกว่า ๒ วง ต่อ ๑ วัน ท่าบลในพระราชอาณาจักรมี ๕๐๐๐ ท่าบล ต้องมีการขออนุญาตเล่นไฟ ๑๐๐๐๐ วง ถ้าค่าอนุญาตวงละ ๕ บาท คงได้เงินวันละ ๕๐๐๐๐ บาท ปีหนึ่งคงได้เงินราว ๑๘ ล้านบาท การเล่นพนันนี้ควรกำหนดเวลาใหม่ ไม่ให้เสียเวลาทำงานที่กำหนดเดิมแต่เพียงจนถึง ๒ นาฬิกา นั้น จับหลักอะไรไม่ได้ความจริงควรกำหนดระหว่าง ๑๖ นาฬิกา ถึง ๒๒นาฬิกา ส่วนเวลาอื่นผู้เล่นการพนันต้องทำงาน ไม่เสียงานไม่เสียในทางเศรษฐกิจ

และการพนัน ชนิดนี้ต้องจำกัดให้น้อยลงทุกทีและต้องป้องกันคนชั้นหลังไม่ให้เล่นเป็น ะชั้นไม่ใช่เพราะนิยมการพนัน

ญ. ในเรื่องนี้ เราต้องการประสานกับคนมั่งมีไม่ประหัดประหารคนมั่งมี

ฉ. สลากกินแบ่งหรือลอตเตอรี่ แม้เป็นการพนัน มีการเสี่ยงโชค แต่ผู้เสี่ยงได้เสียแต่น้อย เช่นปีหนึ่งมีลอตเตอรี่ ๓๐ ครั้ง ๆ ละ ๑ ล้านบาท ก็คงได้เงินที่หัก

ไว้เป็นส่วนของรัฐบาลหลายล้าน และราษฎรคนหนึ่ง
เสียงโศกครั่งหนึ่งราว ๒๐ ถึง ๕๐ สตางค์

การจัดให้มีสลากกินแบ่งนี้ คนไทยบางคนเกรงจะ
ถูกตื๊อนินทาว่าจัดให้เล่นการพนัน แต่ขอให้ดูตัวอย่าง
ในฝรั่งเศสว่า ใบกู่ (เครดิทเนชั่นแนล) ซึ่งต้องการเงิน
ไปสร้างบ้านเมือง ที่หักพ้งในสงครามก็เป็นใบกู่ชนิดที่
ออกลอตเตอรีให้แก่ผู้ถือด้วย ในอังกฤษเองมีสนามม้า
คนอังกฤษที่นิยมแข่งม้ามี่จำนวนไม่น้อย แต่เราไม่ประ-
สงค์ให้เลยไปถึงนั้นเราประสงค์มีแต่ลอตเตอรี ซึ่ง
ราษฎรเสียเงินคนละน้อย ๆ แต่มีโอกาสดำเงินมาก

ฉ. ธนาคารแห่งชาติ จะช่วยรัฐบาลได้มากเพราะ
เงินภาษีอากรที่ค้างอยู่ในคลังจังหวัด ก็จะนำมาหมุนได้
นอกจากนั้นเงินเดือนที่ข้าราชการเหลือฝากไว้ในธนาคาร
ก็จะหมุนได้เช่นเดียวกัน ยิ่งไปกว่านั้นมี่วิธีการหลายอย่าง
ที่รัฐบาลจะกู้เงินธนาคารแห่งชาติได้

ฉ. นอกจากนั้นแผนในทางปกครองก็ต้องอนุโลมตาม
แผนเศรษฐกิจแห่งชาติด้วย

พระบรมราชวินิจฉัย

สรุปความ

เรื่องที่ได้อภิปรายมาแล้วนั้นย่อมเป็นความเห็นส่วนตัวของข้าพเจ้า ซึ่งจะเป็นการถูกต้องหรือไม่นั้น ก็เป็นแต่ความคิดของข้าพเจ้าเท่านั้น การที่จะรู้ว่าใครเป็นคนถูกหรือผิด ก็ต้องทดลองดูเท่านั้นจึงจะเห็นได้ แต่มีข้อสำคัญอันหนึ่งที่ได้ชัดเจนอย่างไม่ต้องเป็นสงสัยเลย ว่า โครงการนั้น เป็นโครงการอันเดียว อย่างแน่นอนกับที่ประเทศรัสเซียใช้อยู่ ส่วนใครจะเอาอย่างใครนั้นข้าพเจ้าไม่ทราบ สตาลินจะเอาอย่างหลวงประดิษฐ ๗ หรือหลวงประดิษฐ ๗ จะเอาอย่าง สตาลินก็ตอบไม่ได้ ตอบได้ข้อเดียวว่าโครงการทั้ง ๒ นั้นเหมือนกันหมด เหมือนกันจนรายละเอียด เช่นที่ ไร่และรูปวีธีของการกระทำ จะผิดกันก็แต่รัสเซีย นั้นแก่เสียเป็นสยาม หรือสยามนั้นแก่เป็นรัสเซีย ถ้า สตาลินเอาอย่างหลวงประดิษฐ ๗ ข้าวสาลีก็เป็นข้าว สาลี หรือข้าวสาลีก็เป็นข้าวสาลี รัสเซียเขากลัว

อะไร สยามก็กลัวอย่างนั้นบ้าง รัสเซียเขาหาวิธีตบ
 ตาคนอย่างไร สยามก็เดินวิธีตบตาคนอย่างนั้นบ้าง

สภาพบำรุงเศรษฐกิจของรัสเซียก็มี และในโครง-
 การของเรามีโครงการภาคที่ ๑ ที่ ๒ ของหลวงประ-
 ดิษฐ์ ๆ นั้นตรงกับโครงการเศรษฐกิจอันใหม่ และ
 โครงการ ๕ ปี นิวอิกโคโนมิกโปลีซี ไฟท์เยียร์แพลน
 ของรัสเซียทุกอย่างไป และคนที่๓ นั้นก็คือการเปลี่ยน
 สภาพประเทศสยามให้กลายเป็นคอมมิวนิสต์อย่างแท้
 จริงอย่างรัสเซีย ความข้อนมข้อพิสูจน์อยู่อย่างชัดเจน
 ในร่างพระราชบัญญัติการประกอบเศรษฐกิจ ในข้อ
 ไม่ยอมให้ราษฎรมีสัทธาในอสังหาริมทรัพย์ ก็เมื่อ
 โครงการเหล่านี้ก็คือโครงการอย่างเดียวกับที่ใช้อยู่
 ในประเทศรัสเซียดังกล่าวแล้ว ถ้ารัฐบาลเรารับดำเนิน
 การกระทำทุกอย่างไปโดยตลอดก็เปรียบเหมือนรัฐบาล
 เราช่วยให้สมาคมเทอร์ตอินเตอร์เนชันนัล ที่มีความ
 ประสงค์จะเปลี่ยนโลกให้กลายเป็นคอมมิวนิสต์นั้น
 ดำเนินการไปถึงจุดประสงค์ได้โดยง่าย เพราะการที่
 เราจะดำเนินการตามนั้น โดยไม่ต้องสงสัยเลยว่า

เราจะกลายเป็นอะไรไปในที่สุด มิใช่เราจะบอกว่าเรา
ไม่เป็นคอมมิวนิสต์ไปให้คอแทบแตก เขาก็ไม่เชื่อ
เราเลย ก็เมื่อเขาไม่เชื่อเราดังนั้นก็จะเป็นภัยมากกว่าที่
จะเป็นคุณตามทกล่าวมาแล้วข้างต้น

ในเรื่องที่เราอาจถูกบุกรุกให้เป็นการเสียอิสรภาพ
ได้ เราจะมัวพูดว่าไม่กลัวนั้น เป็นการพูดอย่างผู้หญิง
ที่เป็นฮิสทรีเรียกเท่านั้น เพราะใครๆ ก็ยอมเห็นได้ชัดเจน
ว่า ประเทศสยามมิได้มีฐานะเหมือนรัสเซีย ในการ
ป้องกันภัยภายนอก รัสเซียใหญ่กว่าสยามมากนัก
ใครจะไปทำอะไรที่ยากดังกล่าวมาแล้ว ก็เมื่อการเป็น
เช่นนี้จะเป็นการสมควรแล้วหรือที่เราจะยอมสละความ
เป็นเอกราชของเราเพื่อให้เป็นทีพอใจประเทศรัสเซีย
ชาติเดียว โครงการอันนั้นน้อยกว่าแต่จะทำเลย ถึง
แม้จะได้ประกาศออกไปให้ตลอด ๓ ภาครวมทั้งคำช
แจงเท่านั้นก็ตาม คนจะเริ่มตกใจกันเป็นอันมากถึง
เกิดความไม่ปกติได้ แล้วก็ผลร้ายอันอาหมัมากดังนี้
แล้วเราจะทำ ทำไม เวลานั้นวชิรการที่จะทำอย่างอน
ก็จะพอทำได้ไปก่อนอีก ในขณะที่นั้นมี อาทิ เช่น คิด

พยายามชักชวนให้ราษฎรเข้าตั้งสหกรณ์ดำเนินการตั้ง
 ที่ใช้กันอยู่ทั่วประเทศเดนมาร์กเป็นต้น มีผู้กล่าวกันว่า
 ถ้าเราไม่เริ่มมีโครงการเศรษฐกิจเสียเร็ว ๆ แล้ว เรา
 คงแพ้ในการสงครามเศรษฐกิจเป็นแน่ เพราะราษฎร
 ของเราไม่มีใครทำการค้าเอง แต่บัดนี้ฐานะประเทศ
 สยามได้เปลี่ยนแปลงไปบ้างแล้ว มีราษฎรซึ่ง
 เป็นชนขุนนางหรือเจ้านายที่ถูกปลดจากราชการเป็น
 จำนวนมากกำลังจะก่อการทำมาหากินเอง แต่ยังมี
 วิตกกังวลอยู่อย่างเดี๋ยว่า รัฐบาลจะไม่ยอมให้ตนไป
 ทำการค้าขายอิสระ ถ้าเข้าไปทำเข้าภายหลังอาจเสียหาย
 ได้เปล่า ๆ ก็ได้ เพราะฉะนั้นในขณะนี้ ข้าพเจ้ายังไม่
 เห็นด้วยกับโครงการเศรษฐกิจของหลวงประดิษฐ์ฯ ใน
 ขณะนี้ให้รัฐบาลดำเนินการบำรุงเศรษฐกิจไปในทางส่งเสริม
 ช่วยแนะนำเช่นส่งเสริมผู้ที่ประสงค์จะตั้งโรงงาน
 โดยไม่เก็บภาษีมากเกินไปจนอยู่ไม่ติด แต่รัฐบาลก็
 ควรจะต้องระวังอย่าให้ผู้ที่ตั้งโรงงานเอาเปรียบคนงาน
 เกินไปในทางที่ผิด และนอกจากนั้นก็จัดการแนะนำ
 ให้ราษฎรเข้าร่วมมือกันทำสหกรณ์ ใกล้เคียงไปในทางที่
 ทำอยู่ในเดนมาร์ก และตงนาของรัฐบาลรับคนที่ไม่มี

งานทำและคนอื่นที่สมัครเข้าไปทำงาน แสดงตัวอย่าง
 วรรคทำนองอย่างใด และจัดการบำรุงในทางการค้าขาย
 อื่น ๆ ก็น่าจะดีอยู่ หรือจะคิดแก้ไขอย่างใดบ้างให้
 เหมาะแก่โอกาสก็ควร

แต่ส่วนโครงการเศรษฐกิจแบบหลวงประดิษฐ์ฯ
 นั้นควรเลิกล้มความคิดเสียเพราะแทนที่จะนำมาซึ่ง
 ความสุขสมบูรณ์ของประเทศชาติบ้านเมืองดังกล่าว
 นั้น จะกลายเป็นสิ่งนำมาซึ่งความเดือดร้อนว
 หายอหญาจนกลายเป็นความพายนะถึงแก่ความ
 ชาติ แห่งประเทศและชาติบ้านเมือง อันเป็น
 ที่เรารคนไทยได้รับมาแต่บรรพบุรุษ

ประชาธิปไตย

จบพระราชวิจารณ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้า
 เกล้าฯ ซึ่งได้โต้แย้งเค้าโครงการเศรษฐกิจของนาย
 ปรีดี พนมยงค์เพียงเท่านั้น ซึ่งเราได้นำมาพิมพ์ไว้โดย
 ละเอียดยุคโดยมิได้ตัดตอนหรือเพิ่มเติมแต่ประการใด
 และทรงนักเพื่อประโยชน์ในการศึกษา ซึ่งเป็นหนังสือ
 เอกสารที่เป็นประโยชน์แก่การศึกษามากที่สุดอันเกี่ยว
 แก่การเศรษฐกิจเท่าที่เรารู้จักได้ในเมืองไทย.

ที่ โรงพิมพ์ เสาวภาค 50/23 ถนน ประชาสงเคราะห์ ดินแดง กรุงเทพฯ
โทร. 770294 นาง จิตตสอาด ศรีขงก ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา ๒๕๑๖

นายปรีดี พนมยงค์

เจ้าของเค้าโครงการเศรษฐกิจอันลือชื่อ
ในประวัติศาสตร์การเมืองของไทย
ขณะนี้พำนักอยู่ในประเทศฝรั่งเศส